# A

**aba** grubo (domaće, seljačko) sukno; čoha od vune ili kostrijeti; ogrtač od abe, gunj, džuba, dušanka
**abadžija** proizvođač predmeta od abe; krojač seljačkih odijela
**abahija, abaija** pokrivač obično od čohe, stavlja se ponajviše konjima pod sedlo; abaja
**abandat** povezati, omotati glavu povezačom, pokrivačom
**abenjača, abenjak** kapa od abe
**abit** odijelo, obično se misli na redovničko
**adet** običaj, navika, tradicija; šerijatsko pravo, običajno pravo kod islamskih naroda
**advenat, advent** došašće, dolazak; vrijeme od oko šest tjedana prije Božića (početak crkvene godine); sastoji se od četiri nedjelje koje neposredno prethode blagdanu Božića
**adventska košulja** lanena košulja, djevojka je nosi u svečane dane i u korizmi
**aerska gromovina** zračna nepogoda, tuča, oluja
**aga** naslov vojnih ili civilnih dostojanstvenika u Turskoj; u Bosni prije agrarne reforme zemljoposjednik, veleposjednik, gazda, vlastelin čiju su zemlju obrađivali kmetovi
**agapa** zajednička gozba u prvih kršćana
**Agarjani** naziv za Turke, Arape i uopće muslimane u našim starim pisanim spomenicima
**agava** biljka mesnatog lišća, podrijetlom iz Južne i Srednje Amerike, udomaćena i kod nas na jugu; poznata čipka od agave na Hvaru, po vrijednosti ravna paškoj čipki
**ager** polje, oranica
**aginica** agina žena
**agnat** rođak s očeve strane
**agnacija** srodstvo po ocu, krvno srodstvo
**agnatsko srodstvo** sklop društva u unilinearnim srodničkim grupama koje nazivamo *lineage* ili *gens*; djeca su srodna samo sa obitelji svoje majke ili samo sa obitelji svoga oca; postoje dvije podvrste: matrilinearnost i patrilinearnost. Unilinearni znači da se srodstvo računa samo po majci, ili samo po ocu. Kod matrilinearnosti međusobno su srodni, tj. spadaju u isti *lineage* sve žene, muškarci i djeca koji mogu svoje podrijetlo po ženskoj liniji svesti na istu pramajku, dakle preko svoje majke, bake, prabake itd. Agnatsko srodstvo je pri svom postanku identično sa društvenim uređenjem ranih ratara i stočara.
**agrluk** oprema (otkupnina) što je mlada dobiva od mladoženje povodom svadbe po muslimanskim ženidbenim običajima
**agršak** komadić kosti ili roga (u obliku kolutića, pršljena) što žene natiču na vreteno kad počinju presti
**agušt** kolovoz
**ajam** prednji kraj samara, što stoji upregnutu konju oko vrata; jastuk
**ajan** starješina nekog mjesta, prvak, odličnik, velikaš
**ajat, vajat** krovna streha produžena do tla, nastamba za sitnu stoku
**ajet** rečenica, redak iz Kurana
**ajkača** dugačka i na dugačkom dršku svezana kandžija

**akefalna društva** su društva koja nemaju *kephalos* (glavu), društva bez centralne instance, dakle bez poglavara, poglavice, kralja ili sl.; ovamo spadaju lovačka i segmentirana društva

**ala** aždaja, zmaj

**aladža** pamučna tkanina s utkanim šarama; haljina od te tkanine

**alamar** vrsta kopče na odijelu

**alba** u rimsko doba duga bijela tunika, a kod katolika duga, do tla, bijela košulja koju oblači svećenik kod mise

**alegorija** prikazivanje kakva pothvata, stava, vrline, apstraktnog bića najčešće u obliku čovjeka, a ponekad i životinje

**alkar** sudionik Sinjske alke

**alkarski momak** alkarov pomoćnik, za razliku od alkara koji je obučen u neku vrstu "plemićke" odore, ovaj je opremljen u sinjsku nošnju

**alov** mreža za ribe

**alja** kratki kaput s rukavima

**aljina** kaput

**amajlija** ima ili krije magičnu moć: ostvaruje ono što simbolizira, neku osobitu vezu između onog koji je nosi i sila koje predstavlja

**amblem** vidljiv lik, usvojen dogovorno, da bi predočio kakvu ideju, fizičko ili moralno biće

**ambulja** dugačka vreća

**amen** simbol pristajanja i potvrde; upotrijebljen je u Bibliji, a nalazimo ga u liturgiji sinagoga i u kršćanskoj liturgiji

**ambar** žitnica, spremište, skladište; pregrada u vodi za lovljenje ribe

**amidža** stric, oslovljavanje svakom starijem čovjeku

**amulet** predmet, privjesak koji ljudi nose na tijelu kao čarobno sredstvo za obranu od raznih zala: nesreće, bolesti i sl.

**anača** košnica određena za razmnožavanje pčela

**analogija** odnos između bitno različitih ali u nečemu sličnih bića ili pojmova

**analogna magija** magija koja primjenjuje analogiju, površinsku sličnost

**anarhična društva** su društva slobodna od vlasti, bez poglavica, kraljeva, bez države. Ona su akefalna i egalitarna; tu spadaju lovačka društva te segmentirana ratarska i pastirska društva.

**anđeli** nevidljiva bića, Božji klanjatelji i služitelji, prenositelji ili izvršitelji njegove volje na zemlji, među ljudima; zaštićuju i kažnjavaju

**angora** vuna od angorske koze ili drugih domaćih životinja sa sličnom dlakom

**anguja** jegulja

**animalizam** kult životinja

**animizam** vjerovanje da sve stvari imaju duh, dušu; pridavanje duševnih svojstava prirodnim pojavama i silama

**ankora** sidro

**anterija** dio odjeće kod muslimana, oblači se povrh košulje; kratka haljina bez rukava; kaputić; platneni haljetak bez rukava; anteriluk

**anteršej** srednji dio samara

**antropologija** znanost o čovjeku; na Zapadu osnovna podjela na kulturnu, biološku (SAD) i socijalnu antropologiju (Velika Britanija, Francuska), strukturalnu antropologiju (Francuska, Velika Britanija)

**antropologija žene** etnološka, antropološka, kulturološka i sociološka istraživanja položaja žene u društvu, te u svim

vidovima kulture (urbane i ruralne); istaknute predstavnice: Eleanor Leacock, Shirley Ardener, Ruby Rohrlich-Leavitt, Gayle Rubin

**antropos** čovjek

**antska teorija** teorija o podrijetlu Slavena vezana uz Ante

**Antunovo** 13. lipnja, na ovaj datum transhumantni stočari počinju izdig, drugu etapu penjanja na veće visine

**apolog** je basna, poduža pripovijetka o životinjama, poučna sadržaja

**apotropej** naziv za predmete ili nešto drugo što služi za odvraćanje nesreće, svojom snagom uništavaju zle sile; hamajlija, amajlija, amulet, talisman, uzrečica, molitvica i sl.

**apotropejska magija** zaštitna magija, magija odvraćanja, obrambena magija

**arabeska** arapska šara

**arambaša** vođa družine, glavar

**arar** vreća od kostrijeti; polovina konjskog tovara

**arbija** šipka od drva ili kovine za nabijanje baruta

**Ardalić, Vladimir** (Đevrske, 9.11.1857 - Đevrske, 25.11.1920) etnograf amater; seljak iz Đevrsaka, Bukovica, suradnik Antuna Radića, skupio građu o životu i običajima Srba u svojem zavičaju i napisao monografiju *Bukovica*, objavljenu u *Zborniku za narodni život i običaje* od 1899. do 1910. godine. Objavio je još nekoliko priloga o narodnim pripovijetkama, te članke o obitelji i običajima.

**ardže** tkanina od lika, ličine

**arenda** zakup, zakupnina; čist prihod od zemljišta kad se odbiju troškovi oko proizvodnje i vlastitog uzdržavanja

**argan** drvena naprava za istezanje broda na suho

**argat** mala rupa u zidu suhozidice, potleušice, umjesto prozora

**arhetip** prvobitna struktura neke društvene pojave

**Arhiđakon, Toma** (1200-1268) iz Splita piše o vjerovanjima i običajima povezanim s pomrčinom Mjeseca, opisuje Mongole koji su doprli do pred splitske zidine; djelo *Historia Salonitana*

**armerun** ormar

**aršin** mjera za dužinu (68 cm)

**arta** pribor za ribolov

**astal** stol, trpeza

**astar** pamučno platno

**astralna vjerovanja** vjerovanja u razne moći zvijezda, prvenstveno u sudbonosnu i proročansku moć zvijezda

**asturlija** crvena marama

**ašanjka, ašanka** ženska kapa nalik na ovrljinu

**at** konj

**atigur** krzno od crne ovce

**atlas** sjajna svilena tkanina

**atribut** je predmet ili slika što osobi, zajednici ili moralnom biću služi kao znak raspoznavanja; izabire se karakterističan dio koji označuje cjelinu

**autohtona kultura** jedna od parola radićevske politike, koja se uglavnom svodila na uzrečicu "Pleti kotac ko i otac", tj. da se svaki narod razlikuje od drugoga onim što je njegovo autohtono od drevne starine (nošnja, običaji i sl.)

**avet, avetinja** strašilo, utvara, sablast, utvor

**avlija** dvorište

**avunkulat** pojava povezanosti oženjenih muškaraca sa sinovima svoje sestre; djeca nasljeđuju imovinu i kult ujaka
**aždaja, aždaha** neman u obliku krilatog guštera, često sa nekoliko glava; ala, zmaj, pozoj
**ažulice** kopče na nogavicama; žoke
**ažur** šupljikav ženski ručni rad; probijeni ornamenti na kovini, drvetu i sl.

## B

**baba** gornji snop sijena kada su snopovi slame složeni jedan na drugi; kapa
**babe** žene koje liječe; pokladni ophodnici
**babica** priručni nakovanj
**babičenje** pomaganje u porodu
**babine, babinje** određen vremenski period u kojem se dolazi rodilji nakon poroda u posjet; proslava rođenja djeteta na dan krštenja ili nedjelju poslije; babinke, krstitke
**babini dani** vrijeme kad na kraju ožujka i početkom travnja padne snijeg ili krupa; babini jarci, babini kozlići, babini pozajmenici, babini ukovi
**babljača** igla bez ušica, sa glavom
**bacanj** opleten koš za ribolov; basača
**bacanje ugljevlja** čaranje stavljanjem tri žeravice od trsa u čašu posvećene vode, da se vide uroci
**bač** pastir kod stoke u planinama; čobanin, kravar, katunar
**bačar** jedan od ljudi koji se združe da im se ovce zajednički čuvaju i muzu
**bačija** stan, katun, planinska koliba
**baćo** mužev stariji brat (ženi)
**badanj** bure, bačva, kaca
**badil** lopata
**badnjača, badnjak** vrst blagdanskog peciva sa oblikovanim križem na sebi
**badnja jela** skupina posnih jela
**Badnjak, Badnji dan** 24. prosinca, bdijenje, paljenje božićne svijeće, paljenje panja badnjaka; čaranje iskrama s ognjišta; jedu se pokojnička jela; Badnje veče, Badnjica, vilija, vilija Božja, božićno navečerje
**badnjak** panj ili donji dio debla; dvije su vrste badnjaka: grana koja se postavlja na krov kuće i klada, panj, velika glavnja koja se pali na ognjištu; bodnjak, božićnjak, čok, kerj, hreb, did; pali se jedan ili tri
**badrlj** pozder od tučena lana ili konoplje
**badža** otvor na krovu s pomičnim zaklopcem, umjesto dimnjaka
**bagana** janjeća koža
**baglama** vrst tambure; okov prozora ili vrata
**baja** posuda, čabar, drveni sud veličine i oblika kao pola bačve
**bajader** dio ženske odjeće, vrsta male marame; svilena ukrasna traka na nekadašnjoj ženskoj nošnji, svileni pojas
**bajam** badem
**bajamača** vrsta košulje
**bajanje** magijski postupak, liječenje od bolesti uzrokovanih urocima
**bajar** vračar; bajač
**bajka** pripovjetka o nevjerovatnim i čudesnim događajima koja se temelji na izmišljanju i mašti
**bajoslovlje** mitologija
**bajsa** lončarska boja

**bakra** kotao, osobito bakreni, bakrač; posuda uopće; zemljani kotlić, lopiža
**bakurine** maškare, karneval
**bala** smotak, svežanj, denjak, naramak; mjera za količinu sukna, papira, sijena, pamuka
**balada** epsko-lirska pjesma s razvijenom naracijom i tužnim završetkom
**balatura, baladura** trijem, veža, podstrešje, kamena terasa; sular, solar
**balčak** držak mača ili sablje
**balota** drvena kugla za igranje, vrst kuglanja; boća, buća
**baluk ot** trava za lovljanje ribe
**balun** narodni ples u Istri tipa *kolo,* plešu muškarci i žene uz pratnju sopele ili gajdi, a katkad i uz pjevanje plesača
**banak** klupa sa leđnim i bočnim naslonom; ognjište
**banket** ogradica za dijete; poprečno sjedalo na krmi manje brodice
**bankina** kamena ograda, zidić što dijeli i štiti obalu, šetalište od mora
**banjak** škrinja
**banjenica** bačva
**baraban** lupa u katoličkoj crkvi na Veliki petak, što je izvode vjernici kad se spomene ime razbojnika Barabe, šibarina; šiba kojom se izvodi spomenuta lupa
**barba** stric, ujak, stariji čovjek, kapetan broda
**barbeža** ženska kapa; šamija, pod njom kapa od crvene čohe, potom bijela marama
**barbir** brijač; ranar, vidar, pučki liječnik (pušta bolesnicima krv)
**barbirenje** liječenje zarezivanjem kože i puštanjem krvi sistemom vakuuma, pomoću roga ili čaše
**bareta** crvenkapa, niska kapa s ravnim tjemenom
**barilo** stara talijanska mjera za ulje, vino, brašno itd. različite veličine (66 litara); burence, bačvica
**barjaktar, barijaktar** često predvodnik svadbe; zastavnik, stjegonoša
**barka** lađa, lađica, čamac, čun, brodić, brodica
**barkariz** drvena ograda palube broda s prolazom
**baršun** vrsta tkanine; kadifa, samt, velur, pliš
**basa** osoljeno gusto ukuhano mlijeko
**basač** cilindrično pomagalo za ručno hvatanje ribe; koš
**basamak** prečka kod ljestvi i u stubama
**basma** čarobna izreka, magijska formula
**bast** liko, vlakno
**baša** Turčin
**bašetina** kamena ploča, kojom se pokrivaju krovovi
**bašluk** glava u preslice
**bašta** povrtnjak
**batarela** vika, lupa, "mačja derača" udovcu ili udovici kad sklapaju novi brak
**batik** način bojanja u istočnoj Aziji s pomoću voska, danas se primjenjuje i u Europi
**batina** deblji štap odraslog pastira; štap, toljaga, tojaga
**batištrada, batistrada** čovjek koji ide pred kakvom povorkom, procesijom, glazbom te krči put i ukazuje na zapreke
**batur** koža od jarca
**bauk** pokladno odijelo
**baukači** pokladna ophodna grupa
**baul, bavul** kovčeg, kofer, sanduk
**bava** povjetarac, lahor
**bavela** vrsta svile; vrsta vunene tkanine (pređe)
**baždariti** službeno ispitivati i bilježiti ispravnost mjera (npr. kod bačava) i utega

**bažul, bažulj** grah
**bećar** veseo, raskalašen, razuzdan čovjek, veseljak, bekrija, mangup
**Bedeković, Josip** (1688- 1760) opisuje život Međimuraca, daje prikaz praslavenske mitologije, kao i Vitezović upotrebljava narodne pjesme kao povijesne dokumente; djelo *Domovina velikog crkvenog učitelja sv. Jeronima*, 1752.
**beg** gospodin, turski plemićki naslov
**bekež** ženska zimska kratka haljina
**bekrija** pijanica, lola, propalica
**bela** mala postelja za djecu
**belaj** đavao, napast, zlo, bijeda
**belani** svjetliji pokajnički rupci
**belegija** brus kojim se oštri kosa ili britva; gladilo
**belnuk** duga ženska haljina s rukavima; benluk
**Belović-Bernadzikowska, Jelica** (Osijek, 25.2.1870 - Novi Sad, 30.6.1946) folkloristica i književnica. Nakon studija na višim pedagoškim školama u Beču i Parizu (1889-1891), učiteljica i ravnateljica škola u Hrvatskoj, Bosni i Vojvodini. Najznačajniji je njen etnografski rad, poglavito na skupljanju narodnih vezova, čije je izložbe organizirala po vodećim europskim središtima. Početkom stoljeća radi u *Obrtničko-umjetničkomu* i *Etnografskome muzeju* u Zagrebu. Najznačajnija djela: *Građa za tehnološki rječnik ženskog ručnog rada*, Sarajevo, 1898-1906; *O preporodu hrvatske veziljačke industrije*, Zadar, 1904; *Die Sitten der Südslaven*, Dresden, 1927.
**belzebub** đavo, zao duh, satana, vrag, đavolski poglavica
**bembelj** maškara
**benevreci, brnaveci** muške plitke i uske suknene hlače
**benevrke** vunene debele gaće do ispod koljena; pelengaće
**Benigar, Ivan** (Zagreb, 23.12.1883 - Alumin, Argentina, 14.1.1950) amerikanist, indijanolog. Studirao građevinarstvo u Grazu i tehniku u Pragu. Godine 1908. odlazi u Argentinu i nastanjuje se u Patagoniji, gdje živi među Indijancima. Proučavao njihove običaje, jezik i prošlost. Objavio znanstvene radove s područja antropologije, etnologije, lingvistike, arheologije i sociologije u vodećim argentinskim stručnim časopisima.
**bensilah** široki kožni pojas; pašnjača
**berber** brijač
**berekin** mangup, fakin, deran, vragolan, obješenjak
**Berger, Salomon** (Mnešice, Slovačka, 25.2.1858 - Zagreb, 11.1.1934) sakupljač hrvatskih narodnih rukotvorina. Nastojao je razviti industrijsku proizvodnju narodnih rukotvorina. Brojnim izložbama predstavio hrvatsko rukotvorstvo u Europi i SAD-u (oko 100 izložbi). Njegova zbirka temelj je *Etnografskom muzeju* u Zagrebu, kojemu je bio upraviteljem do smrti. Najznačajnije djelo: *Tragedija hrvatske tekstilne kućne industrije*, 1913 i dr.
**berićet** blagoslov, sreća; dobra ljetina, rodna godina, izobilje, blago
**berita** kapa mediteranskog tipa
**berkan** tkanina od kozje dlake

**berkeš** veliki tamni kaput, podstavljen flanelom, optočen krznom, ukrašen gajtanima
**berta** ima oblik većeg ovratnika koji se spušta niz prsa
**besa** vjera, obećanje, zadana riječ, nagodba, sporazum
**beštija** zvijer, tegleća životinja
**beštima** psovka, kletva, ruženje, grdnja
**bešvica** ošvica
**betlehem** seljački božićni nakit u kutu sobe; jeruzalem
**betlehemar** dječak koji s "betlehemom" obilazi po selu pjevajući prigodne pjesme i na taj način prosi; pastir
**bevanda** vino pomiješano s vodom, polomlik, polovnik; močenje pa kuhanje bobica smreke, divlje loze i drijena; razrijeđeno vino dobiveno prelijevanjem tropa vodom uz fermentaciju, pivo
**bez** fina turska tkanina
**bezimena nedjelja** treća korizmena nedjelja, ponegdje četvrta korizmena nedjelja
**Bezjaci** hrvatski etnik u Istri
**biandrija** brak žene istodobno sa dva muža
**bičaš, bičalj** vuneni pokrivač, pastirski crni rutavi vuneni plašt
**bičevi** prameni na vunenom pokrivaču; kiće
**bičve, bječve** vunene čarape; hoveje
**bićerin** čaša
**biga** dvopreg
**bigamija** dvoženstvo, dvobračnost; stanje kada je netko istodobno u braku sa dvije žene
**biheviorizam** proučava ponašanje ljudi, vanjske reakcije ponašanja; to je psihološki pravac američke antropologije; najznačajniji predstavnici: Edward Sapir, Géza Róheim
**bijac** debeli sukneni pokrivač za krevet
**bijela magija** stvarala je čudesa s pomoću "božanskih sila"
**bijela nedjelja** nedjelja nakon Uskrsa; Mali Uskrs
**bijela subota** subota prije Uskrsa; bila subota, mliječna subota
**bijeli smok** mliječni proizvodi, mliječna jela
**Bijelić-Bogdan, Pavlina** (Cavtat, 29.10.1856 - Dubrovnik, 18.1.1944) učiteljica, etnograf amater. Proučavala narodni život u okolici Dubrovnika i bavila se narodnim vezom i posebice čipkom; izlagala u inozemstvu (Beč, Graz, Pariz, London).
**bijelo** prvobitno boja smrti i oplakivanja
**bijelj** vuneni pokrivač ili prostirač; biljac
**bikela** opleteni podložak za kapicu, od šibe ili drveta; konđa
**bikla** pomiješano (kozje) mlijeko i vino; smutica
**bilača, biljača, bjeljača, bjelača** djevojačka duga zimska odjeća (haljina) s rukavima, oblači se povrh košulje
**bilan** dio konjske orme koji sprječava konju da visoko diže glavu
**bilig** znakovi na rovašu, biljeg
**bili smok** mliječni proizvodi
**bilka** bijela kabanica
**bilo** pomični okvir za zbijanje tkanine u koje je umetnuto brdo, na vodoravnom tkalačkom stanu
**biljac** bijeli pokrivač za krevet
**biljača** suknena ženska haljina s rukavima

**Biljan, Mijo** (Gospić, 1852 - Zagreb, 3.7.1924) sakupljač narodnih predaja. Učitelj pučkih i učiteljskih škola u Petrinji, Karlobagu, Karlovcu i Osijeku. Sakupljao narodne predaje i vjerovanja o kojima na napisao brojne članke u *Napretku, Zborniku za narodni život i običaje JAZU* i dr.

**biljari, biljarice** osobe koje poznaju, sakupljaju i liječe ljekovitim biljem

**bingeš** dugačka haljina obložena iznutra krznom; benješ, bineš

**biranje kralja** između Božića i Tri Kralja, osobito dva dana iza Božića (ponegdje i o Pokladama), birao bi se kralj ili knez, koji ima svoje oznake – štap i krunu; smiješni kralj

**biroš** govedar, volar na imanju

**biruš** kočijaš

**bisage** dvostruka torba, dvije sastavljene torbe koje se prte preko ramena ili se vješaju o sedlo; dvanjke

**biša** vera; crvotočina, crv koji razara drvo

**bijeli vez** bliži ukrasnom pletenju, na nitima platna stvaraju se šupljikavi motivi ovijeni bijelom pamučnom niti

**birtija** krčma; bircauz, bircuz

**biruš** pastir volar

**bječva** čarapa, ženska dokoljenica; blječva

**Bjelovučić, Nikola Zvonimir** (Janjina na Pelješcu, 11.11.1882 - Janjina, 23.11.1952) povjesničar i etnograf. Pravo doktorirao u Zagrebu 1907, apsolvirao povijest i zemljopis 1910. Sudsku praksu obavljao u Dubrovniku, Trstu i Podgorici. Osnivač i dugogodišnji predsjednik ogranka *Braće hrvatskog zmaja* i *Hrvatskog starinarskog društva* u Dubrovniku. Osnivač i urednik tjednika *Hrvatska riječ* 1925. Pisao povijesne, pravne, etnografske i arheološke rasprave. Napose se bavio poviješću Pelješca, ali mu djela nisu uvijek pouzdana.

**blagdan** privremeni prekid svakodnevice ili svagdana, u pravilu potvrda neke prirodne ili društvene mijene koja se ponavlja ciklički (kao tzv. godišnji običaji) ili linearno (kao tzv. životni običaji)

**blago** stoka

**blagoslov jela** na Veliku subotu, rjeđe na sam Uskrs, nosi se u crkvu košara s jajima i drugom hranom na blagoslov; crkveno-narodna tradicija

**Blagovijest** 25. ožujka, čobani se boje toga dana, jer može biti štete u blagu od studeni, vukova i zmija, vukovi nakon duge zime napadaju blago a zmije izlaze iz svoga prebivališta; blagovist

**blatnjara** sobna peć od ilovače

**blazina od perušina** slamarica ispunjena kukuruznim lišćem

**Blaževo** 3. veljače, blagoslivljaju se svijeće u crkvi, njima se kući križaju oko vrata da ih tijekom godine ne boli grlo

**blizna** nejednakost u tkanju, kad pukne koja od niti osnove

**blonda** lagani čipkasti veo

**bljuza** bijela košulja

**bobar** velika neotrovna zmija; kravosac, kravosis

**bocel, bucel** drveni koloturnik kroz koji prolaze jedreni konopi

**bočata voda** miješana slatka voda s morem

**boće** buće, drvene kugle za igru, raširenu u mediteranskom području pa i u hrvatskim

primorskim krajevima (igraju se dvije partije; jedna se crvena kugla – bulin – izbaci u polje i služi kao cilj, a igrači nastoje da svoje raznobojne kugle bace što bliže do bulina)

**Boduli** otočani za stanovnike kopna

**bodve** osti

**Bog** danas osobno ime kršćanskoga Stvoritelja, a u pretkršćansko vrijeme praslavenska imenica bog bila je atribut, oznaka visokih božanskih osoba

**Bogišić, Baltazar** (Cavtat, 20.12.1834 - Rijeka, 24.4.1908) pravni povjesničar i etnograf. Od 1859. studira u Beču, Berlinu, Parizu i dr. U Giessenu 1862. doktorira filozofiju, a 1864. u Beču pravo i političke znanosti. Kao bibliotekar bečke Dvorske knjižnice (1863-1868) počinje se zanimati za običaje u Slavena. Tada objavljuje studiju *O važnosti sakupljanja narodnijeh pravnih običaja kod Slovena*, Književnik, 1866, 1-3/4, koji je HAZU u obliku ankete razaslala po južnoslavenskim krajevima. *Gragja u odgovorima iz različitih krajevah slavenskoga Juga*, Zagreb, 1874, obuhvatila je, premda ne posve kritički, građu iz živog narodnog prava. Nacrtom *Pisani zakoni na slovenskom jugu* ...., Zagreb, 1972, Bogišić je dao program izdavanja južnoslavenskih pravnih spomenika te poticaj za pokretanje edicije JAZU *Monumenta historico-iuridica Slavorum Meridionalium*. Profesor je slavenskog prava u Odesi (1870-1872). Bio je član HAZU i nekih drugih akademija znanosti.

**bojanje jaja** uskrsna tradicija u dane Velikog tjedna

**bolesti od perle** očne bolesti

**bolta** zaštitni luk u kuhinji ispleten od pruća i omazan domaćim mortom

**bonaca** tišina na moru; utiha, maina

**Boranić, Dragutin** (Kraj Donji kraj Zaprešića, 19.12.1870 - Zagreb, 1.9.1955) studirao hrvatsku i slavensku filologiju u Zagrebu. Od 1906. godine profesor na Sveučilištu u Zagrebu. Od 1902. godine pa do kraja života uređivao *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*.

**bosi grah** nemrsno jelo, kuhani grah na salatu ili u juhi, sa malo ulja; grah na bosu juhu, bažul na suve

**bošča** velika kvadratna marama što je nose na glavi udate seljanke; pregača, kecelja; prekrivač uopće

**boščaluk** dar kojim se naizmjenično daruju mladenci na vjenčanju (košulja i drugo rublje što se daje umotano u bošču)

**bošket** grmlje, šumica; mamac za lov ptica

**botana** prosto, grubo tkano pamučno platno

**botilja** boca, staklenka

**botra** kuma; šantula

**botrinje** zabava, pir nakon krštenja djeteta

**botun** puce

**bova** plutača za privez brodova

**bovan** kamen

**božić** mladi bog u slavenskoj predaji

**Božić** 25. prosinca, početak nove godine; nakon polnoćke znanci i rodbina se mirbože ili

božićaju; čestitanje i darivanje (značajna je crvena jabuka); prvi posjetnik; paljenje vatri

**božićna grana** na Luciju se otrgne grana neke voćke, stavi u vodu da procvjeta do Božića i kiti figuricama od tijesta

**božićna peciva** od čistog pšeničnog brašna, kružnog oblika, sa likovima na sebi, jede se na Badnju večer; božićnjak, božićnica, česnica, badnjak, badnjača, koleda, koladek, križnica, krsnica, luk, ljetnica, litnjak i dr.

**božićna slama** sudjeluje u nekoliko običaja: unošenje u kuću na Badnju večer i razastiranje pod stol te valjanje po njoj, iznošenje iz kuće treći dan Božića i polaganje na voćke, gatanje slamom na stolu

**božićna svijeća** pali se na badnju večer, prije večere; gasi se vinom

**božićnica** darivanje siromašnih susjeda, dar, darivanje jabuke na Božić

**božićni običaji** cjelina božićnih običaja počinje prije Badnjaka i Božića, obuhvaća cijeli Advent i produžuje se do Sv. Tri Kralja

**božićni stol** predstavlja obilje; božićna peciva i pečenka; upućen je živima i duhovima pokojnika

**božitnjak** kruh od bijela brašna s ukrasima od tijesta

**božja brada** posljednje klasje pri žetvi koje se čuva za plodnost usjeva

**bracera** obalni jedrenjak od 18 do 40 tona s jednim latinskim jedrom i prečkom

**braci** konopi za pokretanje penula

**braća po mlijeku** nekrvno srodstvo

**bradva** drvodjelsko oruđe za tesanje, nalik na sjekiru

**braganja** vrsta ribarske mreže

**brageše** muške suknene hlače do pola lista

**bragoc** ribarska jedrenjača sa dva jarbola i dva latinska jedra

**brajde** potpornji od letava ili kamena uz koje se penje loza

**brajin** mužev mlađi brat (ženi)

**brajne** naziv za muža i sina (od milja u obraćanju ili oplakivanju)

**brak** elementarna zajednica koja ima razne pojavnosti i tumačenja, reguliranjem incesta ima i više od društvenoga značaja kakav mu se u pravilu pridaje, brak je osnova nasljedstva, reguliranje bračnih i seksulnih odnosa tvori i reguliranje svih ostalih društvenih odnosa

**bran** nabrana suknja sa poramenicama; brhan

**brananje** usitnjavanje zemlje i pokrivanje zrnja zemljom; drljanje, vlačenje, zubatanje, draženje

**branalo** brana, drljača

**brana** sprava za usitnjavanje i ravnanje zemlje nakon oranja; dijele se na trokutne, trapezne i pravokutne

**branče** škrge u ribe

**brasero** grijalica, žeravica, posuda za držanje žari; obično u njoj tinja ugljen

**Bratanić, Branimir** (Jastrebarsko, 16.5.1910 - Zagreb, 12.5.1989) diplomirao jugoslavistiku (1932) i etnologiju (1936) u Zagrebu. Profesor etnologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu od 1955. godine, dugogodišnji pročelnik *Odsjeka za etnologiju*, osnivač *Centra za etnološki atlas*, razvio djelatnost u međunarodnim ustanovama etnološke kartografije. Istraživao oraće sprave, pitanja

opće etnologije i etnološke kartografije. Jedan od osnivača časopisa *Current Anthropology* (Chicago). Objavio *Oraće sprave u Hrvata,* 1939. i dr.

**bratična** bratova kći ženskoj osobi; bratanica

**bratić** bratov sin ženskoj osobi; bratanac

**bratim** član bratovštine, bratstva; kapar, bratinac, bratinka

**bratimljenje** običajni postupak za sklapanje pobratimstva

**bratimstvo** tradicijski oblik utvrđivanja prijateljstva vrstom nekrvnog srodstva, bratstvo, pobratimstvo

**bratstvo, brašćina** bratovština, udruženja svjetovnjaka sa svrhom promicanja vjerskog života i dobrotvorstva

**bratstvo** šira društvena grupa koja se sastoji od dva ili više srodna ali vremenom razdvojena roda, postoji upravljanje; fratrija

**brautgešenk** svadbeni dar

**bravar** pastir, čuvar ovaca

**bravarol** plastron

**brdak** drvena posuda za nošenje vina

**brdila** ono u čemu stoji brdo kod tkalačkoga stana ili razboja

**brdo** gusta rešetka od drvenih lamela na vodoravnom tkalačkom stanu

**brecat** tužan način zvonjenja crkvenim zvonima

**brenšer** posebna željezna naprava u obliku škara koja se zagrije i takva služi za kovrčanje kose; kovrčalo

**brenta** ovelik drveni sud u kojemu se nosi grožđe za vrijeme berbe; kaca, badanj, puta; posuda za ulijevanje ulja i vode za vrijeme maštenja

**breša, breška** vrsta starinske puške

**bretela** naramenica na ženskom rublju

**brevijar** knjiga molitava, lekcija i pjesama za svećenike; časoslov; priručnik, zbornik, molitvenik

**brgulja** blagdan sveca zaštitnika, fjera, dernek

**brig** jedrenjak sa dva jarbola, oba s križnim jedrima

**brigantin** jedrenjak sa tri jarbola (dva s križnim, a jedan sa sošnim jedrom)

**brime, breme** teret

**briškula** vrsta kartaške igre, osobito raširena po primorskim krajevima

**britva** ženski ukrasni nož, srebrni

**brnica, brnjica** ženska dugačka platnena haljina ili samo suknja; vrsta ženske haljine, suknje, složena u nabore koji su prišiveni na prslučić; carza, sarza, brnja, vrnja, vrhnja

**brnja** materijal za izradu brnjice, brne

**brnjčar** noviji opanak na kopčanje

**brojalice** oblik pjesmice kojom se izgovaraju formule za brojenje, odnosno skidanje i poništavanje uroka

**brojanice** krunica

**brojenice, brojanice** 12 dana od sv. Lucije do Božića; gatanje, predviđanje

**brokat** teška tkanina protkana svilom, zlatom ili srebrom

**bronzar** ovan predvodnik (isto kao i konj, vol, magarac i sl. ako nosi klepku i ide na čelu stada)

**bronzin** lonac, bakrač

**broš** oveća kopča kao nakit na ženskim haljinama

**bršljan** apotropej, odbija vještice

**brujet, brudet** riba kuhana u vinu, ulju i octu te začinjena raznim začinima

**brunda** prsten provučen kroz nos bika

**brušket, bruškit** ždrijeb; privatnopravni sporazum ribara ili ribarskih družina jednoga lučkoga područja o stjecanju zaštite i prava morskog ribolova ždrijebanjem lovišta
**bruškin** četka, drvena oštra četka za ribanje
**brvnara** kuća građena čitava od piljenih, tesanih ili netesanih, oblih, greda
**brvnašica** prizemna ili polukatna zgrada od greda
**bubanj** mreže slične vršama, dvostruka vrša; vefter, vehter
**bucanj** sprava za mamljenje ili tjeranje ribe na rijekama
**buča** tikva
**bučani** pokladna ophodna grupa
**bučnica** savijača nadjevena naribanom bučom sa sirom ili makom
**buća** potkošulja, džemper
**buđolar** novčanik
**buka** snažno apotropejsko sredstvo, odbija i plaši zle demone
**bukagije** sprave za sputavanje prednjih nogu stoci; putila
**bukal, bokal** vrč
**bukara, bukaleta** bokal, pastirska čaša
**buklija** čutura, ploska
**bukvara** jednostruka mreža stajaćica za lov na bukve
**Bula** Muslimanka, Turkinja
**Bulat, Petar** prvi profesor na katedri etnologije od 1925. godine, nije ostavio značajnija traga za sobom
**bumbak** pamuk
**bunja** kamena kućica čunjastog oblika, građena u suhozidu, uobičajena na jadranskom području, a može biti od kamena, od slame i sl.; poljarica, trim, kućica, ćemer, kažun
**Bunjevci** jedan od najranijih slojeva pohrvaćenih gorštaka Dinarskih planina; rimokatolici za pravoslavce
**bunjište** mjesto gdje se baca smeće
**bura** vjetar od kraja, sjeverac
**burača** mješina za nošenje pića
**burin** slaba bura, lagan istočnjak
**burina** konop kojim se zateže jedro prema vjetru
**burklja** ognjišne rašlje kojima se hvatao lonac
**burundžuk** tanko bijelo svileno platno
**buša** maska, krabulja, krinka
**buše** pokladna ophodna grupa
**bušar** maškara; karnevalska zabava
**bušari** pokladna ophodna grupa; buše
**bušeni** bod kod veza po pismu
**buštin, bušt** uski i tijesni ženski prsluk
**butunja** drvena čaša s drškom, kao pehar, za zahvatanje vode
**buveljak** opanak ili cipela
**buzdovan** hladno oružje, mnogo upotrebljavano prije izuma baruta: teška kijača, bat sa željeznim šiljcima na debljem kraju; topuz

## C

**Carrara, Frano** (Split, 16.11.1812 - Venecija, 29.1.1854) arheolog, povjesničar i etnograf. Studije završio u Zadru i Beču. Direktor *Arheološkog muzeja* u Splitu (1842-1853). Izdao značajnu mapu narodnih nošnji.
**carza** vrsta ženske haljine, suknje, složena u nabore koji su prišiveni na prslučić; sarza, brnjica, zardza, carca

**cavata** kožna papuča
**ceđ** lug iz prosijanog pepela za pranje rublja
**ceh** zadruga, esnaf, rufet; u feudalizmu staleška organizacija obrtnika jedne struke; obrtnička bratovština za međusobnu pomoć i reguliranje proizvodnje
**cekin** dukat, zlatnik
**celača** jednodijelna ženska košulja; suknja
**celebrirati** svečano vršiti, obavljati, služiti misu kod katolika
**celibat** beženstvo, bezbračnost; zabrana ženidbe svećenicima
**centum** sto, stotina
**Cepelić, Milko** (Vuka, 21.9.1853 - Đakovo, 26.3.1920) svećenik, povjesničar i etnolog. Pohađao bogosloviju u Đakovu, kapelan u Osijeku, Strossmayerov kapelan, a od 1882. godine biskupov tajnik. Sakupio bogatu etnografsku zbirku narodnih tkanina i vezova koju je poklonio Etnografskom muzeju u Zagrebu. Bavio se primjenom narodnih šara u ćilimarstvu. Djela: *Narodno tkivo i vezivo*, 1909, *Sijmo opet lan i konoplju*, 1917.
**cerchiata** starinsko kolo koje se igralo u Splitu
**ceremonija** obred po ustanovljenim pravilima; vanjski i redoviti oblik kulta; svečani običaj, svečani čin, pompa
**ceremonijalna cjelina** skup običaja koji tvore jednu logičnu i smislenu cjelinu
**ceribaša** ciganski starješina
**cesar** car
**cicvara** pšenična kaša s jajima, kuhana na maslu uz manju količinu vode
**ciča zima** ljuta zima, oštra zima
**cidilo** vunena pregača
**cidiljača** vunena vreća za gnječenje maslina
**ciganica** pokladni lik Ciganke
**cijep** sprava za mlaćenje žita; mlat
**cijepci** vodoravno položene šipke na vodoravnom tkalačkom stanu
**cijev** trska na koju se suče pređa
**cikličko poimanje vremena** vječno vraćanje istoga u pravilnim vremenskim razmacima, godišnje ponavljanje, ritmizacija svakodnevice, nepovijesno poimanje vremena; vječnost prirode
**cilica** cijela suha smokva
**cima** uže, priveza, konop za vezivanje broda za obalu; krajina
**cimer** prečka s rupicama između lemeša i gredelja, služi za učvršćivanje lemeša, nalazi se kod pluga; božićni ukras obješen o strop glavne sobe, kinjč, kinč
**cimeri** svadbeni nakit muškog uzvanika za škrljakom
**cimerman** tesar, krovopokrivač
**cimprle** nakit za žensko oglavlje
**cingara** zvonce što se vješa stoci o vrat, mjedenica
**ciplara** mreža potegača za lovljenje cipala
**cipotka** cjepanica
**cipov** kruh od pšeničnog brašna, blagdanski
**cjedilo** posuda nalik na sito
**cokli** visoke cipele na vezivanje
**cokule** opanci, drvene papuče
**copranje** čaranje magijskim sredstvima
**coprija, coprie** čaranje, vradžbina, magija; vračke
**coprnica** čarobnica, vještica, žena s nadnaravnim moćima za nabacivanje, odnosno obranu od uroka; copernica, coparica

**coprnik** vještac, muškarac kome se pripisuju nadnaravne moći i utjecaj na ljude; copernjak
**crempica** glineni kružni podložak na koji se stavlja krušno tijesto pri pečenju
**crepulje** posude za pečenje kruha na ognjištu
**crijemuš** varivo od divljeg luka
**cripnja, čripnja** vršnik, pokljuka, pekva; posuda kojom se pokriva kruh na ognjištu
**crkovnjak, crikovnjak** crkovnjak
**crkvena godina** liturgijska godina
**crkvena roba** svečana roba
**crlenjak** zobun bez rukava od crvenog sukna
**crljena kabanica** kabanica od domaćeg sukna, poput pelerine s kukuljicom
**crna magija** vradžbine koje su se utjecale za pomoć "nečistoj sili, đavlu"
**crno** simbol smrti
**crnokop** zimsko okopavanje vinograda
**crtalo** nalazi se ispred lemeša na plugu; reže okomito; nož, prvo železo
**crtorez** tanki i plitki urezi (kao ukras)
**crvena kabanica** kabanica od domaće raše, ruho za pir i proslave
**crvenkapa** crvena kapa od sukna, čohe, sa resama
**cubanka** ljuljačka; nišaljka
**cup** pletenica
**cura** djevojka za udaju, udavača
**curica, cur'ca** desetogodišnje ili jedanaestogodišnje djevojčice, koje se "pripremaju" za udaju
**curina večera** oproštajna večera udavače
**curma** ribarska družina
**cvancige** ogrlica od novčića
**cvijet** prvo ulje pri tiještenju maslina
**Cvijetnica** početak uskrsnih običaja, šesta korizmena nedjelja, kićenje zdenaca uoči Cvijetnice, zatakanje blagoslovljene grančice o strop, umivanje u vodi sa cvijećem; Cvitnica, Cvitna nedilja, Cvijeti, Uličnica, Maslinica, Maslinska nedija, Nedilja palama, Palminska nedilja, macicna nedilja
**cvit** prvi mlaz pri pečenju rakije, rabljen kao lijek
**cvitnjak** velika običajna vatra, krijes
**cvilni pas** svileni ženski pas crvene i zelene boje
**cvjetničari** ophodnici na Cvjetnicu
**cvrga** kap ulja

## Č

**čabar** posuda, drvena posuda; čabrenica, čabrica
**čador** šator
**čakmak** konop koji veže jarbol za brod; oštrilica, gladilo; ognjilo, kremen
**čakšire** suknene hlače sa velikim turom
**čalma** platneni ovoj oko fesa kod muslimana; turban, saruk
**čampara** uzica što se konju priteže ispod donje čeljusti, od jednog kraja žvala do drugoga
**čampre** čaporci, kandže
**čanak** zdjela; tas
**čanta** kožna torba, kesa, bisage
**čapka** kapa
**čaplje** pokladna ophodna grupa
**čarak** ognjilo na starinskoj puški
**čaranje** magijska aktivnost sa ciljem da nekome nanese ili spriječi zlo
**čarapa** odjevni predmet koji se navlači na noge; negdje isto što

i papuča; mekana vunena odjeća, okićena vezom
**čarapci** čarape
**čarapke** laganija obuća u obliku papuča
**čaratan, čaratanka** opsjenar; onaj koji se rodio u "marčanoj svijeći" ili "luni", tj. za mjesečine u ožujku
**čardak** zgrada drvena, zidana ili na stupovima  sa izbočenim drvenim gornjim katom
**čari** magijski postupci i efekti takvog djelovanja; čare, uroci
**čarobnica** žena koja čara, baja; čarovnica, vražarica
**čarojice** zimski ophod, običaj pretežno oko Božića, ali i Poklada; čaroice
**čarug, čaruk** opanak
**čatrnja** kanal, bunar, cisterna
**čauš** svat koji upravlja svadbom, koji zbija šale u svatovima, često smiješno opremljen; krcan, čajo, debeli svat, staćilo
**čegrtaljke** zamjena za zvona za vrijeme šutnje u Svetom trodnevlju; škrebetaljke, klepetala, regetaljke, klepetoci, klepke
**čehanje** čišćenje perja; čepunjanje perlja
**Čeh, Leh, Meh** rodovska predaja o tri brata, slavenski praoci u usmenoj tradiciji
**čekme** vrsta toke; gornja haljina
**čekrk** kolo, točak, vitao, kolotur, uređaj za dizanje; mjera, kvarat, četvrt
**čelenka** nakit u obliku perjanice, srebrne, rjeđe zlatne, pričvršćen na kalpaku ili čalmi; nakit na kapi ili kalpaku
**čelopek** strana brda okrenuta prema suncu; prisoj
**čematorij** prostor oko crkve, drži se za svetinju
**čember** veo muslimanskih žena; veliki rubac koji pokriva glavu i čelo do očiju
**čemer** muški kožnati pojas
**čeperac** mreža na drvetu za hvatanje riječne ribe
**čeranci** za vrijeme snovanja pojedine niti se opuste pomoću drugog vratila; voranci
**čerga** mali šator, osobito ciganski
**čerma na toke** jačerma, prsluk
**čerpić, ćerpič** nepečena, na suncu sušena cigla
**česma** zdenac, bunar, izvor iz kojega voda teče na cijev
**česnica** božićni kruh; krsnica
**češalj** drveno zupčasto pomagalo za zbijanje potke na okomitom tkalačkom stanu
**češnjak** apotropej biljnog porijekla, štiti mirisom i okusom
**češnjovke** mesne kobasice; djevenice
**četiri nita** u četiri nita, tkanje sa stepeničastom strukturom ili motivom riblje kosti, rabljeno za grube pokrivače
**četveri** četiri (uroka)
**četverodijelna rala** gredelj, kozlac, ručica i plaz iz zasebnih komada
**četverostrana rala** gredelj, kozlac, ručica i plaz tvore četverokutni lik; gredelj je u ručici
**čibuk** duga lula, cijev lule; kamiš
**čilaš** konj sa šarenim pjegama
**čisanica, čisnica** sistem brojenja niti namotanih na motovilu ili osnovanih u osnovu na tkalačkom stanu, tridesetinski ili šezdesetinski sistem s jedinicama brojenja od tri niti; četnica, čisaonica
**čista nedjelja** prva korizmena nedjelja; kvaterna nedjelja
**čitanje uroka** poništavanje lošeg efekta magijskim formulama

**čivire** drvena nosila za građevni materijal
**čobanin** ovčar, pastir
**čoha** vrsta tvorničkog čvrstog valjanog sukna i odjeća od njega
**čohaš** seoski obrtnik koji izrađuje odjeću od sukna
**čoja** isto što i čoha
**čopor** najraniji oblik organiziranja ljudskog društva, grupice koje su lutale u potrazi za hranom, nema bračnih odnosa, ni instituta poglavara ili starješine; horda
**čordaš** pastir
**čoroje** maškara, maska, lik u karnevalu; gavran, ciganin
**čovrtati** tresti se i vrtjeti u krug
**črčajika, čerčajika** mala drvena čegrtaljka koja se upotrebljavala za vrijeme Velikoga tjedna, umjesto zvona
**črdak** brvnara, katnica
**čreda** krdo; stoka se čuva zajedno, za cijelo selo
**čredar** pastir; hrane ga redom sve kuće te mu nabavljaju obuću i odjeću
**čreslo** sredstvo za štavljenje, hrastova, brezova ili johova kora ili hrastove šišarke
**čretež, črtež** nova krčevina; prvi put orana zemlja
**črljenica** crvena ženska odjeća u kojoj se djevojka udava
**čudi** uroci čuđenjem, zlo djelovanje čuđenja i hvaljenja
**čunak** pomagalo kod tkanja, oblikovano poput lađice, dio tkalačkog stana kojim se niti potke provode kroz niti osnove
**čupavac** slavonski prekrivač, ukrašen preko palice
**čušpajz** varivo
**čutura** drvena ploska za tekućinu, isto kao buklija
**čuvarkuća** kućna zmija; blazna

# Ć

**ćakula** trač, brbljanje, prepirka, rječkanje
**ćemer** široki kožni pojas sa listovima; pašnjača
**ćenar** naborana prugasta tkanina zbog labavije navijene osnove ili upotrebom trećega vratila; voranac
**ćerpič** sirova, nepečena cigla
**ćesta** košara
**Ćići** hrvatski etnik u Istri
**ćićke** ruho koje se sastoji od stomanje i golograna
**ćikara** staklena čaša
**ćilim** sag, tepih, prostirač
**ćirak, ćirjak** drveni stalak za svijeće
**ćok** korijen; način češljanja ispod marame
**ćućike** kokoši, pilići
**ćućin** cucla, duda za dijete
**ćup** zemljani odugački lonac za mlijeko, med i slično
**ćurak** krznom podstavljena haljina, ogrtač
**ćurčija** krznar
**ćurdija** kratki kožuh, ćurdijak; duga ženska haljina bez rukava
**ćuška** drveno jaje koje bi djeca podmetnula pri uskrsnom tucanju jaja

# D

**dada** oslovljavanje svekra
**dalmatika** kasnorimska ukrašena gornja odjeća, dugačka gornja haljina s rukavima, u starije vrijeme dio vladarskog svečanog ornata, a danas misnička haljina katoličkih svećenika; odjeća dalmatinskih pastira
**damast** svilena, vunena ili lanena tkanina s arabeskama

**dance** narodni vez; dio poculice koji se vidi
**Danica** najviše spominjana zvijezda; zornjača, jutrenja, večernjača, mjesečna, volarica, volarka, prehodnica
**Danica zvijezda** naprsni nakit
**darivanje vode** napose zdenca, božićni običaj kada se daruje voda bacavši u nju jabuku, žito ili što drugo od božićnih jela
**darovac** grubo, debelo sukno i odjevni predmeti od njega; tanje vuneno sukno
**daska** asimetrični dio pluga; baca zemlju na stranu oštrice lemeša
**daščica** alat ribara za mjerenje oka mreže
**dažd** kiša
**debela gibanica** gibanica od slatkog kvasnog tijesta
**debela krv** rođaci po ocu
**debela zemlja** plodna zemlja, oranica
**debeli kum** drugi po važnosti na svadbi, s mladićeve strane; prvi kum
**debeli svat** koji zbija šale u svatovima, često smiješno opremljen; čauš, staćilo
**debelke** neparan broj kruhova koji se peku kada netko umre
**dedek-babica** uteg na tijesku, preši
**de Diversis de Quartigianis, Filippo** (15. st.) školski rektor u Dubrovniku opisuje grad, uredbe i običaje njegovih stanovnika pri svadbi, smrti i pogrebu; djelo *Zdanja, uredbe i pohvalni običaji slavonskoga grada Dubrovnika*, 1440.
**dedukcija** zaključak od općih sudova na pojedinačne ili na druge opće sudove, od uopćavanja prema pojedinostima ili drugim uopćavanjima
**deman** vrsta uskog okovratnika
**demejana** trbušasta opletena staklenka; demižana
**demografija** proučava ljude i društva u količinskom obliku
**demon** vrag, zao duh
**demonizam** vjerovanje u demone, prvotna forma religije
**demonologija** nauka o vjerovanju u demone i natprirodna stvorenja; proučavanje praznovjerja
**denotacija** odnos koji vezuje neki izraz sa dijelom sadržaja s kojim je koreliran
**dereklija** tanko platno, u koje su usnovane druge deblje, raznobojne niti
**dernek** blagdan mjesnog ili župnog sveca zaštitnika, sajam, zbor, vašar; skup; svadba, veselje
**derviš** monah-prosjak kod muslimana
**dešpik, despik** lavanda, lavandula; despić
**dešop** vrsta slatkog domaćeg kolača za umakanje
**detići** muška djeca
**devenice** kobasice
**devetnica** vrsta katolička molitve
**dib, diba** brokat, svilena tkanina u koje je utkano zlato; diva
**did** vođa maskirane pokladne skupine; Turčin, arambaša
**didi, didići** pokladna ophodna grupa
**did i baba** maskirani lik u pokladama
**difuzionizam** povijesni pravac u etnologiji, težište je na raspršenosti, širenju i preuzimanju različitih kulturnih elemenata; nastojao se iznaći izvor pojedinih elemenata, te onda veze koje su se ostvarivale među njima; migracijska teorija; najznačajniji predstavnici: Franz Boas, Alfred Kroeber

**digmen** sprava za mrvljenje i rezanje slame; dvije daske sa svinutim vrhom; na donjoj strani nalaze se komadići kremena, šiljci koji režu slamu
**dijadema** vrsta skupocjenog ukrasa koji žene nose na glavi
**dijakronija** raznovremenost, zbivanje nekih pojava u različito vrijeme; prikazivanje povijesnog razvoja neke pojave u različitim vremenskim periodima
**dijalekt** lokalno narječje, govor
**dijalektologija** znanost koja se bavi proučavanjem i istraživanjem narječja
**dikaji** djevojke
**dikela** motika sa dva šiljasta kraka, roga na drugoj strani (za okopavanje vinograda); trnokop, kramp
**dikla, dekla** djevojka; diklica
**dilčik** motka na kolovratu (varoškoj preslici); divčik
**dilnica** neudata djevojka koja pri diobi dobiva jednaki dio nekretnina kao i sinovi
**diljka** stara puška
**dimije** vrlo široke hlače istočnjačkog kroja koje nose muškarci i žene
**dinarska kulturna zona** južni planinski prostor Hrvatske, po podjeli na kulturno-povijesne areale
**diple** dvojnice, vrsta frule, dvocijevne svirale s udarnim jezičkom (tipa klarineta)
**diver, djever** mužev brat
**divinacijska praksa** obožavanje, iskazivanje počasti kao božanstvu
**divljaštvo** često se smatra stadijem u razvoju tzv. prvobitne zajednice kada ne postoje ratarstvo i stočarstvo
**divji čovik** čudovište, pećinski čovjek, sa jednim okom u sredini čela, hvata i jede ljude
**divovi** prvi ljudi, veliki rastom i često rogati; džinovi, džiganti
**dizanje uroka** skidanje, poništavanje uroka
**dizga** ivica od čoje ili sukna
**dizgin** uzda, vođica, povodac; dizgen
**djetinjci, đetići** treća nedjelja prije Božića; stariji prijete djeci pa ih djeca daruju
**djevenice, divenice** mesne kobasice; češnjovke
**djever, dever** pratitelj i zaštitnik mlade u svadbi
**dlaga** daščica koja se ovci stavlja na slomljenu nogu
**dlage** pribijene daščice na ralu; za razgrtanje zemlje
**dobnjak** muško tele, kada navrši tri godine, sposobno za rad
**dobnjakinja** žensko tele od dvije godine, sposobno voditi
**dobrice** fantastična bića koja utječu na zdravlje i sudbinu djeteta
**doci** doline, pašnjaci u planini
**dodole, dudulke** djevojke, rjeđe momci, koji dozivaju kišu; idu od kuće do kuće pri čemu glavnu osobu omotanu lišćem, travom i cvijećem ukućani polijevaju vodom; peperude, prporuše
**dolama** haljina s rukavima, do koljena ili dulja, preko koje se stavlja pojas
**dolibaša** svat predvodnik, predvodi svatovsku povorku, prvijenac, prvi, vojvoda, kapitan
**doguzac** okratka gornja haljina
**dolaktaš** kožuh s rukavima samo do lakata
**dolama, dolam** suknena haljina, duga do koljena ili duža, s rukavima

**domazet** muškarac priženjen u ženino kućanstvo; pripuz, podrepa, dognanac, rora, rola, došljo, skupnik, pripeljanec, dohodac, prodan, dopuz
**donošče** dijete
**donjak** vodenični kamen
**donje vratilo** prednji valjak vodoravnog tkalačkog stana
**donjica** slavonska bijela podsuknja; krilca
**dopja** boca dvolitarka
**doramak** ženski zobun bez rukava
**doramče** muška haljina bez rukava
**dorat** mrkov, konj mrke (tamnoriđe) boje
**dorza** držak pluga, ručica, rukohvat
**došlje** nepozvani svatovi; pristaše
**dota** prilikom udaje djevojka uz odjeću i obuću, posteljinu, stolnjake, katkad stoku i sl. dobiva i novac ili zemlju; sprema, oprema, otprema, dota, tal, del, ris, pridav, miraz, prćija, alatura, vijeno
**dotarica** djevojka s mirazom
**dovoče** dijete koje dovede žena mužu ili muž ženi; dovodac
**dozluci, dizluci** suknene dokoljenice
**draga** dolina
**drap** sukno
**dretva** debeli laneni konac za šivanje
**drhtavci, drtavci** nakit za žensko oglavlje, cvijeće od žice
**drljača** brana
**drljanje** usitnjavanje zemlje i pokrivanje zrnja zemljom; brananje
**drmeš** najpopularniji ples Hrvata kajkavaca
**drobina** iznutrica, drob
**drobnina** sve vrste mlade peradi, sitnež
**dronjak** jagode od sitnog bisera, koje po dvije vise kraj svakog uha
**dropuja** rakija napravljena od grožđanog dropa
**drug** prijatelj; pajdaš, jaran
**drúga** prijateljica; pajdašica, jaranica
**druga, družica** pomagalo za varijantu gruboga predenja, slično velikom vretenu; mahaljka, štiljega, štilja, štiljica
**drugenac** drugi roj pčela u godini
**družinska hiža** glavna kuća
**drveni gunjac** ženska gornja odjeća, od loše, debele, tvrde čoje
**drvenjača** košara, pletena od pruća
**dub** hrast; izdubljeno ili prirodno deblo koje služi kao košnica; stubli
**dubenica** košnica izdubena u drvetu
**dubljeni rub, dubljenac** rub od gustog kupovnog pamučnog platna
**duborez** pliće ili dublje rovašenje
**dubovina** hrastovina
**dubrovački šudar** kvadratna marama od domaće svile žute, crvene i zelene boje
**dučec** ples koji je u prošlosti bio vezan s kultom plodnosti
**dude** instrument srodan gajdama
**duga** simbolična, proročanska i čudotvorna moć; modra boja u dugi simbolizira vegetaciju, žuta žito ili ulje, crvena vino; pomlađuje, može promijeniti spol
**duge, dužice** daščice
**Duhovi** Trojaki, Rusalje, ophod kraljica, ljelja, pomični blagdan, obično u svibnju ili lipnju, deset dana nakon Spasova
**duhovna kultura** skup rezultata društva u običajima i moralu; običaji, vjerovanja, narodna književnost, glazba, ples, likovni izraz

**duhovnjača** konoplja, koja se sije o Duhovima; duovnjača
**duhovski kresovi** običaj paljenja vatri na Duhove
**dukati** obavezni dio miraza i stvarni ili simbolični pokazatelj bogatstva
**dumanjski ubručići** kvalitetni upotrebni i ukrasni rupci
**dunavska teorija** teorija o podrijetlu Slavena od naroda koji su živjeli uz Dunav
**dupljak** dvostruki plug; na jednom gredelju su dva pluga
**Dušni dan** 2. studeni, Mrtvi dan; podušje, čašćenje i štovanje pokojnika, posjećuju se i čiste grobovi
**duvak** svadbena koprena nevjeste; prevjes
**dužijanca** proslava završetka žetve te zatvaranje magičnog kruga pripremom za novu žetvu na način da se čuvaju posljednji požnjeveni klasovi; dožinjanca
**dvanaestodnevnica** 12 dana između Badnjaka i Sv. Tri Kralja; čaranje, gatanje
**dva nita** u dva nita, tkanje s dvije nićanice, vezni bod platna
**dveke** stara slavenska guma za žvakanje, smolasta crno-smeđa tvar dobivena iskuhavanjem brezove kore
**dvodijelna rala** gredelj i kozlac, te ručica i plaz iz jednog komada
**dvogače** gornje gaće od lanenog platna sa širokim turom
**dvojke** posude u kojima se nosi jelo na polje za vrijeme poljskih radova
**dvojnice** dvostruka, dvocijevna svirala
**dvopoljni sistem** jedna polovica zemlje miruje, druga se obrađuje; zemlja koja se ne obrađuje leži na ugaru
**dvor** dvorište, prostor oko kuće
**dvori** kuća s malim okućnicama
**dvostruko prezime** u prošlosti: spajanje dvaju manjih zadruga i zadržavanje obaju prezimena ili priženjivanje muškarca u zadrugu
**dvrst, vrst** kalcit
**dzerzonka** košnica s pokretnim saćem

# DŽ

**džak** vreća
**džebe** ploče na jačermi koje stoje iznad ilika pod grbom
**džeferdar** damascirana puška
**džep** prorez na odjeći izrađen u obliku vrećice u kojemu se nose sitnije stvari; hrvatski izraz: špag
**džoha** kabanica svijetlo žućkaste boje; halja

# Đ

**đaka** kaput, jaketa
**đaketa** kratak kaput, jaka
**đardin** cvjetni vrt, perivoj; palubna ograda na brodu
**đavao** simbol zla
**đečma** srednji dio čibuka
**đenđ** ogrlica oko vrata, niza, niska, đerdan
**đener** ljetina
**đeno** pas
**đerdan, đendar** prsni nakit; ogrlica, lanac o vratu; niza; niska; na tekstilnoj ili kožnoj podlozi nanizani novci
**đilej** prsluk
**đilet** muški prsluk
**đinđer** ukras, ures, nakit, biser
**đinđa, đinđuha** stakleni biser; naušnica, minđuša, ušnjak, mrnđela, grmjela, gmiza
**đule** tane, metak, kugla, zrno
**đunđ** ogrlica od staklenog zrnja

**đuveglija** mladoženja
**đuveglijska** košulja za mladoženju

## E

**eblemska tkanja** upotreba od 6 do 12 nićanica
**egalitarna društva** je druga oznaka za akefalna i anarhična društva, koja trebaju izražavati da su ljudi u njima u načelu jednaki; nema klasnih razlika niti vlasti
**egzogamija** zabrana ženidbe djevojkom istoga plemena, odnosno obaveza uzimanja žene iz druge sredine, a ne iz vlastite; u ranim društvima egzogamska je agnatska srodnička grupa, klan, gens, lineage; egzogamija se redovno dopunjuje zabranom incesta
**emajl** gleđ, pokost, caklina; staklasta neprozirna masa, koja sadržava kositra i antimona i služi za prevlačenje kovine
**empirizam** nauka koja priznaje iskustvo jedinim sredstvom vjerodostojne spoznaje
**emsko** pojave su opisane kategorijama značenja i odnosima karakterističnim za same nosioce neke kulture
**enam** kutija za kuran, često od srebra; knjižica sa citatima iz Kurana (nosi se kao amajlija)
**endogamija** ženidba ženama vlastitog plemena; u ranim društvima pleme je endogamno; ono ima više egzogamskih rodova (lineages), što znači da se brakovi sklapaju u okviru plemena ali izvan roda
**enkaustika** antikni način slikanja upotrebom boja povezanih voskom
**enklava** etnička, jezična ili druga skupina odvojena od svoje glavnine
**ep** vrsta literature u kojoj se opisuju neki događaji; vrsta literature o herojskim događajima u povijesti društva
**epifanija** prisutnost božanstva, izravan kontakt božanstava i ljudi, uopće pojava božanstva u ljudskom liku
**epika** epsko pjesništvo
**epitaf** nadgrobni spomenik; nadgrobni natpis i sl.
**epopeja** velika epska pjesma; duga poema povijesnog ili mitološkog sadržaja
**eremit** pustinjak, isposnik, osamljenik
**Erlich-Stein, Vera** (Zagreb, 4.10.1897-Zagreb, 9.8.1980) socijalna antropologinja, studirala u Zagrebu, Berlinu i Beču. Godine 1952-1960. bila je bliska suradnica Alfreda Kroebera, predavala na sveučilištu u Berkeleyu, potom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Istraživala položaj žene u tradicijskim sredinama i preobrazbu seoske obitelj; značajna djela: *Porodica u transformaciji*, Zagreb, 1964, *U društvu s čovjekom. Tragom njegovih kulturnih i socijalnih tekovina*, Naprijed, Zagreb, 1968
**esnaf** isto što i ceh
**eška** mamac
**etimologija** određivanje podrijetla riječi i njezina srodstva s drugim riječima istog ili drugih jezika
**etnik** naziv za ime stanovnika nekog naseljenog mjesta ili zemlje
**etnocentrizam** nazor po kojemu je vlastita nacija centar svijeta

**etnogeneza** proces nastajanja i razvitka nekog naroda

**etnografija** nauka koja opisuje i proučava materijalne, društvene i duhovne kulture pojedinih naroda svijeta

**etnografski prezent** kvazi povijesnost, nedostatak konkretnih vremenskih odrednica u tzv. povijesnom pristupu etnologije

**etnoliza** studij načina na koji su se odvajale pojedine kulture iz starijih zajedničkih kultura u stanovitim razdobljima

**etnologija** narodoznanstvo; znanost koja proučava širenje ljudskoga roda po zemlji, njegovo podrijetlo i određuje plemensku i nacionalnu klasifikaciju i smještaj ljudi; naziv "etnologija" uvodi u 18. stoljeću francuz A. Cesar Chavannes

**etnologija svakodnevice** proučavanje više-manje aktualnih običaja i kulture; ne proučavanje korijena običaja, nazivlja ili upotrebe, već trenutno stanje; sociološko obrađivanje običajnosti; u velikoj mjeri približava se urbanoj etnologiji

**etnomuzikologija** proučavanje glazbenoga folklora

**etnonim** ime naroda

**etno-park** kraće od etnografski park, tj. ustanova gdje se u slobodnoj prirodi nalaze smještene kuće iz različitih etnografski zanimljivih krajeva, sa svim predmetima koji u te kuće spadaju, pa i s ljudskim figurama u odgovarajućim nošnjama

**etnopsihologija** proučavanje psihologije narodnih ili plemenskih zajednica

**etnos** narod, narodnost; narodnosnost, tj. skup svih oznaka koje neki narod čine narodom

**etsko** pojave su opisane kategorijama i odnosima sasvim nezavisnim od proučavane kulture, tj. do kojih se došlo koncenzusom nekolicine istraživača

**euharistija** pričest; po kršćanskom vjerovanju sakrament tijela i krvi Kristove pod prilikama kruha i vina

**evanđelje** izvještaji sastavljeni u prvim stoljećima kršćanstva o životu i učenju Isusa Krista, u nekoliko knjiga; od njih su četiri knjige ušle u Bibliju (Novi zavjet)

**evolucija** princip neprestanog napretka

**evolucijska teorija** u širemu smislu je znanost o razvoju prirode, a u užem shvaćanju znanost o razvoju organskoga svijeta (životinja i bilja); po evolucijskoj teoriji vrste životinja i bilja nisu nepromjenljive i svi organizmi koji sada postoje i koji su postojali u bilo kojoj drugoj epohi nastali su putem dugotrajna mijenjanja i razvitka organizma koji su prije postojali

**evolucionizam** pravac u etnologiji koji prihvaća ideju opće društvene evolucije kao primarnu smjernicu razvoja društva i kulture; nastojanje da se utvrdi uzlazni redoslijed razvoja kulture pomoću rasprostranjenja u prostoru; jednosmjerno kretanje ljudskog razvitka; najznačajniji predstavnici: Adolf Bastian, J. J. Bachofen, Lewis H. Morgan,

Edward B. Tylor, James G. Frazer
**ex voto** zavjet, formula na zavjetnim darovima, zavjetni darovi

# F

**fabričijer** crkvenjak, zvonar u crkvi
**facenda** pripovijest o lokalnim zbivanjima
**facol, faco** rubac, rupčić; džepna maramica
**faco rakamani** istarski djevojački rubac
**faculet** isto što i facol
**fajak** haljetak, dio nošnje
**fajtaši** završetak ženskih rukava na oplećku
**fald** porub, ukrasni rub
**faldanica** vrsta ženske suknje
**falta** nabor, bora, ubor
**faltati** praviti nabore na haljini, nabirati, plisirati, ubirati
**familija** obitelj, porodica; kuća, rodbina, svojta, fameja
**fandanija** obred
**fantovska društva** slabije ili čvršće organizirana društva, udruženja mladića
**fanjak** kolut na glavi što ga nose žene u znak udaje
**fanjek** podložak na kosu od šibe, trstike, žice
**fara** župa
**faragov** opančarski nož za čišćenje kože od ostataka mesa
**faša** manji komad preparirene goveđe kože
**faše** dječji povoji
**fašnik** vrijeme u crkvenoj godini od božićnih do korizmenih dana, poklade, mesojeđe, karneval; fašnjak, fašnjek, fašenk, fašange, vašange, fašinge; posljednji dan poklada; mesopust, pokladni utorak; “princ Karneval”, maska, maškara
**fašinek, fašinak, fašnik** glavni lik u vrijeme karnevala; krnje, krnjo
**fenomen** rijetka pojava; nešto znamenito; neobičan slučaj, rijetkost
**fenomenologija** znanost o pojavama, znanost nezavisna od iskustva, opisivanje i analiziranje pojava u nekom određenom području
**fenjer** svjetiljka, laterna, lampaš, feral
**fera** širina platna, tkanine
**feredža** svečana odjeća muslimanskih žena – dugačak širok ogrtač s mrežom od kostrijeti koja pokriva lice
**fereta** ukosnica
**fermen** haljetak bez rukava, bogato ukrašen zlatom, prsluk
**fertun** pregača; fertuf, zastor, pregačica
**fertušnica** uži pojas za vezivanje pregače
**fes** kapa osobitog izgleda, obično crvena
**fetiš** predmet poštivanja, poštovanja, predmet koji stare kulture ili primitivna plemena obožavaju kao nosioca čudotvorne sile
**fetišizam** pripisivanje tajanstvene nadnaravne, čudotvorne moći nekom predmetu ili pojavi; poštovanje takvog predmeta, njegovo obožavanje
**fibula** kopča; igla koja sastavlja dva dijela haljine; gvozdac, pređica, spona, skoba
**figanj** ženska haljina; viganj
**fijole, fiole** božićni ophodari
**filare** kupovne cipele; postoli
**filc** pust, pustina – sukno od grubo izatkane vune ili napravljeno

od vunenih dlaka, zalijepljenih i sabijenih

**filigran** fini mrežasti rad od skupocjene (srebrne ili zlatne) žice, sličan čipki

**filipovčice** proljetni ophod uoči 1. svibnja, sudjeluju djevojke i u ruci nose zelene grančice; drve, drvce

**Filipovo** 1. svibnja, dan cvijeća, folklorno sličan Jurjevu; Filiplje

**findelj** ženska kapa od slame; kondelj

**fioka** ladica, pretinac

**firale** vrst cipela od (crvene) kože; postule, postole, kondure

**fistan** vrsta suknje; nekadašnja ženska ili muška haljina s naboranim donjim dijelom

**fišek** patrona, naboj, metak

**fišeklija** spremnica za naboje, fišeke; nabojnjača, fišek-ćesa

**fizur, fizir, fizirica** vrsta dijadema, uz samo čelo; sa svake strane nad uhom ima polukružni ukras od stakalaca

**fjera, fijera** blagdan mjesnog ili župnog sveca zaštitnika; god, kirvaj, dernek

**fjok, fijok** velika vezanka, dug do dna suknje, u kompletu sa traversom; naštar

**flanel** laka, obično vunena tkanina dlakave površine

**flaštre** ljekoviti oblog koji se lijepi na oboljelo mjesto

**folklor** usmene narodne umotvorine: pjesme, priče, basne, uzrečice i sl.; u širem smislu i običaji, nošnje, plesovi i dr.; tzv. duhovna kultura

**folklorno kazalište** obuhvaća običaje, obrede, igre i predstave, folklorno predstavljanje unutar tradicijske kulture, nastaje slabljenjem magijske funkcije u obredu

**forketa** ukosnica

**forma** izgled, lik, oblik, vid, obraz, lice, figura i sl. neraskidivo povezana s određenim sadržajem; formu svakoga predmeta, procesa, pojave uvjetuje njihov sadržaj koji sa svoje strane vrši obratno djelovanje na njihov razvitak

**formula** izraz, rečenica, obrazac za izražavanje nekog smisla i značenja uobičajena u tradicijskoj kulturi i magijskoj praksi

**Fortis, Alberto** (1741-1803) tijekom 20 godina dvanaest puta putuje Dalmacijom i iznosi mnoge etnografske činjenice o unutrašnjosti Dalmacije; djelo *Putovanje u Dalmaciju*, 1774.

**fortunal** oluja na moru

**fraja** mrsna večera i zabava sredinom korizme

**fratar** brat redovnik, samostanac, monah; međusobno se oslovljavaju braćom, *fra*, za razliku od drugih klerika koji se oslovljavaju s *don*, gospodin

**fratrija** u vrijeme rodovskog uređenja prvobitne zajednice skup od nekoliko rodova; fratrije su vršile funkciju društvenog i vjerskog karaktera; savez fratrija činio je pleme; bratstvo, zadruga, pleme, rodbinstvo

**Freudenreich, Aleksandar** (Zagreb, 21.11.1892 - Zagreb, 22.4.1974) arhitekt i kazališni djelatnik. Nakon završene Graditeljske škole i Akademije, projektira i izvodi dvorane hrvatskih kulturnih domova, školu u Splitu te zgrade u Zagrebu. Rekonstruira Etnografski muzej u Zagrebu (1968-1972). Intendant je HNK u Zagrebu 1940 - 1941. godine.

Proučava hrvatsku narodnu arhitekturu i pučke građevinske oblike u kontinentalnim i primorskim krajevima. Objavio sa toga područja knjige: *Narod gradi na ogoljelom krasu*, 1962, i *Kako narod gradi na području Hrvatske*, 1972.

**frigijska kapa** visoka šiljasta kapa sa zavinutim vrhom, bez oboda

**fritule** uštipci, prikle, jelo koje se prži na ulju; kolač od dizanog tijesta u obliku kuglica za božićno-novogodišnje blagdane

**frk** pomagalo za tokarenje, luk za ravnomjerno okretanje

**frosluk, prosluk** prsluk od crna sukna

**froštuk, fruštik** jutarnji obrok

**fršlog** veliki drveni sanduk za žito

**fučija** dugo barilo, drvena posuda za vodu

**fudra** postava

**fuksa** prvotno riđa kobila, rićka, a kasnije i svaka druga

**fumar** dimnjak

**funcara** tkanina od najlošije kučine

**funeral** sprovod, pogreb

**funkcionalizam** pravac u etnologiji; proučava funkcije kulturnih elemenata, uz tezu da nema nefunkcionalnih (nepotrebnih) kulturnih elemenata; kultura je sredstvo da se podmire biološke potrebe; apovijesni pravac; najznačajniji predstavnici: Bronislaw Malinowski, A. R. Radcliffe-Brown

**furjaga** mala rupa u zidu suhozidice, potleušice umjesto prozora; argat

**fustan, fustanela** muška košulja sa klinovima; fuštan, vuštan, vuštanj

**fuštanj, fuštan** vrsta tkanine, flanel; dio ženske nošnje, vrsta haljine, fuštana

**fuštuma** veliki čirevi

**futa** zaprega, zastirač; rubac koji nosi sluga

# G

**gaban** gornji odijevni predmet od debelog valjanog sukna sa kukuljicom

**gabel** soha, rašlje, račve, krila

**gaće** hlače izvedene rezanjem sukna po kroju

**gaće na klišta** hlače dugih nogavica s proširenim stražnjim dijelom

**gaćnjak** tkana vrpca za vezivanje gaća; svitnjak

**gadalina** gadna životinja, buba

**gaj** mala šuma, šumarak, brdašce, pašnjak

**Gaj, Ljudevit** (Krapina, 8.7.1809 - Zagreb, 20.4.1872) književnik, vođa Ilirskoga pokreta, hrvatski kulturni i politički preporoditelj; 1818. objavljuje svoju upitnicu za skupljanje folklorne i etnografske građe, tzv. narodnog blaga; značajan utjecaj J. G. von Herdera

**gajde** narodni glazbeni puhački instrument koji se sastoji od mijeha i svirale; naš stari izraz "miješnice"; dude

**gajeta** poveća lađa s pokrivenom palubom i s jednim jedrom

**gajtan** predena ili pletena vrpca koja služi za porubljivanje odjeće ili za ukras

**galanterija** trgovina sitnom robom

**galon** posuda za tekućinu (3,785 litara)

**galotin** kalota, nosi se na glavi

**galun** trak za kićenje odijela, izatkan zlatnom ili srebrnom žicom

**galja** velika morska mreža debela konca, a uska oka

**gamaša** dokoljenica od kože ili tkanine; nazuvak od pusta koji pokriva ili štiti gornji dio obuće
**gamonomija** znanost o ženidbenim i svadbenim običajima
**Gamulin, Jelena** (Sarajevo, 20.2.1930 - Split, 28.9.1989) dugogodišnja kustosica-etnolog u *Etnografskom muzeju* u Splitu. Bavila se svim segmentima muzejskoga rada i obrađivala mnoga etnografska područja. Značajni radovi: *Staro balkansko oružje*, 1980, *Narodni nakit*, 1986, *Narodna nošnja Vrlike*, 1988.
**ganak, ganjak** trijem, trijem brvnašice
**ganga** glazbeni oblik srodan ojkanju
**ganjek, ganjčec** hodnik
**gar** čađ, čađa
**garbun** sprava na kojoj se s lanenih i konopljanih klasova skida sjemenje; ogreblo
**gargača, gargaša** greben za češljanje vune
**garitule, karitule** kruh, pecivo u obliku pletenice, na jednom kraju je umetnuto jaje; kolubice, polube, golubići, kosica, šišor, čičirka, jajnik, jajarica, sisirnjak, teharica
**gaštald** funkcija i položaj u bratovštini
**gatanje** proricanje događaja po nečemu; vračanje
**gatare** žene za koje se vjerovalo da imaju naročite sposobnosti upravljanja nadnaravnim
**gatke** proricanja, tekstovi bajanja, pripovjetke
**gator** špiljski stan, izdubljen u stijeni od lesa
**Gavazzi, Milovan** (Gospić, 18.3.1895 - Zagreb, 20.1.1992) studirao slavistiku, germanistiku i filozofiju u Zagrebu i Pragu. Radio u *Etnografskom muzeju* u Zagrebu (1923-1927). Profesor i dugogodišnji pročelnik *Odsjeka za etnologiju* Filozofskog fakulteta u Zagrebu (od 1927. do umirovljenja). Terenskim radom istražio hrvatski etnički prostor i postavio temelje etnološkom znanstvenom radu u Hrvatskoj. Odgojio brojne naraštaje hrvatskih etnologa, potaknuo snimanje etnoloških filmova i etnološku kartografiju, proučavao folklornu glazbu i instrumente. Bavio se kulturnom analizom, odredio tipove kultura i područja njihova rasprostiranja na jugoistoku Europe te slojevitosti pojedinih kulturnih pojava. Osim poredbenih studija objavio istraživanja praslavenskog kulturnog sloja. Dobitnik Herderove nagrade. Autor mnoštva članaka te knjiga *Vrela i sudbine narodnih tradicija*, 1978, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, 1939, 1988, *Baština hrvatskog sela*, 1937/40, 1991.
**gavunara** jednostruka mreža stajaćica za lovljenje ribe gavuna, gauna
**gaz** mjesto gdje se prelazi preko rijeke
**gazda** autoritet u obitelji i kućanstvu sa zajedničkim vlasništvom (zadruga); gospodar, starješina, domaćin
**gazdarica** starija ili najstarija žena u kućanstvu, često gazdina žena; gospodarica, gospodinja, stopanjica, planinka
**gema** ukrasni kamen u prstenu ili drugom nakitu s urezanim likom

**gendar** đerdan
**genealogija** rodoslovlje; znanost o postanku i odnosima pokoljenja ljudi; rodovnik
**generacija** pokoljenje, naraštaj
**generalizacija** uopćavanje, uopćenost; stvaranje preopćeniti sudova, neodgovorno primjenjivanje pojedinačnih slučajeva na sve slučajeve
**generičan** koji se tiče roda, genusa, rodni
**geneza** postanak, postajanje, nastajanje, proces razvitka, podrijetlo, porijeklo
**geniografija** opisivanje duhova
**gens** rod; gens je ujedinjavao ljude prvobitne zajednice koji su vodili zajedničko domaćinstvo i koji su među sobom bili povezani zajedničkim podrijetlom od jedne pramajke ili praoca; latinski naziv za agnatsku srodničku grupu; oblik društvenosti, bave se lovom ili ribolovom, usklađuju se seksualni odnosi, razvija se svijest o rodbinskim odnosima; klan, rod
**gentili** pripadnici roda, gensa
**gentilno uređenje** rodovsko uređenje prvobitne zajednice koja nije znala za nejednakost i osnivala se na zajednici sredstava za proizvodnju koja su bila krajnje nerazvijena; isto što i segmentirano društvo
**genus** rod, vrsta, porod, pleme, koljeno, podrijetlo, porodica
**gerara** jednostruka mreža stajaćica za girice, gerice
**geričara** mreža potegača za girice, gerice
**germanska teorija** teorija o germanskom podrijetlu Slavena
**gete** kratke suknene dokoljenice; visoke cipele od crnog boksa
**gibanica** slatko tijesto, nekoliko slojeva tanjeg tijesta, nečim punjeno; bezlamača
**ginekokracija** oznaka za vladavinu žena, ima isto značenje kao i matrijarhat
**gindac** konop za podizanje jedara
**gizdanje** uređivanje, kićenje
**gladilica** brus za oštrenje kose ili britve; gladilo
**glavnja** klada, goruće drvo
**glaziranje** ocakljivanjem keramičkih predmeta olovnom ocaklinom
**gliha** slavlje pri završetku nakoga posla, piće kojim se proslavlja uspješna prodaja i sl.; likovo
**gluva nedjelja** peta korizmena nedjelja; gluha nedjelja, nedjelja muke
**gnjila** nakvašena glina, ilovača
**god** blagdan mjesnog ili župnog sveca zaštitnika; kirbaj, kirvaj, proštenje, prošćenje, godovno, dernek, brgulja, fjera
**godišnjak** osoba koja je išla u crkvu samo na Veliki petak
**godišnji običaji** kalendarski, ročni, periodički; običaji koji se zbivaju na određeni dan ili tijekom više dana kalendarske godine; većinom okupljeni oko važnijih crkveno-kalendarskih datuma
**gologran, gogran** gornje odijelo od vune; istarsko vuneno odijelo nerazrezano u pasu, bez rukava i sprijeda otvoreno; modrna na klinove
**golokapica** kapa bez ikakve šare
**golubinjak** sprema u koju se meću klupka pri snovanju
**gomila** hrpa (kamenja)
**gonanje, gonjanje** istjerivanje stoke na pašu; magijski obred mladih pri prvom izgonu stoke; vrlo slobodni susreti mladića i djevojaka u dobi sklapanja braka; šićarija, meranje

**gorica** vinograd
**gornje vratilo** stražnji valjak vodoravnog tkalačkog stana
**gornjica, gornica** gornja soba; soba na tavanu za spremanje raznih stvari
**grabancijaš** po narodnom vjerovanju đak koji svršivši dvanaest bogoslovnih škola, izuči trinaestu vilenjačku, te može zapovijedati vragovima, jahati na zmaju, voditi oblake i ulaziti u vrzino kolo
**grad** stupanj, stepen
**gradela, gradele** metalna rešetka, roštilj
**gradoboj** šteta od grada, prirod pobijen gradom; gradobitina
**građa** ukrasi od čohe na suknenim predmetima
**granajlija** puška po kojoj su izvezene grane
**granina** sprava za hvatanje pataka
**granulacija** način izvođenja u zlatarstvu s pomoću lemljenja malih zrnaca
**gravirati** urezivati sliku u kovinu, drvo, linoleum ili kamen s pomoću posebnih dlijeta, kemijskih sredstava ili fotomehanički
**građa** porub ili ukrasni detalj sastavljen od komadića finog sukna na suknenoj odjeći
**grana** svadbena grana s više ogranaka koja se kiti zelenilom, vrpcama, jabukama
**grbež** vez na muškim košuljama
**greben** pomagalo sa željeznim zupcima za fino čišćenje vlakana; gratuša
**greblja** drvena sprava za vađenje žara iz peći, drveni držak sa okomito usađenom daskom
**gredelj** nosi većinu dijelova pluga; učvršćen je na jednu ručicu koja nosi i drugu (prva je obično jača); horizontalni dio koji nosi okomite; oje
**grenadin** vrsta svilene tkanine
**Grgurovo** sv. Grgur 12. ožujka, prvi proljetni radovi i običaji
**griblja** međa
**grijačnica** peć za sušenje lana i konoplje
**grilje** kapci, zastori na prozoru, rebrenice, žaluzije
**grimiz** ljubičasto-crvena tkanina
**grinolina** široka svilena suknja za svatove
**gripe** vrsta morske mreže
**grivna** željezna karika što drži kosu za kosište; narukvica
**grivnica** vrsta upletnjaka u kosi
**griža** krvavi proljev
**grlić** kruti, gornji dio čarapa; narubak
**grlin** ogrlica tijesno pričvršćena oko vrata
**grlinček** ogrlica od šarenih staklenih zrnaca
**grobari** mladi ljudi i momci u inicijacijskom obredu na Uskrs, čuvari Božjeg groba obučeni u svečane nošnje s oružjem
**grohotljika** pjeskovita zemlja
**grom** objavljuje volju i svemoć vrhovnog boga; božansko oružje
**gromača** kamena ograda koja omeđuje kultivirana tla ili pašnjake
**gromovnik** onaj koji grmi, kod Slavena u predkršćanstvu oznaka ili atribut vrhunskog božanstva, u kršćanstvu to mjesto zauzima Ilija
**grošići** novci na upletnjaku u djevojaka
**grot** koš u vodenicama gdje se sipa žito
**grotulja, grontulja** probušeni orasi ili lješnjaci nanizani na konopac
**grudnjača** prteno cjedilo za sir; torba sa dvije uzice
**grudnjak** mali kožuh bez rukava; grudnik, pršnjak

**grunt** zemljišni posjed, zemljište, imanje
**gruntkorna** velika ribarska mreža što se razvlači između dva čamca i pada na dno
**gruntovnica** zemljišna knjiga u koju se unose same nekretnine, vlasnički odnosi na njima, tereti
**grušaline** vrijeme na izmaku babinja
**grušava, grušalina** jelo od zakuhana prvog žutkastoga mlijeka nakon što se ovca ojanjila
**guber** gunj, pokrivač, deka, biljac
**guc** čamac na vesla i jedro, sa šiljatim pramcem i krmom
**guća** pletena vunena maja ili košulja
**gugači** pokladna ophodna grupa
**guja** zmija; zmaja
**gujavica** glista
**guke** masa u obliku lopte, npr. grnčarske zemlje; zadebljanje u obliku kugle pod kožom
**guljevina** vuna koja sama opadne s ovce, vuna koja se ne striže
**gumb** dugme, puce
**gumina** vrlo debelo uže kojim se vežu velike lađe
**gumno, guvno** prostor za vršenje žita; arman
**gunj, gunjić** pokrivač, deka; kratki sukneni kaput; suknja sa poramenicama
**gunjac** prsluk od domaćega sukna
**gunjci** mješoviti instrumentalni sastav
**gusle** gudačko glazbalo s jednom žicom
**gustirna** cisterne s kišnicom; šternja
**Gušić, Branimir** (Zagreb, 6.4.1901 - Zagreb, 6.7.1975) liječnik, geograf i etnolog, Diplomirao 1926. u Zagrebu, doktorirao 1928. Od 1927. godine radi na Klinici za uho, nos i grlo u Zagrebu, redovni profesor zagrebačkog Medicinskog fakulteta, nekoliko puta dekan fakulteta. Bio je vrstan poznavalac dinarskoga područja, suosnivatelj *Odbora za krš,* predsjednik Republičkog savjeta za zaštitu prirode i Odbora za nacionalne parkove. Redovni je član JAZU, njezin glavni tajnik i predsjednik *Odbora za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Član više znanstvenih akademija i društava. Obrađivao etnografiju otoka Mljeta.
**Gušić, Marijana** (Zagreb, 18.2.1901 - Zagreb, 6.2.1987) diplomirala povijest i zemljopis (1924) u Zagrebu. Istraživala narodnu kulturu, osobito nošnju, vez i čipku. Kao direktor *Etnografskog muzeja* u Zagrebu (1946-1964) priredila velik broj izložbi u zemlji i inozemstvu. Bavi se etnografijom Hrvatskog zagorja, Međimurja, Kupčine, i djelomice Slavonije. Potaknula osnivanje etno-parka Staro Selo u Kumrovcu. Bila direktor *Etnološkog zavoda* JAZU (1963-1975). Najznačajnija djela: *Tumač etnografske građe,* 1955, *Narodna nošnja senjskih Uskoka*, 1971.
**gušta** gusti crni oblaci; guštava, guštavina
**gužva** kolut od pruća; služi da kurelj ne ispadne sa jarma ili kolica
**gvardijan** glavar franjevačkog ili kapucinskog samostana; čuvar, stražar, a u starini katkada i naziv za sakupljača harača

# H

**Habib** (10. st.) zvan Siklab - Slaven, napisao knjigu o Slavenima, njihovoj povijesti, pjesmama i slavi; pretpostavlja se njegovo hrvatsko podrijetlo
**habit** muško redovničko odijelo (u franjevaca npr.)
**haćizmo** konjski pokrovac; haizmo, hakizmo
**had** podzemni, zagrobni svijet
**haj** gornji haljetak s rukavima, kaputić
**hajdin kolač** kolač od hajde, heljde
**hajdučka trava** služi kao zaštita od čaranja
**hajduk** odmetnik od turske vlasti; odmetnik, razbojnik
**hajić** kaputić od damasta ili samta
**halucinacija** priviđenje ili pojava obmane sluha, njuha itd. koja se javlja uslijed poremećaja djelatnosti mozga; tobožnja apercepcija nečega što ne postoji
**halja, haljina** dugi kaput s kukuljicom; džoha
**haljina** ženski haljetak od bijelog sukna; dugačak sa rukavima, sprijeda se ne zatvara
**ham** glavni dio konjske opreme za prezanje pred kola
**hamajlija** amulet, talisman; predmet koji praznovjerni ljudi nose uza se vjerujući da ih brani od zla; zapis koji štiti od zla
**handera** svatovska zastava sa šarenim rupcima, trakama i umjetnim cvijećem
**handžar** orijentalni dvosjekli bojni nož za sječenje i bodenja
**harambaša** poglavica nad hajducima, predvodnik grobara
**harar** vreća od kostrijeti
**harbija** šipka za nabijanje puške kremenjače odozgo
**Hefele, Ferdo** (Samobor, 10.4.1846 - 10.7.1909) etnograf. Bio je upravitelj više pučke škole u Sisku. Opisivao narodne obrte, prikupljao nazive alata i sl. Zbirku modela sprava narodnih obrta poklonio Etnografskom muzeju u Zagrebu.
**heklati** kukičati; u ženskom ručnom radu plesti iglom kukačom
**heksagram** apotropej, geometrijski lik, šesterokraka ("Davidova") zvijezda, ucrtava se iznad kolijevke ili na staju; Salamunovo ili Solomunovo slovo
**Hektorović, Petar** (1487-1572) opisuje trodnevni izlet sa dva ribara, ribarske sprave, ribarenje i ribarske pripovijetke, uz svoje komentare i moraliziranje; djelo *Ribanje i ribarsko prigovaranje* ..., 1568
**henoteizam** štovanje jednoga boga kao glavnoga u mnogobožačkim religijama, odnosno, iskazivanje osobitih počasti jednome svecu u jednobožačkim vjeroispovijestima (hodočašća, zavjeti, štovanje relikvija i sl.)
**hepatoskopija** gatanje prema znakovima na jetrima žrtvovanih životinja
**herceg** vojvoda
**hidromantija** proricanje gledanjem u vodu
**hiromantija** vjerovanje da se iz crta ruke na dlanu može pogoditi sudbina čovjeka
**historicizam** naglašavanje i isticanje gledanja na pojedine pojave prvotno sa povijesnog

stajališta, tj. s obzirom na povijest i prošlost

**hiža** kuća, dom; glavna prostorija u kojoj se kuha i boravi cijeli dan

**hižni otac** svat koji zastupa mladenkine ukućane

**hlača** klašnja, dugačke bijele čarape, preko kojih se obuvaju čarape

**hljeb kruha** okrugao kruh pečen u krušnoj peći ili pod pekom

**hodulje** štapovi na koje se čovjek popne te na njima hoda po blatu, vodi i sl.; gigalje, štule

**holizam** načelo da se pojedine pojave uvijek moraju promatrati u sklopu cjeline

**homeopatija** magijsko načelo sličnosti

**hominizacija** očovječenje, počovječenje, pojavljivanje ljudskih osobina u tijeku stoljeća i u različitim fazama ljudskog razvitka

**homogalakti** braća po mlijeku, djeca koja su sisala istu majku, ako i nisu ni u kakvom srodstvu

**hondelj** primorsko svečano starinsko oglavlje

**horda** čopor, rulja, neorganizirana skupina; najprimitivniji oblik ljudskoga društva u kome nije bilo ne samo klasa, nego ni podjele rada niti na njoj zasnovanih bračnih zabrana; čopor

**hoverlica** pokrivalo ženske glave; hovrlica

**Hranković, Dujam** (14.-15. st.) opisuje naseljavanje bjegunaca iz Salone na Brač i rekonstruira njihov način života, a kako je bez izvora opisuje zapravo život Bračana svoga doba; djelo *Opis otoka Brača*, 1405.

**hrast** sveto stablo; zbog toga što privlači grom simbol uzvišenosti

**hrišćanin** Srbin pravoslavne vjere; hrkać, rkać

**hrvatka, hrvatica** crvena kapa

**hrvatski ugao** izvana neotesani uglovi kod brvnara, glave greda strše preko ugla, starija tradicija; hrvaški vuglič

# I

**ibrik** bakreni sud, prema vrhu sužen, s kljunom i drškom, a služi za lijevanje vode ili kave; ibričić

**idiom** narječje jednoga kraja, govor

**idol** kip ili slika mnogobožačkog boga

**idolatrija** kult koji se pridaje kipu ili slici nekog božanstva kao da je taj lik samo božanstvo, s težnjom da se od tog lika dobije nadnaravna pomoć

**ići na ružne** imati intiman odnos s momkom prije vjenčanja

**idrar** izrađivač jedara

**igla** vijak u tijesku, preši

**iglica** ribarska igla od tvrdog drveta za pletenje i krpanje mreže; brlce

**igo** jaram

**ikona** slika sveca ili božanstva u pravoslavnim crkvama, na drvu ili platnu, za razliku od slika na zidu

**Ilić-Oriovčanin, Luka** (1817-1878) skupljao pjesme, vjerovanja i običaje po Slavoniji i 1846. godine ih sumirao u knjizi *Narodni slavonski običaji*. Knjiga se smatra prvom šire zasnovanom poredbenom etnološkom studijom u Hrvata.

**ilike** manje lijevane mjedene pločice, ušivane na đerdan
**Ilinje** sv. Ilija, 20. srpnja, pale se kresovi, tabu prema žitu i krmi
**ilirski pokret** nacionalni pokret što ga je 1835. hrvatska inteligencija povela protiv prevlasti Mađara u Hrvatskoj; preuzimanje folklornih elemenata u odjeći i kulturi
**imbrete** kopče na košulji pod vratom
**imbulja** vrsta pokrivača od kostrijeti
**imitativna magija** magijski postupci kojima bi se efekt trebao postići imitacijom
**incest** rodoskrvnuće, spolni odnos sa krvnim srodnikom
**indukcija** jedna od osnovnih metoda znanstvene spoznaje – zaključivanje od pojedinačnih slučajeva na općeniti izvod, od pojedinačnih fakata na općenite
**inicijacija** kod primitivnih naroda svečanost kojom se muška ili ženska mladež proglašava punopravnim članovima društva
**inkašt** utor
**inkaustika** slikanje u vosku
**inkrustacija** ukras od sedefa, kovine i dr. utisnut u drvo, kost ili kamen, i neispupčen nad površinom ukrašenog predmeta
**inoča, inočica** druga žena, kada se ima više žena, ona koja nije prva, glavna
**intarzija** ukrašavanje drvenih predmeta ulaganjem raznobojnih uzoraka od drugog drva, kovine, slonove kosti itd.
**interpretacija** tumačenje, objašnjenje smisla nečemu
**intrada** ljetina, polje, obradivo zemljište
**ira, irha** uštrojena ovčja koža
**iranska teorija** teorija o iranskom podrijetlu Slavena
**Irudica i Poganica** kći i majka, zli demoni koji se skitaju po zraku i oblacima za nevremena, donose tuču
**ispolac** izdubena lopata kojom se vadi voda iz čamca
**istifan, istivan** čeoni nakit, nakit koji žena nosi oko glave iznad čela
**iti po pitajnu** isprošena djevojka obilazi rodbinu i pita za mišljenje o njenoj udaji
**itmač** prorez na gaćama
**Ivanišević, Frano** (Jesenice, 1.1.1863 - Jesenice, 4.6.1947) napisao znamenitu etnografsku monografiju o poljičkim selima *Poljica. Narodni život i običaji* u Zborniku za narodni život i običaje, 1903-1905. Bio je svećenik i javni djelatnik. Bogosloviju završio u Zadru. Nadstojnik biskupskog sjemeništa u Splitu, župnik u Vranjicu i u Jesenicama.
**Ivanje** 24. lipnja, centralni ljetni običajni datum; kresovi, sklapanje kumstva, kupanje (sv. Ivan Kupavac u Dalmaciji); Ivanj-dan, Ivanja
**ivanjski kresovi** običaj paljenja vatara na Ivanje; sutradan se preko garišta pregoni stoka; krijes, kres, kris, koleda, svitnjak
**Ivanuš, Ivanja** 27. prosinca, blagoslov vina u crkvama; iznosi se božićna slama van, pale se koleda; božićni Ivanjdan
**ivanjski kukčeki** krijesnice
**iveranje** vrsta tkanja, odgovara dinarskom klječanju
**izazovna, poticajna magija** srećonosna magija, izazivanje nečeg poželjnog
**izdig** kretanje stoke na ljetna staništa

**izgled Zemlje** vladalo je uvjerenje da nema kraja, ali da se na “kraju” dotiču Nebo i Zemlja

**izgovarajne** izgovaranje magijske formule za zdravlje

**izor** posudba volova drugima da njima oru, a plaćanje u naturi prema dogovoru; na izor, pod izor

**izvoda** glavica kupusa ili nekog drugog povrća, što se ostavlja za sjeme

**izvođenje** dio svadbenoga običaja, izvodi se u smiraj vjenčanog dana

## J

**jabukovača** sok od mljevenih i tiještenih jabuka

**jačerma, jačarma, ječerma** gornja ženska odjeća od crvenog ili modrog sukna; čerma, zobun, sadak

**jačica** kaputić; komadić platna što se meće iznad latice pod rukav košulje; ogrlica

**jadranska kulturna zona** usko priobalno, obalno i otočki područje Hrvatske, prema podjeli na kulturno-povijesne areale

**jagla** igla

**jagli, jagla, jagle, jagliči** prosena kaša

**jagluk** vezena maramica, rupčić, vezeni ubrus za otiranje znoja

**jagnuš** apotropejski predmet vezan uz uskrsno vrijeme, jastučić sa blagoslovljenim voskom i dr.; jagnec, onjuš

**jajčarica** žena koja otkupljuje bojana jaja i prodaje ih na tržnici

**jaje** simbol postanka svijeta, uskrsnuća

**Jajnčerova, Kata** (Trebarjevo Desno, 23.11.1876 - Martinska Ves, 8.3.1953) sestra je braće Antuna i Stjepana Radića. Po uputama brata Antuna napisala je etnografsku monografiju *Trebarjevo. Narodni život i običaji*, objavljenu u Zborniku za narodni život i običaje, 1898, 1901.

**jakanica** rubac, ubrus

**jaketa** kratki kaput, sako

**jakičar** ženski kožni pojas ukrašen karneolima

**jalba** ženska kapica; tehnika izrade kapice; šupljikavi materijal za ženske kapice

**jalovari** članovi pastirske družbe koji se bave oko jalovih ovaca

**jame ledenjače** skrovita mjesta u planini na kojima se dugo zadržavao snijeg

**jamuža** pomuzeno mlijeko

**jančari** članovi pastirske družbe koji se bave samim janjcima

**janka** vrsta mreže

**janjkel** kratki haljetak

**janjuš** najčešće srebrna, okrugla ili ovalna kutijica s poklopcem i privjescima medaljica sa strane; nosi se na lančiću oko vrata kao amajlija, a u njoj se nalazi zemlja sa svetih mjesta

**japa** tata; japica

**japic domaći** nije član obitelji ali na svadbi govori u ime ukućana i mladenaca

**japnenica** vapnenica, mjesto gdje se pravi vapno, klak

**japundže** kišna kabanica, ogrtač, plašt; japundžeta

**jara** pojata

**jara (žita)** proljetna (žita); jarica

**jaram** greda koja leži na volovskoj šiji i na koju je prikačen plug ili drugo pomagalo koje vuče, drveni okvir za vuču; jarmec, jarmić

**jarbolac** jarbol

**Jardas, Ivo** (Marčelji kraj Kastva, 15.7.1888 - Zagreb, 16.9.1978) učitelj, etnograf. Skupio obilnu etnografsku građu o Istri. Objavio etnografsku monografiju *Kastavština. Građa o narodnom životu i običajima u kastavskom govoru*, Zbornik za narodni život i običaje, 1957.

**jarmenjača** donja letva na jarmu što stoji volovima ispod vrata

**jarula** ograđeni morski bazen na brodogradilištu gdje su se namakala debla prije piljenja na daske

**jaslice** pobožna inscenacija motiva Kristova rođenja za božićnih blagdana; širili su ih franjevci

**jaspre** zaruka, prošnja

**jasprenka** djevojačko ukrašeno temeljno ruho

**jasprica** ukras oglavlja, šljokice; asprica

**jašmačar** postav za jašmake

**jašmak** marama; veo kojim se pokrivaju muslimanke (donji dio lica); vrsta prsluka

**jatagan** veliki, malo zakrivljeni nož, oštar na unutrašnjoj strani krivine

**javaša** sprava kojom se zavrću konju nozdrve da bi bio miran pri potkivanju

**jaz** plotovi u vodi koji usmjeruju ribe prema vršama i mrežama

**ječerma** dio muške nošnje; preklopljen prsluk s rukavima, ukrašen gajtanima

**jedek** uže, povodac, deblji konopac

**jedinstvo** u božićno žito umetnuta jedna svijeća

**jednopoljni sistem** monokultura; zapuštanje jednog područja, zemlje, da se obnovi

**jedogonja** čovjek iz kojega u snu iziđe duh; vjedogonja, tenac, tejac

**jelek** ženski prsluk; haljina bez rukava

**jelitima** odmah isplaćeni dio dote, nužni dio, dio koji djevojka dobiva nakon očeve smrti

**jematva** berba grožđa; branje, trgatva

**jemenija** marama

**jemenije, jemenlije** papuče, firale

**jemješ, jemlješ** lemeš; ljemeš, lemlješ, lemješ, oralo, raonik

**jemuža, jomuža** nevareno mlijeko, netom pomuženo

**jenđa, jenga** žena koja u svatovima ide uz mladenku; djeveruša, posnaška, posnašica, posnašnica, podsneš, enga, jenđija enđija, jenđibula, enđibula

**jenojni** jednostruki (uroci)

**jerula** gredica, lijeha u vrtu ili polju, nešto zemlje među škrapama u kršu

**jesenski krug običaja** folklorno siromašni, uvod u božićne običaje, najvažniji jesenski običaji su oko Svih svetih i Dušnog dana, te na Martinje

**ješka** mamac, meka; leška

**jetika** tuberkuloza; sušica

**jetrva** žena muževa brata; jetrvica

**jirlanda, girlanda** nevjestinski vijenac

**jujnica** veliko rešeto s mrežom od posebnih trava

**jumak** mala zdjela na kojoj se prodaje zlato i svila

**junaci** sezonski najamni radnici na obali i otocima, došli iz Dalmatinske zagore

**jurjaši, jurjevčani** ophodnici na Jurjevo; đurđari, Đure, zeleni Juraj

**Jurjevo** 23. travnja, nekada 24. travnja; narodni početak proljeća; prvi puta se stoka izvodi na pašu; pastirski blagdan; Jurjev-dan

**jurjevski kresovi** vatre uoči Jurjeva ili na sam taj dan; poveće lomače preko kojih se preskače
**jurjevski ophodi** mladež obilazi selo pjevajući jurjevske popijevke; svi nose svježe zelenilo
**juta** biljka iz porodice lipa; od njezinih se vlakana prave vreće, cerade, sagovi, pojasi i sl.
**jutrenja** jutarnje pozdravljenje, zvonjava

## K

**kaban, kabanica** dugi ogrtač od smeđeg ili crvenog ustupanog sukna, sa kukuljicom i bez rukava; kapot
**kaca** oveći drveni vinogradarski sud
**kacjola** žlica
**kača** zmija
**kadena** lanac, okovi, verige
**kadifa** samt, baršun, pliš, velur
**kadifača** janinski bod i tehnika
**kadija** sudac
**kaditi** nešto na nečemu dimiti
**kaiš, kajiš** kožni remen, pojas
**kaja** tkalja, žena koja se poluprofesionalno bavi tkanjem
**kal** blato
**kalafat** brodograditelj
**kalaj** kositar; bijela kovina kojom se pokriva mjedeno posuđe
**kalamita** gromobran i sve što privlači munju
**kalčine** pletene i valjane vunene čarape; fusekle
**kaldrma** pločnik od neravnog kamenja
**kaleta** uska uličica
**kalfa** obrtnički pomoćnik
**kalica** tkalja na tkalačkom stanu
**kalkanj** peta, spoj krmene statve s kobilicom
**kalota** kapica
**kalpak** kapa od krzna
**kalumer** čovjek u ribarskoj družini koji baca i diže olova iz mora
**kaljenje** postupak pocrnjivanja posuđa uranjanjem u razmućeno brašno ili otopinu čađe
**kama** dvosjekli bodež
**kamara** soba za spavanje; primaća soba
**kamarin** sobičak, smočnica
**kambrik** suknja s poramenicama od tanjeg tvorničkog pamučnog platna
**kameni stol** pojam za ploču od kamena postavljenu u davnim vremenima nad ili pri izvoru vode koja se smatra ljekovitom
**kamin** visoko ognjište
**kamažot** suknja s poramenicama, od crne pamučne tkanine
**kamenica** posude dubene od kamena u koje se ulijeva i čuva ulje, može imati kameni ili drveni poklopac
**kamenje** apotropej mineralnog porijekla
**kamin** otvorena peć s izravnim dimnjakom koja grije sobu neposredno plamenom
**kamiš** cijev od lule
**kamižola, kamižol, kamizol** haljetak, pršnjak, zobunčić, koret, dugi kaput bez rukava, dugi ogrtač bez rukava; kamžola
**kamižot** crna suknja
**kanap** uže, knopac
**kanata** kućna ili susjedska svetkovina, proslava završetka nekoga rada ili posla
**kanavača, kanavaca** kuhinjska krpa
**kanavina** tkanina od konoplje; kanavak

**kandara** metalne žvale na uzdama konja
**kandela** svijeća, lojanica, voštanica
**kandelir** svijećnjak
**Kandelora, Kandalora** Svijećnica, 2. veljače
**kandilo** posudica od raznobojnog stakla, obično viseća, u kojoj gori žižak u ulju
**kandžija** bič, korbač
**kanibal** ljudožder
**kanica** pojas od svile
**kanijela** duga zlatna ogrlica sastavljena od dvostrukih pločica bademastog oblika
**kanistar** košara
**kanotjera** tvrdi slamnati šešir
**kantar** vaga
**kantun** kut, ugao
**kantunal** noćni ormarić
**kapa** gornji snop kada su snopovi slame složeni jedan na drugi; baba
**kapar** duga tunika s kukuljicom, odjeća bratima
**kaparan** muški gornji haljetak, kaputić
**kapetan** svatovski dužnosnik
**kapičar** opanak
**kapislara** vrsta puške koja se palila kapislom
**kapsla** mrtvački sanduk, kapsil
**kar** težačka kola
**karabinka** kratka, lagana puška, oružje za pucanje kuglom ili sačmom
**karatil** veća bačva
**karena** dno broda, kobilica, podvodni dio broda
**karet** kolica
**kariola** mala kola sa dva kotača
**karmine** gozba u počast pokojnika, obredno zajedničko jelo poslije pogreba; daća, sedmine, haronime, hormine, karonime, kormine
**karneol** vrsta crvenog poludragulja
**karneval** mesopust, mesojeđe, poklade, zauzi, fašnik; pučka svečanost, praćena maskaradama, plesovima i igrama; figura od slame i sl.; krnjeval, krnoval, karnevo, karnivo, krneval
**karoc** vrh krmene ili pramčane statve, onaj dio statve koji strši iznad razine palube
**kas** prslučić na primorskoj haljini; skas, život, bušt
**kasapin** mesar
**kasela** škrinja za živež
**kasta** zatvorena društvena grupa povezana određenim zanimanjem i predodžbom o zajedničkom podrijetlu; sklapa brakove samo unutar svoje grupe, ima svoje običaje i zakone
**kastinstvo** društveno uređenje po kastama
**kašagija** četka od kovine za timarenje konja ili krava
**kašika** žlica
**kašikara** vodenica potočarka, kojoj kolo stoji uspravno, pera na kolu su u obliku kašika, žlica; lopatara
**kašiluk** ognjilo na puški; kresivo, čakmak, čarak
**kašmir** svilena tkanina s utkanim vunenim dijelovima
**kašnjak** savijača punjena hajdinom kašom
**kaštel** pramčano nadgrađe broda
**kaštelice** zlatne lijevane naušnice
**kaštradina** ovčetina, bravetina
**kašun** velik sanduk, škrinja
**Katančić, Matija Petar** (Valpovo, 1750 - Budim, 1825) franjevac, od 1795. profesor sveučilišta u Pešti, piše prve znanstveno utemeljene etnološke studije u nas: *Filološko istraživanje o staroj domovini Hrvata*, 1790, *Ogled jezikoslovlja i zemljopisa Panonaca*, 1795, *Opis Dunava*

*i stanovnika njegovih obala*, 1770-ih

**katarka** jarbol

**katori** mrežasto ispunjavanje podloge kod zlatoveza naskroz

**katriga** rustikalni stolci s naslonom; karega

**katun** pastirsko naselje; pašnjak na koji se preko ljeta izvodi stoka; stan, bačija

**katunar** pastir na katunu

**kaurin** nevjernik, muslimanski naziv za kršćanina

**kauri, cowrie** puž, školjke mu služe kao novac ili ukras

**kavad** jeftino platno; gornja kratka ženska haljina, kavadić

**kavalet, kavaleta** ležaj na nogarima; stalak, nogari; stolarski konj

**kavkaska teorija** teorija o kavkaskom podrijetlu Slavena

**kazan** kotao

**kazandžije** čest naziv za majstore koji su radili proizvode od bakra

**kazma** teško oruđe za krčenje kamenja i grmlja; s jedne strane je budak a s druge sjekirica

**Kažotić, bl. Augustin** (oko 1260-1323) zagrebački biskup, izložio je 1320. u Avignonu svoje poglede na praznovjerje, pravu malu kulturno-antropološku studiju; djelo *Slijede izlaganja doktora svete teologije o pitanjima krštavanja slika i drugih praznovjerja. Prvo brata Augustina, zagrebačkog biskupa* ..., oko 1320.

**kažun** kuća

**kece** mreža povlakača, kao kesa na trokutnom okviru, otežana kamenom

**kecelja** pregača od kupovnih materijala

**keča** bijela kapa od valjane vune

**kefalna društva** društva sa centralnim instancama: društva sa poglavicom, rana kraljevstva, protodržave i države. Sva društva sa političkom vlašću, prema tome i antičke demokracije, društva sa azijskim načinom proizvodnje, feudalna društva i suvremene kraljevine i demokracije.

**kefčija** vreća od mreže

**kela** magarica

**kenotaf** prazni, fiktivni grob za nekoga tko je stradao na moru ili u tuđini

**kepčija** sudić za vodu, drvena čaša; saplak, tasić

**kepenjak** ženski ogrtač sa velikom pelerinom

**kera** najslabija rakija, dobivena na samom kraju pečenja; plaviš, plema

**kerica, kera** šivani bod, ukras

**kesedžija** junak, dobar borac; pljačkaš

**kesim** posudba stoke na 2-3 godine; na kraju posudbe vlasnik mora dobiti isto grlo kakvo je i dao sa kamatama (priplod i nešto od mliječnih proizvoda); “pod kesim”

**kičica** pomagalo za nanošenje rastopljenog voska na jaje, komad drva sa šiljkom od žice ili sa cjevčicom; kličica, kiščica, pisaljka

**kičke** pletenice kose

**kiće** božićna slama i blagoslovljeno zelenilo; gobin

**kićenica** ukrašeni obredni božićni kruh

**kićenje biljem** apotropejsko značenje, štiti od vještica i uroka

**kijača** batina kojoj je na gornjem kraju zadebljanje

**kiklić** prsluk na koji je našiveno krilo rubače

**kiklja** krilo rubače od četiri pole platna
**kiljer** manja zasebna kuća za mladu obitelj u zadruzi; komora
**kinč, kinjč** ukras kao vijenac od crnogoričnog granja s drugim ukrasima obješen za Božić o strop sobe, cimer; simbolična oznaka za žensku djecu u pjesmicama sa obrednim željama za božične blagdane
**kipić** oznaka za svetu sličicu koja se protiv zla nosi ispod odjeće
**kirbaj, kirvaj** crkveni god, blagdan mjesnog ili župnog sveca zaštitnika, proštenje, zbor, fjera, dernek
**kiselica** kisela juha
**kiselina** kiselo mlijeko
**kislica** postava na suknji
**kiščići, kišići** sustav niza daščica paralelno poredanih za tkanje; tkalačka daščica
**kištra** sanduk
**kita** jabuka ukrašena kovanim novcem, svilom i vrpcama, umotana u šarenu maramu, svadbena ponuda; način djevojačkog češljanja
**kitina** snijeg koji se zaustavlja na stablima
**klačina** peć u kojoj se pali klak, vapno; krečana, vapnenica
**kladice** udarne stupice za zvjerad
**klajda** haljina
**klak** živo vapno, kreč
**klan** rod, vrsta, zajednica; društvo; naziv rodovskih zajednica, oblik društvenosti, bave se lovom ili ribolovom, usklađuju se seksualni odnosi, razvija se svijest o rodbinskim odnosima; rod, gens
**klapa** manja skupina pjevača
**klašnja** plahta od kudjelje
**klašnje** obuća bez stopala, od gležanja do koljena
**klepac** čekić
**kliček** klin na jarmu
**klijet, klet** komora, kućica u vinogradu za spremanje vina i alata
**klin kozlačnjak** klin iza kozlaca
**klin zacrtnjak** klin iza crtala
**klin zagužnjak** klin na spoju gredelja i ručice
**klinovi** dodaci na košulji ispod rukava; košulja je tako široka
**klišća** sklopne stupice s perom
**klištine** udarne stupice za zvjerad
**klitić, klijetić** drveni ormar za spremanje kruha i mlijeka
**klobuk** veliki ženski šešir
**klonja** klopka za ptice u obliku kutije
**klopotec, klepetec** strašilo za ptice u obliku vjetrenjače, s drvenim krilima
**Klukas, Lobelos, Kosences, Muhlo, Hrovat, Tuga i Buga** legenda o petoro braće i dvije sestre koja objašnjava dolazak Hrvata sa sjevera
**klječanje** tkanje sa stepeničastim uzorcima i geometrijskim oblicima, preborna tehnika kojom se kraćim vunenim nitima potke prstima opleće ili prekriva nekoliko niti osnove; na kocke
**kljukuša** uskrsna beskvasna pogača
**kljun** narodno češljanje, pletenica je namještena nad čelom
**knezo** seoski knez
**kobača** kavez od drveta gdje se drže kokoši i sl.
**kobilaš, kobilan** škrinja sa sedlastim pokrovcem; sanduk
**kobrtno** pokrivka za postelju, napunjena pamukom, postava katkad i od svile
**kočeta, koćeta** postelja domaće izrade s daskama postavljenim preko nogara, starinska drvena postelja

**kočetna** pastirska kabanica od kostrijeti
**kod** putem njega poruka postaje razumljivom; termin sugerira dekodiranje i razumljivost; sredstvo prenošenja
**kofa** kabao, vedro; košara
**kofrtalo** trapezoidni podložak za uplitanje pletenica
**kognat** krvni rođak
**kognatsko srodstvo** je krvno srodstvo. Dijete je u srodstvu sa svim srodnicima svoje majke i svoga oca, preko krvi svoje majke i svoga oca. Kognatsko srodstvo povijesno postoji prije agnatskoga, naime još u lovačkim društvima. Kod kognatskog srodničkog uređenja ne stvaraju se čvrste srodničke grupe, koje se uzajamno razgraničuju kao *lineages*, već je svako sa svakim u srodstvu.
**kogol** mreža stajaćica ili povlakača na moru; zapravo mrežasta vrša sa dva povelika krila
**kokošji badnjak** dan uoči Badnjaka
**kolada, koladek** božićni kruh u čiju sredinu je zabodena kitica
**kolan** pojas na konju, poprug, potprug; ženski pojas
**kolanje** plesanje kola
**kolarda** ogrlica od staklenog zrnja sa nekoliko nizova
**kolarin** zlatni lančić s privjeskom
**kolarnica** štagalj sa središnjim otvorenim prostorom za kola i saonice
**kolbaš** marama, šamija
**kolčenje** stavljanje novih kolaca za trsove
**koleda, kolenda** ophod; čestitarska obredna crkvena ili svjetovna pjesma što se pjeva o Božiću ili Novoj godini
**koleda** božićni kres, obredne vatre
**koledati** pjevati kolede, pjesmom čestitati
**koledvica** dar svećeniku koji je blagoslivljao kuću na Badnjak
**koleđani, kolijani, kolendari,** izvode kolede; fiole
**kolenika, koljenika** zašiljeno drvo na koje se suče pređa
**kolera** ženska nakaza s jednim okom i uhom, dva jezika i tri usne šupljine, personifikacija bolesti i smrti
**kolijer, kolijera** okovratnik; jaka, jačica, ogrica, ogrlica
**kolino** generacija
**kolinje** svinjokolja, klanje svinja pred Božić
**kolo** najpoznatiji slavonski ples; ples u otvorenom i zatvorenom krugu; horo, oro
**koloture** dio razboja o kojem vise niti; koloturići, skočki, školjci, škokci
**kolovaja** uzan prostor između dvije kuće
**kolovrat** mehanizirana naprava za predenje
**Koludrović, Aida** (Split, 1885 - Split, 12.9.1976) u Etnografskom muzeju u Splitu radi od 1934. godine. Nakon Kamila Tončića istaknuta ravnateljica Etnografskog muzeja u Splitu, 1946-1959. U rad muzeja uvela je suvremene muzeološke koncepcije. Mijenja muzejsku postavu i bazira je na prikazu materijalne kulture Dalmacije. Značajna djela: *Ženske varoške nošnje u sjevernoj i srednjoj Dalmaciji*, 1954, *Vrlika*, 1956.
**kolumba** kobilica, osnovna greda na dnu broda na koju se pričvršćuju rebra
**komancin** spremnik za robu s jednim pretincem
**komencija** ostarjeli ljudi bez nasljednika daju imanje

rođacima ili susjedima a za uzvrat uživali su doživotno uzdržavanje
**komeš** vrsta potkošulje, dio ženske nošnje
**komin** otvoreno ognjište, dimnjak; kuhinja, zasebna zgradica ili prostorija s ognjištem
**kominjanje** odvajanje zrnja graha iz osušenih ljuski
**komoč** konjski upreg
**komora** prostorija uz kuhinju, za spremanje živeži i sprava; zadnja iža, ižica
**komorica** posebna samostojna zgradica za mlade supružnike
**komoštre** lanac nad ognjištem o kojima visi kotao; verige
**komšija, konšija** susjed uz kuću ili u užem dijelu sela, komšiluku
**komšiluk** dio sela od manje ili više razbacanih grupa kućišta, sa posebnim imenom; pleme, zaselak
**komušanje, kominjanje** skidanje listova s klipova kukuruza; komištranje
**komušine, perušine** listovi klipova kukuruza; stočna hrana, punjenje slamarica
**konak** odmor, prenoćište
**konđa, konjga** marama za glavu; umetak ženskih oglavlja, malen obruč od lipove kore koji se stavlja oko skupljenih pletenica i ovija povezačom; bikela, kunjč
**konistra** veća košara s dvije ručke, pletena od pruća
**konfesija** vjeroispovjest, vjera, religija
**konka** sprava za nošenje kamenja, gnjojiva
**konoba** podrum, podzemno spremište; donji dio kuće (prizemlje)
**konopar** izrađivač konopa
**konotacija** izražava subjektivne vrijednosti vezane za znak s obzirom na njegovu funkciju i formu; na sebe prihvaća znakove drugog sustava da od njih načini svoje označitelje
**Konšćak, Ferdinand** (1703-1759) tri desetljeća boravi među Cochimie Indijancima na poluotoku Baja California, te ostavio vrijedne bilješke o životu i jeziku
**kontagiozna magija** magijski postupci dodirom te kroz dodir imaju neposredno djelovanje
**kontigvitet** magijsko načelo dodira
**kontrada** dio primorskog mjesta, ulica, šetalište
**kontradota** dio imovine muža, kojega žena dobiva pri udaji ili nakon njegove smrti
**konjad, kunjad** djever, svak, šurjak
**konjarica** lepinja, božićni kruh sa oblikovane dvije oblice
**konjobarka** vještica koja čovjeka obara s konja očima
**kopanja, kopajna** drvena posuda; korito za napajanje stoke, naćve
**kopča** spona, spojka, fibula
**kopice** ženske šarene vunene čarape
**koporan** gornji kaput od domaćega smeđeg ili modrog sukna s rukavima; kanparan, trlagan
**koprena** laneni omotač koji prekriva glavu, vrat i dio lica; veo
**kopun** pijetao
**koralji** upotrebljavali se kao zaštita od uroka i vješali se djeci oko vrata
**koram** ustrojena ili tabačena koža
**korba** brodsko rebro
**korbač** bič od ispletenog kožnog remenja

**korda** uže, konopac, vrpca, traka, uzica
**kordun** ogrlica koja se sastoji od većeg niza tanjih zlatnih lančića
**koret, koretina** haljetak bez rukava; sadak, jačerma; haljetak sa rukavima; kratki sukneni kaput
**korizma** kod katolika post od 40 dana pred Uskrs (počinje Čistom srijedom, odnosno Pepelnicom)
**korpet, koret** prsluk
**korut** crnina, korota
**kosa** pomagalo za košenje
**kosir, koserić** služi za krčenje grmlja, ima srpasti oblik; kosijer, kosjerić
**kosište** drška kose
**kostanj** kesten
**kostrijet** kozja dlaka, kozina, kočet
**koš** cilindrični ili elipsoidni objekt od pletera za spremanje oguljenih klipova kukuruza; donji dio tijeska za masline, preše
**košar** poveliki koš za hvatanje ribe; bacanj
**košara** kućica za sitnu stoku, od pletera ili kamena; dvorište ograđeno kamenim zidom
**košarice** češljanje i nakit glave
**koščičenka** juha od bundevinih koštica
**košćica** kauri školjka
**košići** kotarice za voće i povrće
**koška** košnica
**košuljac** ženska kratka košulja po kojoj se skuti pripasuju, i od boljega platna je nego skuti; muška kratka košulja koju težaci kad žanju oblače povrh ostalog odijela, od debeloga platna
**košuljak** nosi se ispod košulje, slično gući
**kotac** svinjac, zatvoreni smještaj za svinje
**kotar** zamka za lov na lisice i vukove; u obliku puževe kućice
**kotarica** pomagalo za skupljanje bobica, izrađena od komada kore u obliku tuljca ili četvrtaste
**Kotarski, Josip** (Rakovica kod Samobora, 10.11.1851 - Zagreb, 13.5.1926) bio je kapelan i župnik, istraživao etnografiju Zagorja. Objavljivao je u Katoličkom listu i drugdje, a pisac je etnografske monografije *Lobor. Narodni život i običaji*, objavljene u Zborniku za narodni život i običaje, 1915-1917.
**kotiga** ženska suknja od ovčjeg krzna s runom okrenutim unutra
**kotlac, kotalac, kotlec, kotuc** petljice kod pletenja, kružić, oko u nićenicama
**kotlenica** kotao
**kotula** ženska gornja suknja (u cjelini sa prslučićem), nabrana suknja; kotul
**kotun** pamuk, pamučna tkanina
**kov** srebrni ili pozlaćeni ukras na prsima krožeta, sastavljen od nizova toka
**kovrljak** umetak za kosu, sprijeda podignut
**kovrtanj** svatovski kolač; uskrsno pecivo, zbornjak, vrtanj, srčeka, tičice, perec; božićni kolač
**kozatuš** ples koji je u prošlosti bio vezan s kultom plodnosti
**kozbaša** prvi kosac koji daje tempo košnji, za stolom mu se obično daje bravlji rep
**kozel** torbica od kore
**kozica** sluškinja; čupa
**kozlac, kozlačnjak** dio pluga; klin koji spaja oje i plaz; učvršćuje

se kroz plaz; zagužnjak, kotla, grebenica, brdica
**kozmogonija** priča o stvaranju svijeta; svaka religija i svaka kultura imaju svoje teorije i mitove o podrijetlu univerzuma ili o postanku svijeta
**kozolac** stegnjevi sa krovićem ili bez njega za sušenje slame
**kožuh** gornji dio ruha od kože ili teškog sukna, krzneni ogrtač s rukavima; kožun
**kožulec** mladenačko šareno gornje ruho, krzneni prsluk
**kožulić** prsluk od crnog glota bez rukava
**kožun** dugački krzneni prsluk sa rukavima
**kožunčić** kratki krzneni prsluk; kožušak
**kožuvari** pokladna ophodna grupa
**kragulj** ogrlica od staklenih zrnaca
**krakun** zasun na vratima
**kraluš** nizovi koralja
**kraljača** drveni sud kojim se vadi voda iz bunara
**kraljice** duhovski ophodni običaj, djevojke sa muškim šeširima i sabljama ophode selo; kraljevi, ljelje, rusalije
**kraljut** ukrasni plastron, dodatni dio oplećа; prikopček
**kraljuži** struke bisera kao nakit
**kram** crkveni blagdan
**Krampus** đavo; pratioc Nikole
**Kranjci** Slovenci (za Hrvate)
**krastavčar** zlatni prsten
**Krauss, Fridrich Salomon** (Požega, 7.10.1859 - Beč, 29.5.1938) etnolog, na terenu je istraživao spolnost i sakupljao usmene predaje. Pokrenuo i uredio 10 svezaka časopisa *Anthropophyteia*, s ciljem unapređenja folklorističkih istraživanja (1904-1913). Objavio i etnografsku građu skupljanu po Hrvatskoj.
**kravar** pastir
**kravosis, kravosisac** duža neotrovna zmija za koju se vjeruje da siše mlijeko kravi
**krčag** vrč, pehar
**krčela** lučna spojnica, kojom je brana spojena sa zapregom; žagre
**Krčelić, Adam Baltazar** (1715-1778) piše o svakidašnjem životu, opisuje vjerovanja u vampire i razne natprirodne pojave, zabave, etnografski opisuje ondašnju Hrvatsku; djela *Annuae sive Historia, Prethodne bilješke o kraljevinama Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji,* 1770
**krčevina** tek dobiveno obradivo tlo
**krčnica** lopata za teško kopanje
**kreč** vapno
**kremenjača** vrsta vatrenog oružja
**krijes** prvotno označuje vrijeme oko ljetnog solsticija, potom sa Ivanja na ivanjske vatre i napokon sve obredne i ostale vatre; velika vatra
**krila** podsuknje
**krilaši** pastiri, dio družine
**krilo** suknja (u cjelini sa prslučićem)
**krilca** bijela podsuknja; donjica
**kriljava** šešir od crnog ili zelenog pusta
**kriošce** krilo, krilce
**kriterij forme** slučajnosti koje nisu uvjetovane funkcijom
**kritički evolucionizam** kritičko gledanje na evolucijsku teoriju u etnologiji i kulturi, sa zadržavanjem osnovne ideje o evolutivnom razvoju; razne ljudske grupe ne mogu ići istim putem razvitka; najznačajniji predstavnik: Kazimierz Moszynski
**krivača** suknena ili vunena kapa, crvene boje, kao visoki tuljac; "kapa hrvatka"

**krizbaum** božićno drvce, jelka, u sjevernim krajevima bor
**križ** srebrni privjesak
**križanina** karirana tkanja, umetanje druge vrste, debljine ili boje pređe u potki i osnovi
**križara** svilena marama
**križari, križi** proljetni, spasovski ophodi, nose križ u ophodu
**križec** križ koji se nosi za posvećenje kuća
**križičar** uskršnji ophodnik; raspetnik
**križići** bodovi kod veza brojem
**križonoša** osoba koja u procesiji nosi križ, povezano s velikom čašću
**krlj** badnji panj
**krmećak** nastamba za svinje
**Krnje, Krnjeval, krnjo** glavni lik karnevala, Poklada
**krnjeval, krnoval** karneval, poklade; fašnik, mesopust, pust
**krnjevalada** pokladna povorka, priredba
**krok** opašaj kojim se opašu i svežu s mrežom ribari kaji će mrežu izvlačiti na kraj
**krop** vrela, tek proključala voda
**krosna** okomiti i vodoravni tkalački stan
**krosnica** drvena tkalačka rešetka za tkanje tkanica; mali stan, tkalnica, lopatka
**kroštule** vrsta hrskavog kolača pečenog na masti
**krovek** potkrovne strehe koje su štitile prizemlje; prikrovak
**krožet, krožat** muški prsluk bez rukava; vrsta prsluka od sukna; krožun
**krožetun** muški prsluk, prednjica od crnog sukna, leđa od crne pamučne tkanine
**krpa** oveći bijeli platneni rubac
**krpica** stražnji prevjes, trak od tjemena do ispod struka, širok 15 cm, ukrašen stakalcima i čipkom, na kraju su rese; sličica svetaca koja se nosi kao obrana od zla
**krpice** tjestenina
**krplje** okrugla pomagala za hodanje po snijegu, okrugle ili u obliku potkove
**krsnica** imendan
**krsnik** nadnaravno biće, bezrezervni zaštitnik ljudi, oponent vukodlaku, rađa se u "bijeloj košuljici"; karsnik, kresnik, krstenjak, krišnjak, grišnjak, skrstnik, krstnik
**krst, krsnica, krstač** blagdansko pecivo sa oblikovanim križem na sebi
**krstača** eufemizam za vješticu
**krstine, kršće** slaganje slogova u hrpe radi sušenja s uvijek istim brojem ukriženih snopova (9, 17, 20 i dr.)
**kršćanin** Hrvat katoličke vjere
**krštenje** očišćenje i obnova; inicijacijska radnja preporađanja; obred prijelaza
**krto, krtol** pletena košara s jednom ručkom
**krugla** trbušasta glinena posuda s ručkom i uskim izljevom
**krugovata** bijela platnena peča, koju udovica stavlja povrh bijele kapice
**krumpirašica** složenija kaša sa sitno izrezanim krumpirom, koji je kuhan s ječmenim ili kukuruznim brašnom pa zatim zaliven maslom
**krunaš** đerdan od zlatnih ili srebrnih kruna o vratu
**krunjača** nazubljena metalna naprava za runjenje kukuruza; runjić
**krušnica, krušnjaki** viseća naprava s ukriženim prečkama za odlaganje kruha
**krvna osveta** običajno etično i moralno zaduživanje; direktna ili indirektna osveta zbog osobne uvrede ili uvrede nekog

iz obitelji, također zbog ozljede ili ubistva
**krvno srodstvo** bračno srodstvo, srodstvo putem bračnih veza
**kubura** mala puška, pištolj
**kučen** nož za rezidbu, kosijer
**kučine, kučina** grublji i kraći dijelovi vlakna, najlošija kvaliteta vlati; sebica
**kučiš** pastir konjar
**kuća** prostorija sa ognjištem
**kuća na pod** katnica
**kućanica** kućna zmija, neotrovna; smričalina
**kućanstvo** označava zajedničko stanovanje srodnih ili nesrodnih obitelji
**kućarica** zmija, čuvar kuće i kućne imovine
**kućeta, koćeta** krevet, ležaj
**kudelja, kudilja, kudjelja** konoplja; preslica; ono što se prede
**kudjeljište** konopljište, mjesto gdje je bila posijana konoplja
**kudljak** vukodlak, pokriven dlakom
**kuga** demonsko biće ženskog lika, koje nosi smrt, bolest i zarazu
**kuglof, kuglov** slatki uskrsni kruh
**kuhilo, kuvanje** variva
**kujundžija** zlatar, izrađivač umjetničkih filigranskih predmeta
**kukulja** bijela pustena kukuljica na pastiru
**kukuruzana** duguljasta zgradica od prepletenoga pruća za smještaj kukuruznih klipova
**kular, kolar** okovratnik
**kulen** nadjeveno i tlačeno debelo crijevo; švargla
**kult** religiozni obredi, služenje božanstvu, štovanje, poštivanje
**kultni vrtići** stručni naziv za božićno žito; Adonisovi vrtići
**kult plodnosti** štovanje svega što izaziva ili simbolizira plodnost i obilje
**kultura** sve što je stvorilo ljudsko društvo i što postoji po tjelesnom i umnom radu ljudi, za razliku od prirodnih pojava
**kulturna antropologija** najznačajniji antropološki pravac u SAD-u, može se predstaviti kao sinonim za naš pojam etnologije; proučava nastanak, razvoj i funkcioniranje kulture
**kulturna jedinica** bilo što kulturno definirano i označeno kao entitet
**kulturni areal** određena kulturna zona označena entitetom zbog svojih različitosti; kontinuirana ili diskontinuirana područja s ujednačenim prirodnim uvjetima u kojima različite ljudske zajednice žive na sličan način; područje tradicijske kulture
**kulturni krug** pojava da se pojedini kulturni elementi međusobno povezuju, a kulturni krug postaje ako se taj kompleks razgraničava prema nekim drugim kulturnim kompleksima; termin iz kulturno-povijesne etnologije
**kulturni obrazac** proučavanje kulture kroz osobnost; u središte proučavanje dolazi pojedinac; psihološka škola etnološke problematike; najznačajnije predstavnice: Ruth Benedict, Margaret Mead
**kulturno-povijesna etnologija** pravac u etnologiji koji se bazira na povijesnom razvoju u društvu i kulturi; za razliku od evolucionizma, kulturno-povijesni pravac razlikuje razvoj mikro i makro cjelina u društvu i kulturi; istraživanje utjecaja različitih kulturnih sfera i etničkih skupina te zemljopisnog okoliša na

kulturu; cilj je pronalaženje osnovne početne kulture, prakulture, odnosno njenih izvora u kojima su se stvarali i dalje širili pojedinačni elementi; prečesto kvazi povijesni pravac u proučavanju kulture; najnačajniji predstavnici: Friedrich Ratzel, Leo Frobenius, Fritz Graebner, P. Wilhelm Schmidt

**kuluk** vrsta poreza koji se sastojao u osobnom radu ili davanju podvoza

**kum** druga osoba po važnosti u svadbi

**kumče** dijete koje nakon krštenja biva pod posebnom zaštitom krsnog kuma

**kumpanija** družina, družina pastira

**kumpanija – moštra** viteški bojni ples

**kumpanjoli** plesači kumpanije

**kumpare** kum

**kumstvo** društveni odnos koji se uspostavlja između dvaju pojedinaca pri krštenju, krizmanju, vjenčanju i prvome šišanju

**kundak** dno puške od drva ili kovine

**kunfet** slatkiš

**kunfin, kufin** granica

**kunj** drveni klin

**kunjada** svastika

**kupa** crijep

**kupeji** ribari u ribarskoj družini koji pomažu pri ribolovu

**kuranti, kurenti** pokladni likovi, maškare

**kurativna moć** ljekovita moć, moć koja služi za liječenje

**kurdela** vrpca, traka

**kurdelj, kurelj** dio pluga, klin za koji se zapinje gužva oračica; klin na početku gredelja; služi za učvršćivanje sa kolicima; na ralu ide izravno na jaram

**kurđelica** uski ženski pojas od sintetičnog konca

**kureja** lov na koralje

**kurjak** vuk

**kurnik** kokošinjac

**kurtin** kratki ženski haljetak s rukavima

**kuruzinje** suho lišće od kukuruza

**kurużnjača** lepinja od kukuruznog brašna

**kurużnjak** spremište za klipove kukuruza

**kuserva, kuserba** dvojica ili više ribara zajednički love, kooperacija

**Kus-Nikolajev, Mirko** (Zagreb, 11.5.1896 - Zagreb, 18.3.1961) etnolog i sociolog. Diplomirao na Prirodoslovno matematičkom fakultetu i doktorirao 1924. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Izuzetno aktivan u sociologiji. Značajna su njegova istraživanja na polju primitivne umjetnosti. Napisao nekoliko etnografskih monografija: *O porijeklu licitarskog srca*, 1928, *Ekspresionizam u seljačkoj umjetnosti*, 1929, *Neki narodni običaji*, 1935 i dr.

**Kušar, Marcel** (Rab, 16.1.1858 - Rab, 1.12.1940) bavio se jezičnopovijesnim, gramatičkim, dijalektološkim i sličnim pitanjima. Jedna od njegovih najpopularnijih knjiga je etnografski rječnik *Narodno blago* u izdanju Etnografskog muzeja u Splitu, 1934.

**kuševanje** ljubljenje križa u crkvi na Veliki petak

**kutlača** velika žlica za grabljenje; varjača

**kuvada** običaj da muž prigodom poroda u obitelji liježe u postelju i ponaša se kao rodilja; muške babine

**kuvarna** omanja zgrada s krušnom peći; sokašnica
**kuverta** pokrivač za postelju; kuvertur
**kuzo, kuzol, kozol** posuda od kore drveta, u obliku tuljca, za skupljanje šumskih plodova
**kuželj** stožasti dio preslice
**kužina** kuhinja na katu, ili kod katnica u potkrovlju; središna kućna prostorija, ognjenica
**kvadar** slika sveca
**kvadrilja** ples uz pratnju gitare i mandoline
**kvas** komad uskislog tijesta od umiješanog kruha, koji se dodaje u novo tijesto za kruh da uskisne
**kvasina** vinski ocat, ukiseljeno vino
**kvatre** dobrovoljni postovi koji nisu strogo propisani; 20, 22. i 23. veljače, 22, 24. i 25. svibnja, 18, 20. i 21. rujna, 11, 13. i 14. prosinca

## L

**lačice** laneno platno koje se omata oko noge od koljena do gležnja; čarape ispletene od šarene vune
**laće, lače** hlače od modrog i bijelog sukna
**ladarice, ladekarice, ladajnke** običaj o Ivanju, ophod mladeži koji se ovjenčavaju vijencima od cvijeća; kresovalje, krisnice, kresnice, ivančice, tijolkalice
**ladet** hladetina
**ladica** vrsta škrinje
**lado** karakteristični pripjev u pjesmama uz ivanjski krijes, te duhovske i ivanjske ophode
**lagev, lagva** bačva
**lajbec, lajbek** muški sukneni prsluk; kamižol, kamizol, prusljek, prosluk, lajbak
**lakat** dužna mjera od 50-60 cm
**lakomec** četvrtak prije pokladne nedjelje, dan kada se meso jelo neumjereno; lakomi četvrtak, tosti četrtek, mali fašenjek, mali fašnik
**lalovka** gubica svinje
**lamentacija** žalovanje, jadikovanje, tužaljka, kukanje
**lamentacije** katolički crkveni obredi u Velikom tjednu (pred Uskrs)
**lancana** konopac za pritezanje jedara
**lancun** plahta, ponjava
**lančanac** bod kod veza po pismu
**Lang, Milan** (Volavje kraj Jastrebarskog, 10.9.1863 - Samobor, 6.7.1953) učitelj, službovao u Samoboru, napisao više pedagoških radova te skupio građu i napisao iscrpnu etnografsku monografiju *Samobor. Narodni život i običaji*, Zbornik za narodni život i običaje, Zagreb, 1913.
**lanište** mjesto gdje je bio zasađen lan; ćetenište, ketenište
**lapice** ženske papuče
**larfa, larva** maska životinjskog lika za Poklade
**lasinj, lasonj** plašt od trave, snopove trave bi nanizali na uzicu koje je vezana oko vrata
**lašćica** vrsta smokve
**lašnjak** kožni remen
**laterna, lanterna** svjetiljka, fenjer, feral
**latica** klinčić u košulje pod pazuhom
**latižina** platno od pamuka; rigadina
**lavanda, lavendula** mirisna biljka plavih cvjetova, služi u ljekovite svrhe te kao parfem i zaštitno sredstvo protiv moljaca

**laz** šumski proplanak krčen prirodno ili ljudski
**laza** ulaz u vinograd ili polje; otvoreno mjesto u gomili kojoj je polje ograđeno
**lazina** ono što plug preskoči pri oranju, pa ostane cijela zemlja; oplaza
**lažina** vrsta morske trave; svilina
**lebićada** jugozapadni vjetar, olujne snage
**ledenica** vrst kratke puške
**legenda** narodna predaja o životu neke osobe ili o nekom događaju; priča o neobičnom događaju
**lemeš** raonik, željezni dio rala i pluga; kod rala je u obliku šiljka strelice (baca zemlju dvostrano), a kod pluga u obliku polovice šiljka strelice (baca zemlju jednostrano); zadnje, dolno železo, lemješ, oralo, jemješ
**len, lenek**, **lanek** lan
**leno** zemljišni posjed što ga je zemljoposjednik davao vazalu uz uvjete da će ovaj prema njemu izvršavati određene obveze; isto što i feud
**lepinja od grla** na Badnjak se mora jesti da dogodine ne bi boljelo grlo
**lepušina** suho kukuruzovo lišće što se stavlja u slamaricu
**Lerman, Dragutin** (Požega, 24.8.1863 - Kreševo, 12.6.1918) istraživač i putopisac, sudionik Stanleyevih ekspedicija u poriječje Konga. Darovao Hrvatskom narodnom muzeju vrijednu zbirku predmeta naroda istočnog Konga (sada u Etnografskom muzeju u Zagrebu). Djela: *Listovi iz Afrike*, Požega, 1891; *Novi listovi iz Afrike*, Požega, 1894; *Afrički dnevnik 1888-1896*, Zagreb, 1989.
**letnica, letnjica** vrst blagdanskog peciva sa oblikovanim križem na sebi
**leto** jelen; rub, kraj odjeće
**leto, lećalo** pčelinji ulaz, otvor za pčele
**leut** ribarski brodić s jednim jarbolom i na vesla
**levanat** istočni, hladni i vlažni vjetar
**levirat** dužnost muževa brata da se oženi njegovom udovicom
**libacija** žrtva ljevanica
**libade, libada** dio ženske nošnje, kratka kabanica sa širokim rukavima
**libar** knjiga
**libon, libonj** debelo uže od trave
**librica** stara mjera za težinu, oko 325 grama
**licitar** kolačar, medičar, obrtnik koji se bavi pripravljanjem medenih kolača i igračaka od tijesta
**licitari** licitarski kolači, ukrašeni bojanom šećernom masom, sličicama, ogledalcima, dvostihovima, prodaju se na sajmovima
**lička kapa** crvenkapa, ravnog okruglog tjemenog dijela
**ličnik** kišni plašt kod stočara
**ličnjak** ubrus, ručnik; otarak, rida
**liganj** košarica za branje (maslina)
**lijerica, lirica, lira** narodni tržičani gudački instrument
**lijevča** posebno udešena iskrivljena poluga sa svake strane seljačkih kola, montirana na kotačište
**likar** seljak koji se liječenjem bavi iz nužde
**likarija** lijek
**likaruše** ljekovite trave
**liko** kora kalana s ljeskovog, lipovog, brijestovog ili bagremovog pruta

**lile, lilji** upaljene baklje na ivanje, oko ljetnog solsticija; mašale, mašalanje
**linćuša** obično crno grožđe
**linđo** ples uz glazbenu pratnju lirice
**lineage** je engleski termin za agnatsku srodničku grupu, a ima isto značenje kao gens. U etnologiji se pravi razlika već prema starosti i veličini ovih grupa, tj. prema broju prošlih generacija, između klana, maksimalnog lineagea, srednjih grupa koje se obično obilježavaju samo kao lineage i nuclear lineage.
**linearno poimanje vremena** nema pravilnih ponavljanja, vrijeme protiče neovisno o bilo čemu, neovisno o prirodnim ili društvenim ponavljanjima, dominira povijesnost, povijest; povijest društva
**lipa** zakrpa
**listovi** slojevi na pašnjači
**litar** uzak ženski kožni pojas na kojemu su nanizani kositreni članci
**litina** urod
**litnica, letnica, ljetnica** prvi dan Božića, početak nove godine; božićni kruh
**liturgijska godina** počinje prvom nedjeljom adventa a završava zadnjom nedjeljom mjeseca studenog; sastoji se od tri ciklička središta: *božićni*, koji komemorira Kristovo djetinjstvo, *uskrsni* koji komemorira Kristovu smrt, uskrsnuće i život s apostolima, te *duhovski* koji komemorira silazak Duha Svetoga na apostole
**lođa** uređena nadstrešnica
**lojtra** ljestve; dio seljačkih kola po uzdužnoj strani (ima oblik ljestava)
**lokardara** suvrstica mreže potegača, za lov na lokarde
**lopar** okrugla daska s dugim držalom za stavljanje i vađenje kruha iz peći; loparica
**lopiža** zemljani lonac, posuda, ćup; bakra
**Lovretić, Josip** (Otok kraj Vinkovaca, 29.6.1865 - Čardak kraj Gradačca, BiH, 27.10.1948) bio je svećenik i etnograf. Bavio se književnim radom i objavljivao pripovijetke iz slavonskog života. Autor je znamenite etnografske monografije *Otok. Narodni život i običaji*, prva takve vrste objavljena u Zbornik za narodni život i običaje (1897-1899), koja je bila predloškom Antunu Radiću prilikom izrade njegove *Osnove ...*
**Lovrić, Ivan** (Sinj, 1754 - ? 1777) studirao je jezike i filozofiju u Veneciji, a medicinu u Padovi. Napisao 1776. godine *Bilješke o putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa i Život Stanislava Sočivice*, gdje obrađuje društvene prilike i kulturu hrvatskoga stanovništva Cetinske krajine 18. stoljeća. Umro je u 21. godini.
**loza** navoj, navojnica na presama
**lozovača** rakija dobivena pečenjem tropa u rakijskom kotlu; tropica
**lubnjača** kuća ili koliba pokrivena lubom, korom
**lucijanski dani** dvanaest dana od Sv. Luce do Božića
**luč** vatra borovine
**lučica** mala uljarica; opančić
**ludinjak** otrovna biljka koja štiti od vilinske osvete
**luđ** srpanj
**lugana jaja** uskrsna jaja bojana čađu, pepelom; luge

**Lukić, Luka** (Varoš kraj Broda na Savi, 04.12.1875 - Varoš, 28.5.1956) melograf i etnograf. Školovao se u Petrinji i bio učitelj. Bavio se sakupljanjem etnografske i folklorističke građe. Objavio više članaka o narodnoj glazbi iz brodskoga kraja. Napisao je etnografsku monografiju *Varoš. Narodni život i običaji* 1898. godine, koja je objavljena u Zborniku za narodni život i običaje 1919-1928. godine.
**lukijerna** žižak, uljna svjetiljka s mjedenim stalkom
**luminarij** krovni prozor
**lunarni kalendar** razvili su zemljoradnički narodi; mjesečev kalendar
**lunarni kult** štovanje Mjeseca, koji ima utjecaj na prirodu i ljude, posebice žene
**luperkalijski karneval** karakterističan za ruralne stočarske krajeve i blizak magiji plodnosti
**lupine** ljuske krumpira i sl.
**lustracija** očišćenje
**lustrativna magija** magija očišćenja, čišćenja od grijeha
**lužnjak** komad vreće, što se meće na vrh kace kada se pare haljine

## LJ

**lječtva** sredstva za liječenje bolesti svake vrste
**ljekaruše** zbirke zapisa s raznim narodnim i magijskim sredstvima i uputama za liječenje
**ljelje** duhovski ophodni običaj, djevojke sa muškim šeširima i sabljama ophode selo; kraljice
**ljesa** pletena podloga za sušenje voća; šira ulazna drvena vrata u dvorište
**ljetni običaji** grupiraju se oko Ivanja; inače skromno običajno razdoblje
**ljudske tranzicije** životni prijelazi, rođenje djeteta, sazrijevanje, sklapanje braka, smrt, polazak u školu, zapošljavanje, odlazak u vojsku i sl.
**ljulj** vrsta korova iz porodice trava, neke vrste imaju opijatsko djelovanje poznato u narodu; vrat, utrinac
**ljutac** tvrdi kamen
**ljutina** žgaravica

## M

**macaruo** dijete koje umre nekršteno pa poslije u grobu oživi i iz groba izlazi i malu djecu muči i davi, na vrhu glave gori im mala svijeća; macarula, maciruo
**macić, mačić, malić** demonsko biće, duša nekrštena djeteta koje se povampiri, djeluje noću i nije opasan za ljude; malik, masmalić, macmolić, maličić, macklić, tintilin
**macrame** uzlanje, čvoranje, jedan od načina tkanja sagova a i sami takvi proizvodi
**mačkara, mačkuri** maškare, maskirani učesnici karnevala
**madrac** jastuk ispunjen konjskom dlakom, morskom travom ili vunom pa prošiven, a služi kao uložak za krevet
**mađ** svibanj
**magija** čarobnjaštvo, čudotvorstvo, bajanje, vradžbine; proricanje, gatanje, zaklinjanje, čudesa; postupci za

poništavanje uroka, liječenje, nanošenje zla i sl. koje izvode muškarci i žene za koje se smatra da posjeduju neku nadnaravnu moć

**magični krug** zaokruživanje (ucrtavanjem, oboravjanjem, obilaskom) lica, mjesta, sela, kao obrambeni postupak ili liječenje od bolesti i uroka

**magija brojeva** vjerovanje u magičnost određenih brojeva (npr. 3), ponavljanje magičnih radnji onoliko puta koliko se vjeruje da iz nekog određenog razloga magijski djeluje

**mahalica** lepeza; mahač, ventula

**mahaljka** poprečna greda između dva drveta o koju se udara konoplja ili lan, da ispadne pozdar; mahača, mahanica

**maite** kopče, spone na prsima; imbrete

**maj, maž, majuš** usječeno povisoko stablo, okićeno nečim šarenim, postavljeno na 1. svibnja odličniku ili djevojci u selu, maibaum; božično drvce

**maja** pleteni džemper od domaće bijele vune na koji se uz rubove prišivala čvrsta kupovna tkanina, pleteni kaput; svekrva; reduša

**majdan** rudokop, rudnik

**Majevica** 1. svibnja

**majo** kod Hrvata u Italiji maska od zelenila i slame u koju je maskiran mladić; sa pratnjom obilazi selo na 1. svibnja

**majolika** pocakljena i ošarana glinena roba

**majur** zemljište s gospodarskim zgradama; bačija

**makadam** građenje cesta s nasipavanjem mrvljenog kamenja

**makovište** mjesto gdje je bio posijan mak

**mala berita** kraća muška kapa ispletena od modre vune i povaljana, u obliku tuljca, a vrh pada prema ramenu

**Mala Gospojina** 8. rujna; između Velike i Male Gospe vlada zdravlje u prirodi

**Mali Božić** Nova godina; Mladi Božić

**male poklade** tjedan dana prije Pepelnice

**Mali fašnik** prvi korizmeni četvrtak, jede se meso; Tosti čertetek, Lakomi četvrtak

**Mali pust** četvrtak sredinom korizme kada se jelo meso; Salus

**mali vlak** mreža između dva luka; vuče se po dnu

**malo obilježe** početak razdoblja vjereništva

**maljuga** drvo, mala lopatica kojom žene lupaju košulje pri pranju; pratljača

**mama** oslovljavanje svekrve

**mamuza** ostruga

**mana** trajna, tajanstvena snaga u ljudima, životinjama i predmetima

**mandolina** žičani instrument iz roda lutnji

**mandrać** lučica za manje brodove

**maneštra** jušni složenac od raznovrsnog povrća

**manfrina** ples uz pratnju gitare i mandoline

**manijorgo** magarac za kojeg se vjeruje da je inkarnacija đavla

**manizam** kult pokojnika, vjerovanje u postojanje duša umrlih predaka

**mantija** širok, dugačak plašt; svećenička haljina

**mantika** otkrivanje tajna budućnosti po letu ptica, bacanjem karata, tumačenjem snova itd.; vračarska vještina, gatanje, vračanje

**marac, marač** mjesec ožujak; marč, marat, mare

**marama** rubac, facol

**maraška** poznata jadranska vrsta višnje

**marčanske bure** tri bure u mjesecu ožujku, otprilike 7., 17. i 27. ožujka, zadnja hladnoća prije ljeta; marčane bure

**marenda** prvo jutarnje obilnije jelo

**Maretić, Tomo** (Virovitica, 13.12.1854 - Zagreb, 15.1.1938) jezikoslovac, studirao slavensku i klasičnu filologiju na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Na istome fakultetu bio je profesor. Urednik Akademijina *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1907-1935), te urednik Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena.

**marijaš** srebrni prsni nakit ili ukras za kosu

**marinera** odijelo "na mornarsku"

**Marković, Tomo** (Livno, 26.2.1894 - ?) isusovac i etnolog. Etnologiju diplomira u Zagrebu 1932. godine. Kustos etnografskog odjela *Zemaljskog muzeja* u Sarajevu od 1942-1945. godine, potom emigrira i živi u Venezueli. Značajno mu je djelo *Božićni običaji Hrvata u Bosni i Hercegovini*, Zagreb, 1940.

**Markovo** 25. travnja, dan blagoslova polja, procesije za zaštitu polja; Markovdan

**marksistička antropologija** pravac etnologije i antropologije koji prihvaća određene postavke dijalektičkog i povijesnog materijalizma, te ih preoblikuje u moderne znanstvene pravce, začetnik je pravca F. Engels; predstavnici: Maurice Godelier, Lawrence Krader

**Martinje** dan sv. Martina po katoličkom kalendaru, 11. studenoga; uz taj dan vezani su, često šaljivi, običaji krštenja mošta, blagovanja utovljenih gusaka i sl.

**marva, marha** blago, domaće životinje krupnog zuba

**maskerada** krabuljni ples, maskenbal, maskirana povorka

**mast** mošt

**mastenjača** drveni sud za gnječenje grožđa

**mastiona** bojadisaona

**mastiti** gnječiti, gaziti grožđe, praviti mošt

**maša, mašica** kliješta za hvatanje žari kod ognjišta

**mašala** izraz za onemogućavanje djelovanja uroka

**maškadur** spremnica za držanje sira, kruha i sl.

**maškara** maska; obrazina, krinka, krabulja, larva, larfa, čuvida, nagubnica, vizera

**maškarada** pokladna povorka, priredba

**maškare** pokladni ophodnici; mačkare, mačkari, mačkaraši, maskare, maskari, maškari, maškarade, maškaraši, maškeri, maškore, maškuri, fašenki, fašenkaši, fašenjkari, fasargare, fašingi, fašnici, fašnjaci, fašnjaki, fašingari, fašjeki, fašenjaci, fašanke, fašinke, šafanjgari, šafingari, šefengari, vašange, pusti, krnjevali, karnevali, babani, djedi, didi, čarojice, čerjaci, čaraci, čorjaci, ćoraci, balije, pepelnice, pesnike, pesniki

**maškare, mačkare** običaji prije korizme, karneval, poklade

**maškula, mačkula** prangija, topić, mužar

**maškuri** pokladna ophodna grupa

**mašlija** svilena vrpca
**mašlijara** svečana rubina, košulja; svečana baranjska odjeća
**maštelo** široka plića kaca; maštil, čeber
**maštenje ulja** gaženje maslina; masti ulike
**mašur, mošur** duguljasti plitki drveni sud za prenošenje raznog materijala
**Matasović, Josip** (Vrpolje, 18.8.1892 - Zagreb, 10.2.1937) povjesničar, studirao povijest u Zagrebu, Zürichu i Beču, gdje doktorira 1915. godine. Od 1920. godine kustos *Narodnog muzeja* u Zagrebu. Od 1922-1940. godine izdavao i uređivao *Narodnu starinu*. Proučavao najrazličitije pojave u hrvatskoj prošlosti, od trgovine i umjetničkog obrta do folklora, te osobito hrvatsku povijest od 17. do 19. stoljeća.
**materice, majke nebeske** druga nedjelja prije Božića; muškarci ucjenjuju ženske i traže otkup
**materijalna kultura** skup sredstava za proizvodnju i drugih materijalnih vrijednosti društva na svakom povijesnom stupnju
**materinsko pravo** termin se upotrebljava za matrijarhat, matrilinearnost, matristička društva, a i za matrifokalnost. Problematičan je zbog toga što se o pravu može govoriti ako postoji politička vlast, a to obično ne postoji u društvima koja se označavaju kao materinsko-pravna. Ona su segmentirana, anarhična. Tamo postoje samo navike ili običaji (*custom* za razliku od *law*).
**materinstvo** obiteljska i pravna institucija koja osigurava nasljeđe ženskoj djeci
**matkanje** obredno pomirenje žena koje su se tijekom godine posvađale; razmjena uskrsnih jaja, sestrenje
**matke** sudionice posestrimskog obreda o Uskrsu, izmjenjuju jaja ili miješaju krv; sestre
**matrijarhat** je vladavina žena; to je novoskovana riječ s kraja 19. stoljeća, a označava političku vlast žena u društvu i njihovu dominaciju u obitelji
**matrifokalna društva** su u svom uređenju usmjerena na žene, prema porijeklu i određivanju boravišta, dakle kombinacijom matrilinearnosti i matrilokalnosti
**matrilinearnost** je agnatsko srodstvo po ženskoj liniji; djeca pripadaju samo srodnicima svoje majke, a ne svoga oca
**matrilokalnost** označava stalno mjesto stanovanja jedne obitelji; muž, žena i njihova djeca žive u mjestu ženina roda; postoji samo u matrilinearnim društvima
**matrimonij** brak, ženidba, bračno stanje supružništvo
**matristička društva** označava društvenu premoć žena, ali bez političke vladavine
**matronimik** prezime po majčinom imenu
**matun** cigla, opeka, kamen
**mavez** crveni vez na ruhu
**medalja** srebrni privjesak
**medenica** okrugla keramička zdjela
**medič** bolest na smokvi
**medičar** majstor koji pravi licitare
**medik, medih** liječnik
**medovina, medica** alkoholno piće proizvedeno od meda; gvirc
**meh, mih** životinjske mješine za transport (grožđa)
**melo** željezna lopata s drvenom ručicom za metenje vapna

**mendula** bajam
**mendulat, mandulat** slatkiš od bajama, tradicionalan za božićne blagdane
**menestra, minestra** juha sa gusto ukuhanim rezancima, rižom, zeleni i sl. uz dodatak sira parmezana
**menten** velika bunda
**mentruga** korito ugrađeno u posebnu vrstu stola; korito sa poklopcem za miješanje i spremanje kruha
**mesitje korito** naćve, korito
**mesnati kamen** karneol, poludragulj
**mesojeđe** običaji prije korizme; mesoije, mesoveđe, mesuveđe, mesvijeđe, mrsoveđa
**mesopust** poklade, karneval, običaji prije korizme; pust, mesopušće
**meštar** obrtnik
**metafora** deklarirana sličnost; veze simbola; imenuje jedan predmet pomoću drugoga, a ovaj se postavlja kao termin prikrivene sličnosti
**metek** plavo cvijeće, ima ga u proljeće; zimi zeleni listovi, obično bez cvijeća; zimzelen od kojeg se pletu vijenci; metig, metik, netik, neteg
**metonimija** implicira kongvitet (susjedstvo); javlja se tamo gdje dio stoji umjesto cjeline; veze znakova; imenuje predmet pomoću drugoga predmeta koji se s njim nalazi u bliskom odnosu
**mezabota** bačva od 6 hektolitara
**mežnjar** crkvenjak, remeta
**micano** arhaična tehnika bijelog raspleta
**migavica** mreža potegača; baca se sa kopna a sredina je ispupčena kao vreća (sak)
**mih** drveni puhački instrument s mješinom
**mij** mješina, mijeh; mijur
**Mikac, Jakov** (Brest u Ćićariji, 1892 - Zagreb, 7.5.1982) etnolog. Učiteljsku školu završava 1913. godine. Do 1. svjetskog rata radi kao učitelj u Istri. Nakon rata na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisuje studij zemljopisa, etnologije i etnografije te narodne povijesti. Prikuplja narodnu baštinu Istre. Etnografskom muzeju u Zagrebu nabavlja primjerke nošnji. Široj javnosti poznat je po knjizi *Istarska škrinjica,* 1977.
**milanje** magijski običaj zaklanjanja, sakrivanja vezan uz božićni kruh; zaklanjanje iza kruha, slame
**Milčetić, Ivan** (Milčetić, 27.8.1853 - Varaždin, 26.10.1921) kroatist i slavist, gimnazijski profesor. Jedan je od začetnika hrvatske etnografije, jezikoslovac koji je proučavao dijalekte. Djelo: *Čakavština kvarnerskih otoka*, 1895.
**milibrot** mliječni kruh, obredno jelo
**minđuša** naušnica, rinčica
**mirakul** čudo
**miraz** imetak koji žena donese u brak, ženinstvo, prćija, dota
**mirboženje, mirbožanje** obredno mirenje za Božić
**mirilo** kameno odlagalište za nosače tereta i odmaranje pogrebne povorke, odnosno odlaganje lijesa; počivalo
**mirina** zidine; staja bez krova
**mišina** mješina od ovce za čuvanje sira, tekućine i sl.; mješina povukodlačenog mrtvaca
**mišnice** diple s mijehom
**mišni sir** pohranjivan u mješine uz dodatak soli

**miš potopir** šišmiš
**mit** priča, predajno vjerovanje o podrijetlu svijeta, o prirodnim pojavama, o bogovima i legendarnim herojima; dramaturgija društvenoga života, poetizirana povijest; sveti obredni tekst
**mitologema** temeljna, mitska priča
**mitologija** skup mitova, bajki o božanstvima i o legendarnim herojima
**mitske predstave** razni likovi iz kompleksa predkršćanskih vjerovanja
**miza** odar, stol
**mizariola** drvena bačvica
**mlada, mladenka** udavača, nevjesta, nevista, nevesta, nevistica; mlada žena do vremena kad rodi prvo dijete
**Mlada nedjelja** nadnaravno biće, žena u bijelom koja stoji na križanju ili na ogradi, bezopasna je; prva nedjelja u mjesecu
**mladenac** ženik; mladoženja, oženja, ženih, đuveg, đuvegija, guveglija, beg, kapetan, vojno
**mladenci, mladinci, mladijenci** običaj šibanja o Nevinoj dječici, 28. prosinca; herodeševo, šibarjevo
**mladići, mladenići** naziv za udavaču i ženika; mladenci, mladijenci
**mladina** mlado od peradi
**mlado leto, mlado ljeto** Badnjak ili Božić
**mlađak** novi mjesec; mijena, mladina, novljak, prvak, sedmak
**mlat** pomagalo za mlaćenje snoplja; cijep
**mlinci** tanje, izvaljano tijesto
**mlinica** vodenica
**moba, molba, moljba** kooperativni običaj, veliki radovi se vrše uz pomoć suseljana, naročito žetve, iskopavanja, transport npr. kuće, rad se uzvraćao na isti način ili se plaćao; pomoć, bedba
**močilo** mjesto gdje se moči konoplja i lan, lokva, prirodna kamenica
**moć, moći** nadnaravna snaga
**modeli** predstavljaju zamišljeni red stvari na nekom području; obrazac, šablon, uopćeni opis; ne odražava pravu, konkretnu realnost
**modraperla, madreperla** školjka bisernica, sedef
**modric** prslučić prišit na krilo, suknju
**modrina** ženska modra ili crna gornja, zimska odjeća
**modrini** ukrasni vezeni dijelovi na ženskoj haljini
**modrna** suknja
**mogut** pozitivni demon, seoski patron
**moliti** izgovarati molitve naopako ili magijske formule u magijskom liječenju
**molitvice, molitve** tradicijski rimovani tekstovi za obranu od zla
**molo ort** ribolov na udicu, parangal i manje mreže
**momačke družbe** slobodne ali zatvorene lokalno ograničene družbe mladih, obilježene tradicijom primanja u družbu
**monfrina** starinski ples
**monizam** filozofsko učenje koje priznaje za temelj svih pojava u svijetu jedno načelo
**monoandrija** društveni sistem u kome žena ima samo jednoga muža
**monogamija** brak s jednom ženom odnosno s jednim mužem, jednobračnost

**monoginija** društveni sistem u kojem muž ima samo jednu ženu, jednoženstvo
**monoteizan** jednoboštvo, religija koja priznaje samo jednog boga
**mora, mura** neudata žena, djevojka, koja nastane od ženskog djeteta rođenog u posteljici, fantastična bića koja utječu na zdravlje i sudbinu djeteta, nevidljiva sila koja u snu muči i guši odrasle i djecu, pritiska grudi u snu; morica, morina
**moreška** narodni ples s mačevima, simbolički prikazuje borbu protiv Maura, poznata je korčulanska moreška; moštra – kompanjija
**moreta** maska
**morfologizam** smjer kulturno-povijesne etnologije koji uvažava tzv. kriterij kvantitete; po njima kultura je nezavisna od čovjeka, potrebno je slaganje slike svijeta proučavane kulture; Najznačajniji predstavnici: Leo Frobenius, A. Jansen
**mori, morči, morčići** zlatne naušnice u formi crnca
**morica** mala naušnica koju žene i muškarci nose u desnom uhu
**Morlak** ime kojim su nazivali stanovnike Dalmatinske zagore, nekada stočare dinarskoga soja
**morša** drvena stezaljka za stezanje komada drva pri piljenju
**mosur** odug, produženi drveni valjak sa većim podnicama na koju se namata pređa sa vitla za tkanje; navojak, klupka
**mošt** mlado vino; mast
**motak** sistem brojenja niti namotanih na motovilu ili osnovanih u osnovu na tkalačkom stanu, tridesetinski ili šezdesetinski sistem s jedinicama brojenja od 1200 ili manje niti; predeno
**motap, mutap** prosti gunj za pokrivanje konja
**motovilo** namotava konop kad se mreža povlači; za namatanje niti s vretena, ručno i okretno, rašak, mahalo; mjera od 20 pasama, odnosno 600 niti
**moždac, moždanik, možđenak, moznik** drveni klin koji spaja gredu s gredom i nije vidljiv
**mračnica, mračna trava** nametnik na ruži, šipku ili drugo rasline, koje se stavlja uglavnom pod glavu djeteta da bi ga se obranilo od more i uroka
**mrak** razdolje od 20 dana, a traje od punog mjeseca nadalje (četiri puta ljeti), kada se lovi mrežom plivaricom
**mrak, mrakovi, mraki** mračni gorostas, fantastična bića koja utječu na zdravlje i sudbinu djeteta, nematerijalna opasnost, naročito za djecu i trudnice; mračnica, mračnjak, mračina, bučan, strašne crne spodobe, vadine, đavline, paklenjaki, vragi
**mrčina** ženska crna haljina, suknja s poramenicama u obliku prsluka za kopčanje; široka kiklja, šara kiklja
**mreža** veo
**mrgar** zidom ograđena dva prostora za stoku
**mrs** meso
**mrska, mrske** nabori na odjeći
**mučketiši** uske hlače od zagasito modra sukna
**mučnjak** (kod vodenica) sanduk u koji pada brašno ispod kamena
**mudante** gaće
**mula** križanac između kobile i magarca
**mulac, mulica** izvanbračno dijete
**mulete** hvataljke za žeravicu

**mulice** obuća, čarape
**mumlija** pamučna marama bojana tehnikom batika
**munja** nebeski oganj, iskra života, plodovita moć; grmljavina i munja su božanski atributi
**murka, murga** tekućina koja je ostala nakon odvajanja ulja, mješavina vode i taloga ulja, talog nakon tiještenja maslina, od kojeg se proizvodio sapun, mazivo i sl.
**murva** stablo duda
**musa** proljetni slatkasti sok iz debla klena, brijesta, graba, bukve ili javora
**museki** mala bića ili plamićci, inkarnacije duša mrtvih
**musulin** vrsta pamučne tkanine
**mušula** vrsta morske školjke
**mutaba** vrsta prostirke
**mutap** pokrovac za samare i tovare
**muzača** krabuljno odijelo seljakinje
**muzničari** članovi pastirske družine koji se brinu oko ovaca koje se muzu
**muž** seljak
**mužar** avan, stupa, drveno pomagalo za tucanje soli, kave, maka, papra i sl.
**mužikaši** glazbenici, skupina glazbenika, putujući glazbenici

## N

**nabaciti čini** nekome nanijeti zlo pomoću čarolije
**na batiće** čipka, tvori se isprepletanjem niti namotanih na posebne drvene drške
**nabijače** kuće od nabijene ilovače, bez drvenog kostura
**nabijajla** kolac za nabijanje konoplje ili kudjelje
**nabiranje** šav pred iglu
**naboj** gnojna rana prouzročena ubodom na trnje i sl.
**nabrajalice** tekstovi u vidu pjesme koji se čitaju ili napamet izgovaraju kod krštenja mošta na Martinje
**nabrajati** plakati za mrtvim
**naćve** korito za miješanje kruha; navće, mlaćve
**na fraj** doći na udvaranje
**nagariti** zacrniti dijete čađom protiv uroka i zla pogleda
**nagazi** čari, magijska zla na koja se može na određenim mjestima nogom nagaziti
**nagaziti** stati na čini, čari koje je netko sa zlom namjerom ostavio na raskrižju ili drugome mjestu
**na iglu** čipka, izrađuje se na podlozi od papira preko pomoćnih niti prema nacrtu ili bez njega
**naiže, najža** pokrovni prostor za spremanje namirnica, tavan
**najmenik** sluga
**na kocke** preborna tehnika kojom se kraćim vunenim nitima potke prstima opleće ili prekriva nekoliko niti osnove; klječanje
**nakoljenče, nakonjče** malo muško dijete, koje daju mladenki pri dolasku u novi dom
**namah** čovjek u ribarskoj družini koji vuče mrežu iz mora
**nameti** čini koje su nametnute, nabačene na nekoga
**namira** dokument kojim se žena prilikom udaje odriče obiteljskih nekretnina
**namjenica** djevojka koje kod nekoga radi u najmu, koja kod koga služi
**namjenjivati** na Badnjak, polijevajući vino po badnjacima, željeti dobar urod za pšenicu i sl.

**naniz** grivna, grotulja, ogrlica od nanizanih novčića ili bisera
**nanule** drvene papuče
**naoposun, naoposum** smjer kretanja Sunca, svadbeno kretanje, okretati nekoga ili ići u krug oko nečega “za suncem”, magično kretanje; naoposâ
**napa** polupiramidalna nadstrešnica nad ognjištem, kominom, ognjišćem, tornicom i sl.
**naparit ulike** preliti masline vrelom vodom prije gaženja
**napašnjak** stopalo pleteno od vune
**naphanci** pokladna ophodna grupa
**napitni brati** oblik bratimljenja kada dva muškarca ispiju vino ukrstivši ruke
**na poček** plaćanje obrtnicima s odgodom do jeseni, kada su ih seljaci plaćali u naturi
**napolica** pastir i vlasnik stoke dobivaju po pola dobara na godinu dana; vrsta krušnog brašna; pamuk po pređi
**na postavsku** tkanje u dva nita
**napovid** javna obavijest u crkvi o sklapanju braka
**naprava** crvena ili crna čoha kojom je na rubovima opšivena kabanica
**naprsci** nazuvci
**na razor** oranje plugom ili plužicom; na dva susjedna dijela njive prevrće se zemlja na suprotne strane, s ruba oranice prema sredini; jazor
**narekuše** vješte narikače, žene koje nisu pripadale obitelji; narekalje, javkalje, naricuše
**naricati** za mrtvom osobom u plačnome tonu govoriti njegove dobre osobine
**narodna umjetnost** kolektivna umjetnost, folklorni likovni izraz
**narodoznanstvo** Radićev izraz, preuzet iz njemačkoga oblika naziva za etnologiju; sinonim izrazu etnologija
**narukve** ukrasi na podlaktici, pleteni od tamnocrvene vunice i navezeni sitnim bijelim staklenim zrnjem; šticle
**na sklad** oranje plugom ili plužicom; na dva susjedna dijela njive prevrće se zemlja ususret, na hrpu, od sredine prema rubovima
**naskroz** zlatovez, vez izrađen tehnikama plosnog veza po pismu
**nastojna** božićni kolač koji se sastoji od tri kolača poslaganih jedan na drugi a u sredinu najgornjega utaknula bi se slama i zelenilo
**na sukansku** tkanje u četiri nita
**našarati** ukrasiti obrednu pogaču
**na šibe** tehnika tkanja; ukrasna tehnika prebiranjem niti osnove
**naštar** velika vezanka, duga do dna suknje, u kompletu sa traversom
**našvice** tkani ukras, nakit
**natak** pamuk, kojim seljanke vezu svoje rubine; tiflik
**natega** zaimača za vađenje vina iz bačve
**natra** gornji dio stupe; razboj; stan
**natruhe** nesreće nanesene čarolijama
**naturašćina** demon mraka koji se noću pojavljuje u životinjskom obliku
**nav** drugi svijet, svijet blaženih u mitologiji Starih Slavena
**navitak** povjesmo
**na vjeru** uzimanje neke robe od trgovaca s odgođenim plaćanjem
**navlačak** priglavak, bozavac; grlići
**na zakon** odlazak na crkveno vjenčanje

**nazubak** grlo u čarape, grlić
**nazuvci, nazupci** obuća, pokriva samo prste
**na žežin** uoči
**nebo** sveopći simbol koji izražava vjerovanje u jedno nebesko božansko biće; nebeski svod, nebosklon, nebeska tvrdina, nebeska pučina, nemjereno polje; strop u kući
**nećak** sestrin sin muškoj osobi
**nećakinja** sestrina kći muškoj osobi
**nečistaci** kućni duhovi i patroni obitelji, zaštitnici ljudi, slični sa krsnikom
**Nedjelja** nadnaravno biće, zaštitnica lovaca
**nedobrice** vile, ali i vještice
**nemri** nadnaravne osobe, ni žive ni mrtve, nisu umirali a bili su kao skamenjeni ili odrvenjeni
**nemški vuglič** glave greda na uglu kuće su ravno otesane
**nena** ženino oslovljavanje jetrve ili zaove ako je bila starija
**neoevolucionizam** pravac u etnologiji koji je radio na obnavljanju nekih evolucionističkih teorija i postavki; predstavnici: Leslie A. White, Julian H. Steward
**neolokalna rezidencijalnost** novi bračni par zasniva zasebno kućanstvo, nakon vjenčanja ne prelaze ni u muževo ni u ženino roditeljsko kućanstvo
**nerezine** zemljište napuštenog vinograda; zemljište gdje se ne ore
**nerotkinja** nerodna žena, voćka
**nesrodničke zadruge** u kućanstva kojima prijeti izumiranje naseljavaju se pojedinci ili obitelji
**nestve** vrsta lagane ženske obuće od laganije kože
**neteg, netig** zimzelen za mladenkin vijenac; pavenka
**neva** nevjesta
**nevera** iznenadna oluja na moru
**nevesta, nevista** mlada, nevjesta, sinova ili bratova žena muškoj i ženskoj osobi; snaja
**Nevina dječica** 28. prosinca, vrši se običaj šibanja; mladenci
**nićanice** sustav petlji na tkalačkom stanu
**nidra** njedra, prsa
**nijelo** gravira u srebru ili kojoj drugoj kovini; urežu se crte koje se onda ispunjavaju crnom mješavinom nekih kovina
**nijemo kolo** stari ples praćen zveketom nakita i dubokim disanjem plesača
**Nikolinje** 6. prosinca, darivanje dobre djece a šiba zloj
**Nimac, F.** pisao o životu pastira Dalmatinske zagore, surađivao sa Etnografskim muzejom u Zagrebu
**noćnica** avet koja čovjeku noću, dok spava, čini kakvu pakost
**noćnjak** ulje dobiveno samo mljevenjem, bez tiještenja, ljekovito; ulje verđino
**Nodilo, Natko** (Split, 31.8.1834 - Zagreb, 21.5.1912) političar, povjesničar i publicist, studirao teologiju, povijest i zemljopis u Beču do 1861. Prvi profesor opće povijesti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Kao povjesničar proučavao ranu srednjovjekovnu povijest Hrvata i jugoistočne Europe. Proučavao staru religiju. Značajno djelo: *Religija Srba i Hrvata. Na glavnoj osnovi pjesama, priča i govora narodnog*, Zagreb, 1885.
**nogače** velike drvene cipele
**novena** devetnica, molitva u katoličkom obredu
**novogodišnja jelka** socijalistički pandan božićnom drvcu,

zapravo ateistički katalizator božićnih ukrasa
**Novo lito** Nova godina
**nož** crtalo na plugu
**nuklearna obitelj** bračni par sa djecom i zajedničkim vlasništvom; otac, majka i djeca; označava srodstvo članova obitelji

## NJ

**njadast** tamnozelen
**njoki** valjušci, knedle, okruglice

## O

**obalut** oblutak, kamen morem izvaljan u gladak i okruglast oblik
**obamet** bod kod veza po pismu
**obećanje** zaruke
**običaj** ponašanje vezano za skupinu ljudi, očuvano tradicijom i podržano normom, pravilima, postupcima i oblicima ponašanja
**običajno pravo** nepisano pravo, pravo zasnovano na tradicijskim normama
**obilježje** dar koji prosci daju djevojci nakon uspješne prošnje; obiližje, obilježe
**obočići** filigranske naušnice, sastavljene su od dva ili tri srebrna dijela koji su povezani u cjelinu
**oboj** naboj, nažuljano mjesto
**obojak** vunena pregača od dva dijela
**obojci** obuća koja ima stopalo bez pete, ovoj nogu, od domaće vune; onuče
**obor** ograđeni prostor za ovce, na otvorenome prostoru nedaleko kuće
**oboravanje** radnja kojom se što oborava, npr. u kužno doba obori se selo da kuga u njega ne dođe; plug tada često ne vuku volovi već muškarci ili djevojke
**oborit, oborita** bolja vrsta ribe
**obrambena magija** odbojna, zaštitna, apotropejska magija koja se prakticira kao prevencija od zla; među važnijim načinima su: skrivanje, odvlačenje pozornosti, upotreba nečistih stvari
**obramnica, obramnjica** torba prtenjača
**obred** sklop radnji i običajnoga ponašanja, koji u tradicijskoj kulturi svakoga naroda, izvođen u određenim prilikama (bolest, sklapanje braka, smrt i sl.) i vremenu (doba dana, noći ili godine), ima izraziti socijalni ili magijski karakter kojim daje osnovno obilježje običaju, ili sam po sebi označava suštinsku namjenu u kojoj je i naznaka svrhe, rezultata, odnosno ispunjenja čina (sklopljeni brak, obrana, liječenje i sl.); zajedništvo misli, mita i čina, ritual
**obredno jelo** određena, tradicijom ustaljena vrsta hrane, pripremljene na poseban obredni način; jede se, čak i danas, isključivo na određene dane (blagdane, obiteljske svečanosti) kada je prisutna cijela obitelj ili najuži srodstveni krug
**obredno pranje** spojeno je s obrednim čišćenjem; simbol je očišćenja vodom; čišćenje od blata kojim smo pokriveni
**obred prijelaza** obred ili obredne radnje, običajne radnje koje izvršava osoba koja iz jednoga

društvenoga ili generacijskoga stupnja prelazi u viši stupanj, najistaknutiji takav običaj je čin vjenčanja; zahvaća prirodno-svemirske i ljudske tranzicije

**obredi agregacije** završna faza obreda prijelaza, stanje nakon prijelaza, ponovno simboličko rođenje; postliminalna faza

**obredi margine** središnja faza obreda prijelaza, sâm prijelaz, izuzetno opasno i sveto stanje; liminalna faza

**obredi separacije** početna faza obreda prijelaza, simboličko umiranje; predliminalna faza

**obrstar** vukodlak, osoba kojoj se pridaje izvanredno snažna moć djelovanja

**obručić** veća marama, složena poviše pošice

**obrusac** bijeli rupčić

**obuvače** vrsta opanaka

**oci, očići, oci nebeski** nedjelja pred Božić; djeca ili ženske osobe traže od muškaraca da se otkupe

**odiva** djevojka

**odivač** vrsta vunenog pokrivača za novorođenčad

**odnica** svakidašnje odijelo

**odnjica** naziv rubine u starijem sloju slavonske nošnje; hodnjica, vezenka

**odrina** nekoliko trsova uz kuću na podupiračima, za hladovinu; brajda

**odžak** ognjište, ložište, dimnjak

**oganj** ogenj, vatra, vrućica

**oglava** opanci od kože

**ogledi** propitivanje, predsvadbeni sastanak, nekad i nakon prošnje; zagledi

**ognjarica** čobanska koliba

**ognjenica** prizemna kuhinja; ognjanka

**ognjišće** nisko, otvoreno ognjište; komin

**ognjište** središnji kultni objekt oko kojeg su se odvijale ceremonije obiteljskog kulta

**ograjica** ograđene male pašnjačke površine

**oguzine** donji dio hlača; omudine

**oje, ojić** gredelj; koljenasto rudo rala; nosi većinu dijelova pluga

**ojkače** glazbeni oblik srodan ojkanju

**ojkanje** otegnuto pjevanje nekoliko tonova na slogu “oj”; orcanje, zerzavanje, rozganje

**oka** mjera za težinu (1.282 kg) i zapremninu (litra i po)

**okarina** malo duhačko glazbalo od ilovače, jajolika oblika, s rupicama za prebiranje

**okinčana** ukrašena, npr. božićna pogača

**okno** prozor; obloki

**okretanje naoposum** u smjeru prividnog kretanja sunca, redovno tri puta, npr. kod svadbe

**okruga, okrug** marama za glavu

**omađijati** začarati

**omanja, oman** vrsta trave ljekovitih i magijskih svojstava

**omel, omela** svežanj komušine na dugačkom dršku

**ometača, omitača** svežanj suhog kukuruza kojim se dno peći čistilo od pepela

**opačni prebor** ukrasna tehnika prebiranjem niti osnove

**opaklija** krzneni ogrtač bez rukava; kabanica s leđnim prevjesom

**opasno doba** sredina noći; tada izlaze vukodlaci, more, vile i sve druge nevidljive sile, koje ljudima mogu nanijeti zlo

**operani raž** svileni damast

**operani velud** damast broširan velurom

**oplata** tkanje, koje se prede od lošije kudjelje; platno od kučina

**oplečak** dio suknje
**opleček, opleče** kratka ženska bluza; oplećek, oplećje, pleček
**oplećа** stražnji dio košulje
**oplećak** prednji dio ženske košulje
**opolac** drveni tanjur
**opoldešni** podnevni uroci, uroci nabačeni sredinom dana
**oposun** kretanje suprotno od kretanja Sunca, pogrebno kretanje
**oprava** odijelo, ruho
**opregalj** pregača; opreg
**oprežina** vunena pregača
**oprljuša** mršava zemlja
**opršnjak** komadić krpe što se djeci stavlja ispod brade da se ne zaprljaju jedući
**oputa** konopac od tanke ovčje kože
**oputaši** opanci od oputa; pripletenjaci, prepletaši
**Orbini, Mavro** (16-17. st.) slavensku pradomovinu smješta na Jadran i te su hipoteze postale poznate u Europi; djelo *Slavensko kraljevstvo*, 1601.
**orci** demonska, fantastična bića koja utječu na zdravlje i sudbinu djeteta, imaju oblik neke životinje i opasni su za ljude; orbo, manjijorgo, poprdan, đava poludani, smetinjak, posmetinjak, manjimorgo, mrak
**orčaš** ribarska mreža koja se baca; sačmarica
**orijaš** div, gorostas, kolos
**orijent** istok
**ornica, ornice** plužna kolica; jedan kotač može biti veći (za brazde)
**oroz** odapinjač, obarač, okidač na pušci
**orzo** oguljeni ječam
**osik** prostor za čuvanje koza i ovaca
**osmina** posjeti nevjestinih roditelja mladencima dva tjedna nakon vjenčanja, završetak svadbenih običaja
**osnova** sustav paralelnih niti kroz koji se provlači potka
**osobac, osobak** miraz koji se donosi u zadrugu, npr. ovca ili krava; individualna svojina pojedinačne obitelji ili člana obitelji u zadruzi, odnosno zajedničkom kućnom vlasništvu; prćija, prčija, baškaluk, osobina, osebujak, osebujek, osebušak, osebunjak
**ostrve** rašljaste naprave za sušenje sijena, podižu se na travnjaku
**ošca** veće zamke za zvjerad
**ošit** tanki drveni zid između soba, drvena pregrada
**oštarija** gostionica, krčma
**ošva, ošvica** okovratnik, vratni ovoj
**otac** jedan od tri panja badnjaka, ostali su sini
**otarak** ručnik
**otava** sijeno druge košnje u jednoj godini
**otavić** sijeno treće košnje u jednoj godini
**otik, otka** željezna lopatica za skidanje zemlje sa pluga
**otkup škrinje** svadbeni običaj, bacanje novca na nevjestino ruho
**otmica** djevojke kod neželjenog braka ili kada se žele izbjeći troškovi vjenčanja, pira; fingirana otmica, djelomice dogovorena otmica, prava otmica; umicanje
**otun** mjed, mesing
**ovasar** čudovište, gorostas sa mnogo repova, koji se noću šulja po zidovima ili prebiva u mlinovima
**ovčarica** lepinja, božićni kruh sa oblikovane dvije oblice
**ovijanac** bod kod veza po pismu

**ovjenčanje stoke** na Jurjevo rogatoj stoci na glavu i oko vrata stavljaju vijence proljetnog bilja
**ovrljina** ženska kapa, koja stoji navrh glave kao konjsko kopito
**ovrška** vršak crnogoričnog drveta
**ozima** zimska (žita); ozimica
**ozimac** lan koji se sije u jesen na zemlji koja dolazi pod žito
**ožeg** žarač

# P

**paculica** ženska kapica; trokutni platneni rubac
**pače** hladetina
**pačista nedjelja** druga korizmena nedjelja
**paćel** nevjestin veo, kojim se pokriva idući na vjenčanje; paćio, paćeo
**padela** posuda za kuhanje
**pafta** karika, grivna, spojka; pojas; kopka od kovine
**pagadebit** bijelo stolno grožđe
**pajer** okrugla sprta za ribu, od vrhova šiblja
**pajola** pomična daska na dnu lađe, podnica; pajol
**pajvan** uže kojim se vežu konji dok pasu
**pala** dugački bojni nož
**palčić** u bajkama je malen i uvijek obdaren atributima moći
**paletun** kratki kaputić uskih rukava, prsluk
**paličnjak** svrdlo kojim se na jarmovima vrte rupe za palice
**palma** svežanj maslinovih ili drugih grančica, pa i palminih
**palmena nedjelja** šesta korizmena nedjelja, Cvjetnica, Cvjetna nedjelja; ulićnica
**palmete** ukrasi različitih oblika na pojasu
**palj, palja** drvena lopatica kojom se izbacuje more iz čamca
**paljenje** šaranje usijanom žicom; pečenje osušenog posuđa na otvorenoj vatri, žeženje
**paljenje u crno** dimljenjem kod pečenja dobiva se posuđe glatke i sjajne crne boje
**pan** crveni skrlet; sukno
**pancir** lanac koji vezuje stupce na težačkim kolima; lanac, ogrlica
**pandil, pandilj** ženska haljina
**pandil na kase** suknja sa steznikom i širokim poramenicama
**pandij, pandija** prsni dio haljine
**panđel** suknja od svilene tkanine
**panibrod** juha s udrobljenim kruhom
**panica** zdjela, činija, tava
**pano** fino kupovno sukno
**panoge** dio nožnog stupa za konoplju
**panonska kulturna zona** sjeverni nizinski krajevi Hrvatske po podjeli na kulturno-povijesne areale
**pantagana** štakor
**panteizam** religiozno-filozofsko učenje koje poistovjećuje boga s prirodom i prirodu razmatra kao očitovanje božanstva
**panteon** u povijesti religija naziv za skup božanstava u nekom politeističkom vjerovanju; hram posvećen svim bogovima
**pantlika, pantljika** vrpca, traka, uglavnom od crvene vunice; pantlin, pantlek
**panula** udice koje se povlače brodom, panulavanje
**panj** komad debla od hrasta, graba; najčešće vezan uz badnjak i panj koji se u to vrijeme stavlja na ognjište
**panja** kruh
**paor** seljak, seljanin
**papa, papica** kuhana ječmena kaša sa lišćem od sljeza ili

medom, koja se previja na čir ili bolno mjesto
**papar** apotropej biljnog porijekla, štiti ljutim okusom
**pape** ukras koji se zatiče u pletenice
**paprenjaci** mali kolačići, oblikovani u posebnim drvenim kalupima
**paprica** dio žrvnja; pločica, uglavljena u gornji kamen, sa šiljkom koji se nasloni na donji kamen
**papula** zgnječeni, začinjeni grah
**parabola** priča koja sama po sebi ima određen smisao, ali kojoj je svrha da sugerira više od toga neposrednog značenja, neku moralnu pouku
**parangal** vrsta ribarske sprave od niza udica na dugačkome konopu; palingar, odmet, odmetnica
**parazitsko hranjenje** lov i sabiraštvo
**parba** parnica, pravda, proces, raspra
**parci** mali smotuljci pročešljane vune, prikladni za veličinu preslice na koju se učvrsti i prede
**parić** malo veslo
**parip** konj, kljuse
**parmak** povjesma što se izvlače iz velikog vlasa
**parog** kukasta batina pogodna za nošenje tereta
**parojak** drugi roj pčela u godini, drugenac
**parojak, parojka** prvi roj pčela u godini, prvenac
**parta** nakit na glavi djevojke, nevjeste; dijadema, kruna, oznaka djevojaštva; svetlo
**partenjaki** pokladna ophodna grupa
**parun** čovjek u ribarskoj družini koji baca i vuče mrežu iz mora; vođa ribarske družine, obično vlasnik broda i mreže
**pas** pojas od vune ili svile
**pasaman** vrpca za kićenje koreta, ali bez zlata
**pasara** čun, lađica, čamčić
**pasarica** mreža stajaćica, srodna poponici
**paseđ** vrsta dječje hodalice
**pasmo** sistem brojenja niti namotanih na motovilu ili osnovanih u osnovu na tkalačkom stanu, tridesetinski ili šezdesetinski sistem s jedinicama brojenja od 30 ili 60 niti; pasam
**pas na struke** muški svileni pojas, pojas od snopa vunenih uzica
**pasoglavac** čudovište, čovjek s pasjom glavom, jednim okom, repom, konjskim nogama ili četiri ljudske noge; pesoglavec, pasjan, pesjak, pasjoglavac, songlav
**pastirica** rana jutarnja misa na Božić
**pastorak, pastorka** mužev sin/kćer maćehi ili ženin sin/kćer očuhu
**pašaman** nakit na tkanici
**pašanac** muž ženine sestre; pašenog, šogor, faš
**pašica** platno od debljeg pamuka; povoj za novorođenče
**paški teg** čipkarski bod, šivana čipka
**pašmag, pašmaka** vrsta obuće, papuča, cipela, sandala; pašmaga
**pašnjača, pripašnjača** široki kožni pojas u kojem se nosilo oružje; bensilah, saktijan, ćemer, pasnjača
**pašta** tjestenina, rezanci
**pašticada** govedina kuhana u vinu i sa začinima te nadjevena slaninom, bijelim lukom, dodaje se i crveni luk i sl.
**pašticerija** slastičarna

**patrijarh** praotac, rodonačelnik
**patrijarhalni poredak** veće vrednovanje muškaraca u društvu
**patrijarhat** je vladavina muškaraca u društvu i obitelji; oblik rodovske zajednice u kojoj je osnovna društvena jedinica očev rod, grupa povezana srodstvom po muškoj liniji
**patrilinearnost** agnatsko srodstvo po muškoj liniji; djeca pripadaju samo srodnicima svoga oca, a ne svoje majke
**patrilokalnost** obitelj stanuje u mjestu muževljeva roda
**patrimonij** očevina, očinstvo, nasljedstvo, baština
**Paulić, Tereza** (Osijek, 2.8.1887 - Zagreb, 31.7.1971) folkloristica, studirala u Pragu i Beču. Bila je kustosica *Etnografskoga muzeja* u Zagrebu od 1923-1948. godine. Bavila se izradom nacrta za vezivo, čipke, batik, tapiserije i ćilime, proučavala hrvatsku narodnu nošnju, zalažući se za upotrebu narodnih motiva u primijenjenoj umjetnosti. Izlagala 1923. godine s Ankom Martinić u Zagrebu; sudjelovala na međunarodnim izložbama dekorativnih umjetnosti u zemlji i inozemstvu.
**pavutina** košnica pletena od šumske ili divlje loze
**pčela** za razliku od drugih životinja ona je Božje stvorenje, pčele ne ugibaju već umiru
**peča** rubac, ženska povezača za glavu; šamija
**pečilo** odabrana ovca za božićnu pečenku; boško
**pečki vez** bod kod veza po pismu
**pedalj** starinska mjera, udaljenost od vrha palca do malog prsta
**pedana** vrsta suknje
**peglja na spret** željezno glačalo punjeno žeravicom
**pejar** drveni tanjur; pejarica
**pejarac** posuda ispletena od ražene slame; slamnata ili drvena posuda, grovača
**pekmez** gusto ukuhano slatko voće
**pekva** zemljana posuda kojom se pokriva kruh na ognjištu; cripnja, pokljuka
**pelengaće** vunene podebele gaće do ispod koljena; pelengiri
**pelerina** široka kišna kabanica bez rukava; ogrtač
**peleš** perčin, pletenica
**pendelj, pendel** gornji dio ženske košulje, rubače, koji odgovara prslučiću; ravan komad platna; vrsta donje suknje s uskim gornjim dijelom i poramenicama
**pendžer** prozor
**pentagram** apotropej, geometrijski lik, ucrtava se iznad kolijevke ili na staju; Salamunovo, Solomunovo slovo
**Pepelnica** započinje korizma, četrdesetodnevni nemrs, prvi dan iza Poklada, pomični blagdan, obično u veljači ili ožujku; Čista srijeda
**pepeljuga** pepeljava djevojka; pepeljuha, pepeljuša
**pepeljušina** biljka, razni sadržaji sa pepelom, zmija, pojave podzemlja sa zlim djelovanjem
**pepeo** apotropej mineralnog porijekla, ima i lustrativnu moć
**paprenjaci** blagdanski kolači, izrađivani pomoću kalupa, na gornjoj površini ukrašeni biljnim, životinjskim ili sakralnim motivima
**perčin** pletenica, kika, dio kose

**perda** pregrada od prepletenog pruća
**peretak** dječji uskrsni kruh; pereci
**pergelj** rozeta od šest listova
**perišan** čeoni nakit; pločice međusobno povezane lančićima sa privjescima od lima; kovinski ukras koji se prihvaća na ruho visoko na prsima, sastavljen od tankih lančića i mnoštva lijevanih, kucanih i na proboj rađenih listića
**perjača** krilo od guske s perjem, služi za čišćenje, ponajviše pepela oko ognjišta
**perla** biser, zrno bisera
**pernata blazina** slamarica ispunjena grubo obrađenim kokošjim perjem
**Perun** staroslavenski ratnički bog, bog groma, gromovnik
**perun, pirun** viljuška
**perunika** biljka, iris germanica; bogiša
**perušanje** runjenje zrnja s klipova kukuruza
**peškarija** ribarnica
**peškir** ručnik, ubrus
**pešt** smjesa od sala, bijelog luka i peršina, sve sitno isjeckano, dodatak jelu
**petaki** ogrlica od novčića
**Petančić, Feliks** (oko 1455-oko 1517) najugledniji turkolog svoga vremena
**petenin** češalj
**petnjaci** ostakljeni keramički lončići od kojih su građene peći
**petnjica** kamena peć za sušenje konoplje i voća
**petrada** kamenolom
**Petrovo** 29. lipnja, pale se kresovi
**peturin** "prsa" kod haljina; plastron od svilenog damasta ili damasta broširanog velurom
**picek** pilić, mlado od peradi, kokoši
**pijaljika** pastirska cijev za piće, kada piju iz dubokih jama
**pijatica, pijatina** ukrasni rub na odjeći
**pikači** pokladna ophodna grupa
**pilibaba** sredinom korizme običaj piljenja lutke koja predstavlja babu
**pilipina** vonj odjeće seljaka Dalmatinske zagore (za primorce)
**pilj** zidani širi stup ili kućica na raskrižju puteva sa slikom ili kipom sveca zaštitnika
**piljak** obli kamen, oblutak
**pikačica** motika kojoj je sječivo dopunjeno dvama dodatnim zubovima
**pilav** riža s mesom
**pinca** slatki uskrsni kruh sa jajima; pinica, maslenica, sirnica, vazmena pogača
**pinjata** lončić
**pirlit** orijentalni vez
**pisanac** bod kod veza brojem
**pisanice, pisanke** bojana uskršnja jaja, šarena jaja; pisanki, šarana jaja, svilopis, napengana jaja, pengana jaja
**pisanje** tehnika ukrašavanja jaja rastopljenim voskom; cifranje, šaranje, penganje, ćukanje
**pismo** crveni pamuk koji služi za pretkivanje
**piščalica** svirala od lijeske; pišćavica
**pitar** kamena posuda za spremanje maslina
**pivnica, pelnica** prizemna prostorija za pohranu živežnih namirnica; zidanica
**pivo** razrijeđeno vino dobiveno prelijevanjem tropa vodom uz fermentaciju
**pjat, pinjat** tanjur, zdjela
**pjevanje na bas** dijatonsko dvoglasje, započinje i vodi jedan glas a drugi izvode prateći glas

**pjeta** pregib, nabor na odjeći
**plač** pjevanje na temu tuženja Majke Božje nad raspetim Kristom, sa primjesom usmenoga pjesništva, ukomponirano u procesiju na Veliki četvrtak; Gospin plač
**plahta, plavta, plafta** velika posteljina
**plandište** predjel gdje ovce počinu u hladovini
**planinka** žena koja s pastirima ide u planinu i vodi posao u kolibi; maja, stanarica, stopanjica
**plast** slaganje sijena u dvorištu; stog
**plastaš** snijeg koji pada u velikim krpama; lopatar
**plastići** manje hrpe otkosa nakon sušenja; naviljci
**plastron** prsa kod haljina i kod muških košulja
**plašć** pastirski kišni plašt od vlatova šaša, od ražene slame; lasec
**platul** daska za pranje; daska na koju se polaže mrtvac
**plaz** vodoravni dio pluga i rala; na njega je utaknut lemeš; obično je spojen s ručicama
**plazovi** saonice za transport
**pleh** lim, metalna ploča
**pleme** društvena zajednica sastavljena od nekoliko bratstava, odnosno rodova, poznat je teritorij na kojemu boravi, ima zajedničke tradicije o porijeklu, zajedničko ime, postoje glavari, uprava, pravo i vojna organizacija; dio sela od manje ili više razbacanih grupa kućišta, sa posebnim imenom, komšiluk
**plemenjaci** po podrijetlu srodnici, istoga prezimena
**plet, pleto** veliki vuneni šal, vuneni ogrtač
**pletak** uska vrpca, koju žene upleću u kosu
**pletara** slamnata košnica, zvonolikog oblika sa drškom na vrhu
**pletenac** motiv ukrasa u drvu
**pleteruša** kuća kojoj je na okosnici od drvenih greda i stupova ispletena stijena od pletera
**pletke** čarape bez stopala; čorape
**plise** pravilni nabori na ženskim haljinama
**plisiran** nabran, s naborima
**pliš** kadifa; baršunasta tkanina; samt
**plitica** muška crvenkapa sa stožastim tjemenim dijelom; velika drvena plitka zdjela
**pločaš** zlatni lijevani ili filigranski prsten
**ploče** kopče kojima se sapinje nošnja na grudima, od mjedi ili srebrnih slitina
**ploska** čutura
**plosni vez** bod kod veza brojem i veza po pismu
**plot** drvena ograda oko kuće i okućnice
**plug** asimetrična orača sprava
**plužica** hibrid rala i pluga; uz ralo i plug treći oblik drvenih oraćih sprava; simetrična orača sprava; nema kolica i često nedostaje nož; vrganj
**plužina** koliba kod npr. tora; pružina
**pobraditi** svezati rubac sprijeda, ispod brade
**pobratimstvo** nadomjestak za krvno srodstvo, sklapanje trajnih veza među pojedincima ili obiteljima, tvorenje zadruge
**pobuk** sprava za mamljenje ili tjeranje ribe na moru
**pocelica** ženska kapica koja samo kosu pokriva
**poces** posjed, pravo na posjed ili vlasnost
**pocok** nastavak na dnu suknje, ukrasni rub; pocuk

**poculica** kapica, oglavlje; poculjica
**počelica** čeoni nakit, na tekstilni trak su prišiti novčići; poćelica, kapica, škufija
**Počelo** Nova godina
**počivalo, počivaljka** kameno odlagalište za nosače tereta i odmaranje pogrebne povorke, odnosno odlaganje lijesa; mirilo
**pod** kat, tavan
**podbojnača, podbojnjača** daske od kojih je vodenica sa strane načinjena
**podbradnjik** trak nakićen novcima, koji se pribode na žensku kapu i idući ispod brade drži kapu na glavi
**podgrljača** drvo na jarmu koje volu stoji ispod grla; podjarmica
**podila** babine, posjete rodilji i djetetu
**podina** prostirač, prostirka
**podlake** grede temeljnjače; poceki
**podlanica** starinska mjera, dužina kažiprsta
**podložak** jaje koje stoji u gnijezdu
**podmeče** dijete koje vile podmetnu nekoj majci a njoj ukradu njeno
**podmetača** klin koji na plugu određuje dubinu oranja
**podmitalce** platneni ovoj oko čela, služi u kući
**podnice** posude za pečenje kruha na ognjištu; crepulje
**podnožnici** nožne podloge za razdvajanje osnove na vodoravnom tkalačkom stanu; podnoži, stopnjak
**podrepina** širi navezeni trak, dolazi na potiljak
**podrepnica** kaiš na sedlu koji konju stoji ispod repa; podrepina, kuskun
**podrošnjak** oblak koji se navuče na noćnu rosu
**podsedlica** prostirka pod sedlom
**podsnehalja, posnehalja** djeveruša, pratiteljica i zaštitnica mlade na svadbi; posnašica, posnašnica, podsneš, jenga, enga, jenđija, enđija, jenđibula, enđibula
**podšpice** podložak ispod kapice, od tvorničke bijele tkanine
**podumjente** temelj polukatnice, brvnašice, od četiri masivne grede oslonjene na kamenu podlogu; poduminta
**podušje** dar nekome za nečiju dušu, za ispokoj duše
**podveza** ono čime se podvezuje bječve ili hlače; podvezača
**podvezača** marama koju seljanka nosi podvezanu do blizu očiju da štiti lice od sunca; podvezica
**podvezak** pačetvorinasta marama od domaćeg tkanja
**podvijač** tekstilni kružni podmetač za nošenje tereta na glavi, dio miraza; poglavač
**podzimak** jesen
**podžupan** funkcija i dužnost u bratovštini
**pogača** beskvasni kruh; kruh od bijelog brašna
**poganac, poganica** personificirana bolest, nečist; pogančina; opaka bolest, rak
**pogansko** nekršćansko, predkršćansko
**pogrebnjak** osoba koji je bio u kontaktu sa mrtvim tijelom, nosio je pokojnika na groblje
**pohođani, poođani** mladenkina najbliža rodbina koja se pridružuje ostalim svatovima u mladenca pri kraju pirovanja; pohodi, darovniki, gosti
**pohotki** dva tjedna nakon vjenčanja mladenci sa mladoženjinim roditeljima posjećuju mladenkine roditelje
**pojarica** vrsta smokve

**pojata** nastamba za koze i ovce, gospodarska zgrada, poljska kućica, staja, sjenik
**pojatak** u zadružnim kućama pregradak u kojemu muž i žena spavaju; kućak
**pojilo** poznato mjesto gdje se stoka napaja; pojište, napojište
**pokajna nošnja** korotna nošnja; zagasita, mrka, crno-bijela nošnja
**pokapalište** groblje
**pokaporta** poklopac pramčanog otvora ili skladišta na brodu
**pokladari** pokladna ophodna grupa
**Poklade** običaji prije korizme, karnevali, maskiranja, fašnik, povlačenje oraće sprave po selu; pokladi, poklad, karneval, mesopust, fašnik
**pokljuka** glinena polukuglasta zdjela
**pokojnička jela** obično za Božić, indicija štovanja pokojnika
**pokoljenje** potomstvo, pomladak
**pokresničari** učesnici obrednog ophoda na Jurjevo
**pokrivaca** pravokutno oglavlje od kupovnog bijelog platna, urešeno paškim tegom
**pokrivača** svileni rubac; pravokutni komad platna za omatanje glave, rub
**pokusni brak** razdoblje nevjenčanog zajedničkog života, vrijeme bračnog iskušavanja; probni brak
**pola** ženska košulja tkana iz jednoga komada; jedna širina platna
**polandara** jednostruka mreža stajaćica za lov na palamide
**polaznik, polaženik, poležaj, položaj, položajnik, položar** običaj prvog gosta na Božić, božićni čestitar
**pole** krumpir pečen u ljusci
**polegač** zao duh, koji jaši na čovjeku mučeći ga, jednak mori
**poliandrija** jedna žena ima više muževa; mnogomuštvo
**polić** politra, boca od pola litre
**poligamija** mnogoženstvo; u ranijim društvima je česta pojava da se istovremeno bude u braku sa više žena
**poliginija** jedan muškarac u braku sa više žena
**polijevanje vodom** na uskrsni ponedjeljak djevojke polijevaju momke
**politeizam** mnogoboštvo, vjerovanje u više bogova
**polka šaltina** ples uz pratnju gitare i mandoline
**polovnik** napoličar
**polovnjak** žitna mjera
**položaj Zemlje** stoji na vodi, ribi, volu, na rogovima vola
**polutina** svilena trokutasta marama za leđa
**poljar, poljak** čuva polje od stoke
**poljevačina** novci koji mladoj daju svatovi da im poljeva te se oni umivaju
**poljevka** uskrsni kukuruzni kruh poliven uljem
**poljska kućica** pravokutna tlocrta, s jednostrešnim krovom, uz ogradu polja ili pašnjaka; sinica
**poma** rajčica
**pomije** splačine
**pomir** izmirenje, prva posjeta djevojke roditeljima nakon vjenčanja
**pomišće** dio nepregrađene težačke kuće
**ponara** udubina u zidu u kojoj se drže razni predmeti
**ponikvica** proplanak, polje u planini među šumom
**ponistra** prozor, okno
**ponjavci** manje i laganije pokrivke
**ponjavka** stražnja vunena pregača

**ponjavke** dvije široke vunene pregače, koje opasuju tijelo i vežu se sprijeda i straga; obojak
**popasak** poslijepodnevno ili jutarnje izvođenje stoke na pašu blizu sela
**Pop Dukljanin** zapravo barski biskup Grgur (biskupovao 1172-1195) u svoj ljetopis umeće pučke legende
**popečena peča** marama sa dvije izvezene pruge na suprotnim stranama
**popelnica** udubina na ognjištu u koju se sprema popeo
**poponac** vrsta mirisne trave
**poponica, popunica** trostruka mreža stajaćica, sastoji se od mreže sitnih oka (naha, maha, platno) i dvije mreže većih oka (ćarun, poponica, retkija)
**poprsnica** prsni dio košulje; krpa
**poprug** trak kojim se samar ili sedlo veže za konja; kolan, potprug
**poputina, poputnina** hrana koja se daje putniku ili pastiru kad ide na pašu; popudbina
**poralija** zemljana posuda za jelo; bljuda, činija, kalenica
**poramak** na košulji rameni dio od kolijera do rukava; poduplata, ramenjača, potkrpa
**poramiće** aplikacije oko ramena na sadaku
**porat, port** luka, pristanište
**poreduše** žene koje su se u zadružnim obiteljima smjenjivale na poslovima posluživanja, nošenja vode, pranja suđa i sličnim pomoćnim poslovima
**porpet** kruh pečen ispred peći ili ispod žara
**portun** ulaz, portal sa vratima, kućna veža
**posejati** izmijeniti o Ivanju narukvice, vrst posestrimstva
**posestrimstvo** običaj o Uskrsu; u (bijelu) nedjelju iza Uskrsa djevojke iz sela sklapaju posestrimstvo i postaju *matke*
**poskočica** ples uz glazbenu pratnju lirice
**posna nedjelja** naziv za treću korizmenu nedjelju
**pospavača** ruža sa šipka, za koju se smatra da uspavljuje i smiruje dijete u kolijevci ako se stavi pod jastuk; pospeča ruža
**post** vjerska obaveza koja nastaje na temelju vjerovanja da se uzdržavanjem od raznih jela može zadobiti milost Božja
**postat** prostor koji dobiva za žetvu jedan žeteoc
**postol** drvena klompa za gaženje maslina; cokol, kopito, drvenjok
**posvećenica** božićni ukrašeni kruh
**poša** vrpca koju muškarac veže oko vrata; kapa, marama, oglavlje
**pošica** ženski mali bijeli rubac, mala marama
**pošta** određeno mjesto za lov ribe
**pot** zemljani lonac
**potegače** pokretne mreže za ribolov
**potez** slatkovodna mreža zaimača; mali križak
**potežnice** dvije daska koje drže osovine kola jednu za drugu; srčanice, potege
**potišnji** manje razglašen (svetac)
**potka** poprečni sustav niti u tkanju; poutka, vutek
**potkapak** manja kapa koja se nosi pod većom; potkapčić, potkapka
**potkoljenače** remeni stegnuti ispod koljena; podveza, potkoljenica
**potkorica** sloj pod korom drveta, liko

**potkošuljak** donja ženska košulja bez rukava, oblači se na golo tijelo; privlačak
**potleušica** prizemna kuća, često zidana usuho; ševarica
**potočara** vodenica
**potpašaj** široki muški kožni pojas; pašnjača
**potprug** kolan na samaru
**potuk** klin kojim se udaraju obruči kada se postavljaju na bačvu
**poturlija** hlače sa širokim turom
**povezača** okruga, marama
**povijest** znanost o konkretnom razvitku, osobito ljudskog društva
**povismo** platno od lana, vrsta pamučne robe
**povitica** beskvasna savijača od sira
**povjesmo** očišćena finija i duža vlakna od konoplje i lana
**povlakače** povlačne (ili stružne) mreže za ribolov
**povodanj** kiša kao iz kabla, poplava
**povojnica** dolazak žena kod porodilje
**povojnik** dar djetetu (čarapice, kapa ili košulja) što se šalje porodilji poslije porođaja
**povozič** klin u ornicama, kod pluga
**povraćaj** u tkanju onoliko pređe koliko se s vratila u jedanput odmota
**povraz** ribarski konopac, uzica; povrazača
**pozakoniti se** vjenčati se
**pozder** drvenasti otpaci iz vlakana konoplje i lana
**pozemljuša** kuća koja je ozidana od sama kamena bez veziva, nema tavana; pozemljušica
**pozemuljka** prizemna kuća
**pozlatinski vez** zlatni vez po papiru
**pozoj** zmaj, aždaja
**požunac** žitna i vinska mjera
**praća** stremen, praćka
**prag** kultno mjesto, prebivalište predaka; vrata se sastoje od gornjeg praga, donjeg praga i lijevog i desnog dovratka
**prahača** ralica kojom se posijano proso preorava
**pralica** željezna poluga za vađenje kamenja
**praljak** željezni šiljak kojim se rade opanci
**pramaliće** proljeće
**pranica** menstruacija
**pratljača** drveno pomagalo kojim se lupaju košulje pri pranju
**praznica** prazna košnica
**praznovjerje** religijski oblici koji su izgubili značenje, prvotnu ili pravu ideju, čiji je sadržaj izmijenjen
**pražetina** pečena jaja umućena s brašnom
**prćija** vjenčani dar, dota, miraz; djevojačka oprema, vijeno, alatura
**prč** jarac
**prčija** individualna svojina pojedinačne obitelji ili člana obitelji u zadruzi, odnosno zajedničkom kućnom vlasništvu; prćija, baškaluk, osobina, osebujak, osebujek, osebušak, osebunjak; osobac
**preanimizam** teorija po kojoj je najprimitivniji oblik religije vjerovanje u tajanstvenu bezličnu silu
**prebor, prebiranje** tkanje, prebirući niti osnove, ubacuju se ukrasi
**prebor na dasku** ukrasna tehnika prebiranjem niti osnove
**prečaga** poprečne daske na ljestvama, na vodeničkom kolu; prečažica, prečanica
**prečka** dodatak na donjem dijelu rala za razgrtanje zemlje
**predenje** pravljenje niti za tkanje ili pletenje

**predivo** dio vlakanaca iz kojeg se prede
**prednjaci** pastiri, dio družine
**predodžba o više svjetova** “ovaj” svijet (gdje žive živi), svijet “pod nami” (gdje također netko živi i prouzrokuje grmljavinu) i “onaj” svijet (gdje odlaze duše mrtvih)
**predpasnik, pretpasnik** velika bijela pregača, zapreg
**pregljača** pregača
**pregovaranje, pregovor** magijsko liječenje izgovaranjem tajnih, magijskih formula
**preja** pređa, laneno predivo
**preko palice** stvaranje petljica, slično tvorničkim froté tkaninama
**preko papira** zlatovez, žicom se pokrivaju motivi izrezani od kartona
**prelevanje** izraz za magijsko liječenje izgovaranjem magijske formule uz gašenje ugljevlja u čaši posvećene vode
**prelo** čijalo, vrst sastanka u kojima se miješa rad i društvenost, prelo se, tkalo, čijalo perje, komušalo kukuruz, češljala vuna, listao duhan; sijelo, silo, divan
**prelog** dio njive koji se ostavi neobrađen da se regenerira
**prelja** osoba koja prede
**prema** vrsta uspravnog tkalačkog stana za pletenje rogozom
**premaliće, premaljeće** proljeće
**premetnjak** plug kojemu se daska premješta s jedne na drugu stranu
**premetača** platnena pravokutna marama
**premlice** učesnice obrednog ophoda na Pepelnicu
**prenoćna voda** voda koja prenoći, koja ostane preko noći, kraj bolesnikove postelje
**preokumak, prekumak** kumov momak, u svatovima nosi barjak
**preorica** preorana njiva, ugarnica
**preperuše** običaj dozivanja kiše
**preprut** paprat
**preslica** drvena podloga, štap na kojemu se drži predivo; stožasta, kopljasta, lopatasta, jabučasta ili buzdovanska
**presnica** sirutka
**presomitača** odjevni predmet povrh košulje, prsluk
**preša** tijesak za grožđe; turanj
**prešljen, pršljen** mali kolutić od kosti ili roga, koji se natiče na vreteno kada počnu presti da ga otežaju
**pretkivanje** na određenim razmacima se pretkiva drugačijom niti, većinom u drugoj boji
**pretpećak** postament ispred ložišta peći
**prevezača** lanena ili svilena marama
**prez, brez** bez
**prežgana** juha od brašna
**prežitak** nestajući, i često nečitki, dio kulture
**prga** kaša kuhana od prosa ili ječma; sir pomiješan s češnjakom ili paprikom i sušen na dimu
**prhnuti** poletjeti
**Pribojević, Vinko** (16. st.) je povezao podrijetlo Ilira, koje smatra Slavenima, s nastankom naroda opisanim u biblijskoj Knjizi postanka, podržava legendu o Čehu, Lehu i Rusu; djelo *O izvorima i uspjesima Slavena*, 1532.
**pridvorje, pridvraće** ograđeno dvorište; korta
**priglavak** kratka čarapa od vune
**prijatelji** roditelji čija djeca sklapaju brak

**prijeboj** pregrada u vodi od kolja i pruća radi lovljenja ribe
**prijebor, pribor** tkanje, utkiva se zlatna nit u bijelu osnovu; naopačni prebor; prebor
**prijeklad, preklad** željezni naslon, stalak za naslanjanje klada kraj vatre; zaklad, panjug, konj
**prijesnac, prisnac** beskvasna pogača
**prikopček** ukrasni plastron; kraljut
**prikupljači** pastiri, dio družine
**primetača** marama, ogrtač, nosi se preko košulje
**primicijska žrtva** žrtva od prvine
**princ Karneval** jedan od sudionika na pokladnoj zabavi koga o ponoći "pokapaju" kao znak da je prošao karneval
**pripaša** onaj dio od stoke koji se ne prodaje nego se ostavlja za kuću; domazluk
**pripašaj** pastirski pojas
**priplet** ukrasni sastavni šav, tehnika bijelog veza
**prirodno-svemirske tranzicije** prirodni prijelazi, početak novoga vegetacijskog ciklusa u proljeće, umiranje i ponovno rađanje Mjeseca, sunčeve mijene
**pripuz** muškarac koji se priženi u ženinu kuću; priženja
**prisad** zemlja na kojoj je prije bila loza, a sada se uzgaja povrće
**prismuditi** pripaliti, nagorjeti
**prisnac** suhi kolač sa sirom
**prišnica** dio sedla, palica
**privlakač** mreža povlakača, kao oduga kesa na rašljastoj motki
**priženjivanje** dolazak muškarca u zadrugu ili ženinu kuću nakon vjenčanja
**prlišće** mjesto u dvorištu gdje se ubivena kokoš preliva vrelom vodom i gdje joj se čupa perje
**prljača** željezni žarač kojim se drva turaju u klačinu, vapnenicu
**probni brak** bračni institut, oblik bračnih odnosa gdje isključivo žena dolazi u kuću potencijalnoga muža na probni rok u kojemu mora dokazati da je sposobna odgovoriti na sva očekivanja muža i njegove obitelji; ne spada u predbračne odnose jer se partneri u probnome braku smatraju u neku ruku ozakonjeni
**proboj** tehnika rezbarenja gdje su motivi potpuno izrezani u drvu
**procesija** vjerska ili običajna povorka koja ide s jednog mjesta na drugo
**produktivno hranjenje** stočarstvo i zemljoradnja
**profilaktički čin** zaštitni, preventivni čin
**proja** kukuruzni beskvasni kruh
**prokurator mali** funkcija i dužnost u bratovštini
**prokurator veli** funkcija i dužnost u bratovštini
**proljetni običaji** običaji od Cvjetne nedjelje do Duhova; okupljeni oko dolaska proljeća
**proricanje** magijski postupak predviđanja događaja u budućnosti
**prosluk** ukrasni ženski prsluk, muški prsluk od crnog baršuna
**prostica** jednostruka mreža stajaćica za raznu ribu; sanadiža
**prostina** obično, prosto ruho, nosila se i za žalost
**prosvita** velika vatra paljena na kakav blagdan
**prošće** ograda od dasaka ili kolaca
**prošek** vino od sušenoga grožđa ili od ukuhane šire
**proširena obitelj** sastavljena od dvije ili više nuklearnih obitelji; označava srodstvo

članova obitelji; često se uopćeno naziva zadrugom
**prošnja** predsvadbeni čin, pregovori o vjenčanju, prošenje mlade; snuboki, snubočenje, uprosi
**prova** pramac, kljun broda, prednji dio lađe
**provaljenica** zimska suknja od debelog valjanog sukna
**provodadžija** osoba koja navodi prosce na djevojku, posrednik; navodadžija
**prožanj** dio koji prožanje prva žetelica
**prpac** starješina ili kolovođa prporuša
**prporuše** ophodi za kišu sa zelenim granama i cvijećem
**prstac** vrsta školjke, duguljasta poput prsta
**pršnjak** krzneni prsluk
**pršura** tava, tiganj
**pršurate, pršunate** uskrsni uštipci; fritule
**prtenina** naziv za otkane materijale izrađene od niti biljnoga porijekla (pamuk, lan, konoplja); prteno
**prtit, prtiti** tovariti (na živinu)
**pruglo** zamka za zvjerad, s petljom
**pružanka** bod kod veza brojem
**prva kuća** kuhinja kod brvnašica; ugljenica
**prvenac** prvi roj u košnici; ranko
**prvi, prvinac, prvijenac** svat predvodnik, predvodi svatovsku povorku; vojvoda, dolibaša, deči, poklojnič
**prvi Božić** naziv za Svi svete; prvo čelo Božića, prva noga Božića
**prvići** prvi posjet mladenaca, nakon svadbe, mladenkinim roditeljima; povrati
**prvidan** ponedjeljak
**prvi ljudi** predodžba analogna s biblijskom pričom o raju, često su to divovi
**prvina, prvine** prvi rod
**prvinkinja** žena koja prvi puta rađa
**psoglav** prikaza, lik sa psećom glavom
**pucal** dio bunara
**puce** dugme, spona s ukrasnom funkcijom
**pučka etimologija** nestručno tumačenje značenja riječi na temelju sličnosti ili istovjetnosti naših riječi s tuđima bez obzira na suštinsku srodnost
**pudar** unajmljeni čuvari koji su vinograde čuvali od ptica
**puhalo** cijev od trske za raspirivanje plamena
**pula** kukuruzna kaša
**pulac** mladunče magarca; pule, pulak
**pulčaz** velika ploča koja stoji na ječermi navrh prsiju poviše toka, sa strane su manje pločice pod kojima su kopče
**pulentada** vjetar jugozapadnjak
**puletkanje** kupljenje ostataka nakon berbe maslina
**pulija** puce, kopča; ukrasni predmet od kovine; prišiva se na odjeću
**pulini** maleni okrugli šareni komadići papira kojima se posipa u karnevalu
**punac, punica** ženin otac, majka; tast
**punćela** svilena čahura
**pundžuka** opanak na vezice
**punica** ženina majka (mužu); mama
**punta** bol mišića uzrokovan prehladom; upala pluća
**puntapet** zlatni ovalni broš ukrašen listićima i cvjetovima od filigrana
**puntarol** šiljasto dlijeto za obradu kamena
**punta smrti** stanje tik pred smrt

**punjara** polica u zidu na kojoj su naslagane razne stvari
**pupkorez** nožić za sječenje pupčane vrpce
**pura** kaša kuhana od kukuruza, kukuruznog brašna
**purgarsko odijelo** više građanska odjeća, odjeća s velikim gradskim utjecajem u kroju i materijalu; civilsko odijelo, varoška odjeća
**pusni utorak** pokladni utorak
**pust** karneval, poklade; figura od slame i dronjaka za vrijeme karnevala, krnjo; prostirač svaljan od vune, pustina
**pustina** debeli pokrivač od valjane vune, na kojemu se spava
**pustopaš** mjesto gdje je svakome slobodno pasti
**pustosvat** sudionik svadbe bez posebne uloge
**pušća** debela udica s mnogo ravnih šiljaka naokolo; škaramela
**pušl** buketić
**pušnica** peć za sušenje voća
**putila** sprave za sputavanje prednjih nogu stoci; od drva ili kovine; bukagije, puto, klato
**putina** sporedni put, jarak pored puta
**putunja** brenta, drvena posuda s naramenicama u kojoj se pri berbi nosi obrano grožđe

# R

**raca** rod, porijeklo
**Radić, Antun** (Trebarjevo Desno kod Siska 11.6.1868 - Zagreb, 10.2.1919) studirao slavistiku u Zagrebu i Beču 1891-1892. godine. Doktorirao iz filozofije 1892. godine temom *O nekim eshatološkijem motivima u hrvatskoj književnosti*. Začetak modernoga etnološkog istraživanja u Hrvatskoj smatra se izdavanjem Radićeve *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu*, iz 1897. godine. To je upitnik za istraživanje i obuhvaća sve što se u to vrijeme smatralo "narodnim životom". Na temelju ovoga upitnika skupljena je ogromna građa o narodnom životu u Hrvatskoj i u ostalim južnoslavenskim zemljama. Razradio problem narodne kulture i narodoznanstva (etnologije) kao znanosti.
**rahet** napravica za bilježenje debljine drva
**rahta** konjski pokrivać
**raj** mjesto gdje prebivaju duše umrlih, zemlja obilja, otok blaženih, virej
**rajni** pokojni
**rakaman** izvezen, čipkan
**rakija** piće dobiveno u sredini procesa pečenja rakije, najbolje za piće
**rakno** težački ženski crni vuneni šal; kratki šal od plavetna sukna
**ral** 1600 hvati zemlje ili dva dana oranja; rali
**ralica** mali plug kojim se ore samo sa dva vola po strmijim njivama
**ralo** simetrična oraća sprava
**ramenjača** poramak na košulji
**ramina** limeni sud, posuda, kanta
**rankine** zlatne naušnice
**raonik** oralo, lemeš
**rasa** soj, vrsta, sorta; povijesno nastale grupe ljudi obilježene određenim skupom drugorazrednih vanjskih fizičkih osobina – bojom kože, očiju, kose, uzrastom itd.
**raskoljenka** košulja, sprijeda ili nazad ima razrez

**rasoje** ručice na plugu; rasohe
**rasol** sok od kiselog kupusa
**raspelo** apotropej religijsko-crkvenog podrijetla, protjeruje vještice i ubija vukolake
**raspetnik** uskršnji ophodnik; križičar
**rasplit, rasplet** izvlačenje niti potke i obavijanje ostalih niti koncem, tehnika bijelog veza
**raspon** kod pluga, prečka iznutra poviše plaza, raspinje ručicu od ručice
**rastepena sela** razasute kuće, razbijena sela
**rastoka** mjesto gdje se voda razbija, odvaja
**rastriž** razrez kod suknje, haljine; prorez, prostriž
**rasuhe** drvene vile za okretanje trave kod sušenja
**raša** ženski nakit za glavu; vrsta debele tkanine, sukno
**raša, raševina** vrsta suknje
**rašak** rašljasta grana na koju se namataju niti, za namatanje niti s vretena, ručno i okretno; motovilo
**rašica** domaće sukno
**rašketa** vrsta kape
**rašlje** dodatak na donjem dijelu ručice kod rala; sasvim malo razgrće zemlju
**ratar** orač, rataj
**ratilo** naziv za plug, kolica (rudo) i jaram zajedno
**ravnjača** kapa koja je gore ravna
**raz** kod pluga daska prikovana izvana na desnu ručicu da odbija brazdu
**raza, raz** vrsta svilene tkanine, atlas, saten
**razbludnica** ovca ljubimica pastira
**razboj** tkalački stan
**razdvoj** kamen ili drugi znak koji razdvaja dvije njive ili sl.
**razdvojena zadruga** većinom rodbinska zadruga gdje svi članovi ne žive na istome mjestu, pod istim krovom
**raž** fini atlas
**razboj** horizontalni tkalački stan; stativo
**razgovarati** vračati
**razgovaranje** liječenje (od zmijskog ugriza)
**razgovarati za zgrihe** liječiti glavobolju
**razor** trag oranja, između dva razora je slog
**recelj** ručke na kosištu (dršku) kose
**reča, rječa** vreća u koju se stavljaju masline pri tiještenju; športa
**rećam** ptica mamac za druge ptice; mamac općenito
**rećin** naušnica nošena u jednom uhu
**rećine, rećini, rećin** naušnice, minđuše
**redelin** drveni štap s pločicom na dnu za mlaćenje maslaca u stapu
**redina** tanko i prozirno platno
**reduše** žene koje su se u zadružnim obiteljima smjenjivale u kuhanju; kuvarice, ižnice
**reful** udar vjetra; refuja
**rekla** kratki kaput od tamnomodre vune s ukrasnom bordurom na rukavima i donjem rubu; špencla, špencl; bluza s pravim krojenim rukavom, širokim u gornjem dijelu; haljetak
**religija** vjera, vjeroispovijest; moralni i prirodni svjetonazor prihvaćen od neke grupe ljudi
**relikt** stvar, pojava sačuvan kao ostatak iz davnih vremena, a nalazi se još samo u malom broju na nekim ograničenim područjima
**relikvija** ostatak, predmet štovanja, obično tijelo, odjeća

ili dio odjeće kojeg vjerskog mučenika

**Relković, Matija Antun** (Svinjar, danas Davor, 06.1.1732 - Vinkovci, 22.1.1798) napisao *Satir iliti divji čovik* (prvo izdanje 1762, drugo 1779. godine). Piše o društvenim odnosima u Slavoniji, a osobito o funkcioniranju zadruga u 18. stoljeću. Propagira europske uzore nasuprot turskom feudalnom sistemu.

**remeta** pustinjak, isposnik; crkvenjak, zvonar u crkvi

**remiza** spremište za kola, kolnica

**repača** zvijezda repatica

**repači** čudovišta, ljudi koji se rode s repom

**repni kolač** savijača sa sirom i repom

**rera** glazbeni oblik srodan ojkanju

**rešeto** sito s krupnijim otvorima, služi za vijanje žita

**rešma** konjsko oglavlje

**retkoseja** veliko rešeto s mrežom od lika za prosijavanje zrnja

**reza** zasun, zatvarač

**režar** šešir s perjanicom

**rg** zaimača od dugoljaste tikve

**rigadina** platno od pamuka; latižina

**rigolanje** kopanje pijukom i motikom i do 80 cm dubine

**rikaman** izvezen

**ril** oveći drveni češalj za kidanje lanenih glavica sa sjemenom

**rinčica** naušnica, minđuša

**ris** vampir; magijski krug u obrambene svrhe

**rišćani** pravoslavci – Srbi (za katolike)

**Ritter-Vitezović, Pavao** (1652-1713) opisuje ivanjske običaje i proglašava uzvik "lado" imenom prahrvatskoga boga

**ritus** obred, vjerski propis, običaj

**ritual** skup obreda koji se vrše uz neki religiozni čin i predstavljaju njegovo vanjsko oblikovanje; obred

**riva** uređeni obalni prostor

**riza** uska traka na odjeći od čohe, kao ukras

**rizanci** tjestenina

**rizano** arhaična tehnika ukrasa, izriza

**Rkaći** katolički naziv za pravoslavce; Arkaći

**robača** suknja do struka; košulja od domaćeg platna s dugim rukavima

**rod** oblik društvenosti, bave se lovom ili ribolovom, usklađuju se seksualni odnosi, razvija se svijest o rodbinskim odnosima; gens, klan

**rodinci** dani u proljeću kada pada krupan snijeg; lastinci

**rođenice** obično tri, koje kod poroda određuju sudbinu; suđenice

**rog** šuplje doglasalo; čaša; spremnica za barut

**rogacjun, rogacjuni** tri prosna dana prije Spasova, crkveni ophod, procesija i molitve za polja

**rogač** motika sa dva roga; dikela

**rogi** stalak ušiven u kosu, podloga za kapicu; kobasica

**rogonje** pokladna ophodna grupa

**rogulje** rašlje na dugačkom dršku, kojima su pomicali lonce na peći; burklje

**rojenje** okupljanje pčela

**rojstvo** rodbina

**rokavci** ženska kratka platnena košulja

**rokoko** svečani, uz tijelo krojeni kaputić od baršuna, Baranja

**romanija** svijetlocrveno stolno grožđe

**romijenča** bakrena posuda, vedro, kabao

**rotni suci, porotnici** davni način presuđivanja, narodni sud

**rovaš** štapići za diobu mlijeka kod stočara, pastirski kalendar; raboš
**rovnjače** kučine kojima se pokrivaju ukopani krumpiri da se ne smrznu
**rozgalice** oblik ojkanja
**rozgva, rezgva** loza, grana obitelji; vriža
**rozi** tajno ili javno pokazivanje kažiprsta i malog prsta (rogovi) ispruženih na ruci u znak magijskog odbijanja uroka ili nagaza
**rožarija, ružarij, ruzarij, rozarij** krunica, brojanice, očenaši; kralješ
**roženice** puhačka glazbala s dvostrukim jezičkom tipa oboe
**Rožić, Vatroslav** (Prodindol, kraj Jastrebarskog, 13.3.1857 - Zagreb, 6.3.1937) pisac monografije *Prigorje* u Zborniku za narodni život i običaje, 1907-1908. Napisao je više članaka o jezičnim pitanjima i dijalektu svoga kraja. Bio je učitelj i profesor na preparandiji.
**rožno ulje** ulje u kojemu su otapane latice ruža
**rub** žensko prastaro oglavlje u primorju, dugački povoj koji se omata oko glave; pravokutni komad platna za omatanje glave
**rubača** duga suknja prišivena na prslučić
**rubača, robača** (dvodijelna) ženska i muška košulja, rubina; suknja od domaćega lanenog platna
**rubača pisanka** suknja za bolje zgode, gusto protkana tehnikom tkanja *na šibe*
**ruban** vrpca, traka
**rubec** crveni svileni rubac
**rubina** temeljno ruho od čistog platna, dugačka ženska platnena košulja
**rubina šarenka** djevojačko ukrašeno temeljno ruho
**rubinka** donja košulja, nosi se ispod rubine
**rublje** donji odjevni sloj
**ručice** noge, stegna, kvake, rasovi; plug ima dvije koje nisu jednake; ralo ima jednu ručicu
**rudo, ruda** spaja kolica i volovski jaram
**ruh** rog, stara pokladna igra
**ruho** sve ono što se podrazumijeva pod pojmom "narodna nošnja"; haljine, roba, oprava
**ruho, ruvo** prilikom udaje djevojka uz odjeću i obuću, posteljinu, stolnjake, katkad stoku i sl. dobiva i novac ili zemlju; sprema, oprema, otprema, dota, tal, del, ris, pridav
**rukatke** grubo, neocakljeno posuđe
**rukovan** zaručen
**rukovet** ono što se može uzeti jednom rukom
**runo** vuna, ovčje krzno
**rupček** maramica
**ruralan** koji se tiče sela, seljački, poljodjelski, zemljoradnički
**rusalka** šumska i vodena vila kod starih Slavena
**rusalje** naziv za kršćanski blagdan Duhove; rusalji
**rušica** plahta kojom se zaogrću žene protiv kiše ili zime
**ruvo** kućno i odjevno ruho
**ružmarin** sredozemna biljka, simbol radosti a naročito svatovske

## S

**sabat** raspojasanost, orgija

**sabatlija** svečano odijelo
**Sabolović, Martin** (1730-1801) za potrebe knjige Antona Karla Gottloba *Prve crte pokušaja o izvoru, ponašanju, običajima, mnijenjima i znanjima Slavena,* 1789., šalje priloge o izgledu sela, načinu života, običajima, kolima, crta plug sa nomenklaturom i dr.
**sač, sača** pekva, peka, vršnik, žetka; plitak željezni sud pod kojim se peče kruh
**sačica** vrsta ribarske mreže zaimače, mrežica je razapeta na luku od pruta, a ovaj učvršćen na dršku; sak podimač, oprara, janka
**sačmarica** ribarska mreža koja se baca i koju pritežu prema dnu olovna zrnca; orčaš, oćaz, rićaglo, ričijak
**saćura** kotarica od slame u kojoj stoji kruh prije nego se metna u peć; saćurica
**sadak** ženski zobun, ječerma
**sadiljka** drveni klin za sađenje; sadaljka, sadilica
**saguma** mjera u obliku štapa za mjerenje sadržaja bačava
**saja** vrsta fine crvene čohe; ženska haljina bez rukava; gornje lice papuče
**sak** krošnje za nošenje slame, tralje, mrežale; mreža za ribolov
**saka** bure za vodu; ogrtač što ga nose starci
**Sakalibi (Sakalibah)** arapski naziv za Slavene
**sakaluk** ogrlica, đerdan
**saketa** torbica, kesica, vrećica
**sako** kratki muški kaput
**sakrištan, sakristan** poslužitelj u crkvi, raznosi žar na Uskrs, izrađuje palme na Cvjetnu nedjelju
**Salamunovo slovo** apotropej, geometrijski lik, pentagram ili heksagram, ucrtava se iznad kolijevke ili na staju; Solomunovo slovo
**salamura** slana voda s različitim začinima u kojoj se prepapira meso, rasol
**salaš** imanje s gospodarskim zgradama
**salbun** pijesak
**salinac** dio saonica koji ide po snijegu
**salma** buzdovan, topuz
**samar** drveno sedlo, prednjica sasvim obla od jednoga komada; tovar, tovarnica
**samardžija** sarač, sedlar, remenar
**samica** tambura kao solističko glazbalo
**samocid** čisti med koji se ocijedi sa saća
**samodošla** dolazak udavače u kuću bez pristanka ženika, zbog otezanja vjenčanja, često prethodi predbračna obveza; dobjeglica
**samojede** ženski kaput sa dugim širokim rukavima
**samokres** pištolj, kubura
**samotok** ulje dobiveno hladnim postupkom, tj. drobljenjem; divičino, nevereno, prisno, sirovo, puvenik, puveno, puheno, lotnjak, loćnjak, noćnjak, lanbik, pajveno; med koji sam isteče iz saća
**santina** prostor na dnu broda između brodskih rebara
**sapon, saponi** štapići u krosnama, prvi i stražnji valjak na kojima stoje stativice
**sarač** sedlar, remenar
**sarice** stativice za vratilo stana
**saruk** pletenica; ovijanje glave šalom, peškir
**satana** đavo, vrag, zao duh
**saten** svilena tkanina vrlo sjajna na jednoj strani

**satir** u starogrčkoj mitologiji je jedno od nižih božanstava koje se odlikovalo pohotljivošću
**satkanica** satkana suknja ili pojas
**saturnalijski karneval** češći u urbanim okružjima i skloniji društvenoj kritici
**Savistar** Silvestrovo
**saz** vrst tambure
**sebica** prostija vrsta lana; muligin
**sećija** poširoka, uza zid postavljena klupa prostrta ćilimima
**sedef** blistava masa kojom je obložena nutrina školjke i kućice nekih puževa
**sedeflija** predmet optočen sedefom, npr. puška, tambura
**sedefli tambura** s ukrasima od sedefa; bisernica
**sedlo** pomagalo za nošenje tereta na konjima i mazgama, naprijed ima dva drvena komada koji se ukrštaju i tvore dva roga
**sedmaci** mjesečeve mijene
**sedmine, sedmane** gozba u počast pokojnika, obredno zajedničko jelo poslije pogreba; karmine
**segmentirana društva** označava akefalna društva, čije uređenje postoji paralelno u više segmenata; njihovo uređenje se sastoji u ravnopravnom paralelnom postojanju više egzogamnih rodova koji su međusobno povezani mnogostrukim ženidbenim odnosima; ne postoji centralna vlast; društvena ravnoteža se održava egzogamijom roda i endogamijom plemena; njihova karakteristika je identitet srodničkog uređenja i političkog poretka
**seka** ženino oslovljavanje jetrve ili zaove ako su bile vršnjakinje
**seksizam** težnja da se poslovi i uloge u društvu strogo odijele na muške i ženske, segregacija na osnovu spola
**selište** mjesto gdje je nekada bilo selo; povremeno stanište, etapa na putu
**Seljan, Mirko** (Karlovac, 5.6.1971 - Peru, 1913) s bratom Stevom pošao 1899. godine na put oko svijeta. Proveli su etnografska istraživanja područja Rudolfova i Stefanijina jezera. Godine 1903. odlaze u Južnu Ameriku. Tijekom ekspedicije u području Amazone Mirko pogiba. Braća Seljan objavili su različite putopisne crtice na mnogim jezicima. Zbirke materijalne kulture iz Etiopije i Južne Amerike poklonili su Etnografskom muzeju u Zagrebu.
**Seljan, Stevo** (Karlovac, 19.8.1875 - Ouro Pret, Brazil, 7.6.1936) istraživao, putovao i pisao zajedno s bratom Mirkom
**sena** boravi noću na međi i u mraku lovi ljude
**senj** dio žrvnja; šipka na kojoj stoji paprica
**seoska endogamija** izrazita u Hrvata, sklapanje braka s partnerom iz vlastita mjesta, župe
**seoski kralj** božićni i novogodišnji izbor kralja sa znacima vlasti, pratnjom, vlašću, čašćenjem; smiješni kralj, duža
**sepet** pletena košara
**serenada** podoknica, pozdravna pjesma
**sersan** konjska oprema
**sestrenje** nazivni pandan bratimljenju, sklapanje posebnih nekrvnih odnosa među ženskim osobama, ali s manjim društvenim značenjem od bratimljenja, što je u vezi s subkulturnim položajem žene u

društvu; sestrimljenje, sestrinstvo
**sestrična** sestrina kći ženskoj osobi
**sestrić** sestrin sin ženskoj osobi
**Severović, T.** istraživao i pisao o etnografiji Žumberka. Surađivao sa Etnografskim muzejom u Zagrebu.
**shodič** vanjsko stubište
**sić** vjedro za vodu, uglavnom bakreno ili emajlirano
**sidžim** uže, jelek
**sijelo, silo** vrst sastanka u kojima se miješa rad i društvenost, prelo se, tkalo, čijalo perje, komušalo kukuruz, češljala vuna, listao duhan; prelo, divan
**sik, sjek** usjecima na kraju, brvna (na brvnari) su po pravim kutom povezane u produženi preklop
**silah, silaj** pojas u koji se zadijeva oružje; pašnjača, silav, bensilah, bensilav
**silidžik** daščica kojom se žito skida s mjerice pri mjerenju
**silja** jelek
**simbol** mnogo više od običnog znaka: on upućuje s one strane značenja, ovisi o tumačenju, a ono o nekoj vrsti sklonosti; znak znamen, biljeg koji predstavlja, označuje neki pojam ili na njega podsjeća, smislena slika
**simpatička magija** magija koja izaziva protudjelovanje; magijski postupci čija se snaga bazira na sličnosti postupaka i stanja koje se time želi postići
**sindžir** lanac, verige; nakit u perčinu
**singava** crna ovca
**sini** dva panja badnjaka, treći je otac
**sinija** niski stol za blagovanje; bakrena ili brončana ploča na tronogu; sofra
**sinovac** bratov sin muškoj osobi
**sinovica** bratova kći muškoj osobi; ćerša
**sinjal** signal, oznaka
**sinjavo** sivkasto, miješana crna i bijela prirodna vuna
**sipac** morsko vabilo za sipe
**sirada** plavetni konop za optakanje haljine
**sirar** proizvođač ili prodavač sira
**sirće** kvasina, ocat
**sirena** morska nimfa koja je svojim pjevanjem zavodila pomorce na opasna mjesta gdje su pogibali
**sirene** vile koje su se povukle živjeti u more
**sirinava vuna** ostrižena ali neoprana, neočišćena vuna ovce, onakva kakva je bila na tijelu životinje, prožeta njenim znojem i komadićima razne nečistoće
**sirište** osušeni želučić malog teleta ili janjeta, služi za sirenje; sirišće
**sirnica** košara ili mreža za sušenje sira u zraku; slatki kruh koji se spravlja o Uskrsu
**sirutka** tekućina koja ostaje iza sirenja
**sišalj** siječanj; sičanj, sičan
**sitari** obrtnici koji izrađuju sita
**sjecalo** kresivo, sprava za paljenje vatre
**sjeđa** postolje ili kolibica nad vodom, iz koje se lovi riba
**sjek** kuća od dugačkih i debelih brvana koja su na krajevima usječena jedno u drugo
**sjekira** vjerovalo se da (kamena, neolitička) sjekira, spremljena u kući na tavanu ili zaticana iza grede ili strehe, brani od udara groma; kamena strela, strelni kamen, strela
**sjenica** koliba od sirova granja
**sjenokos** livada, sjenokoša; vrijeme kada se sijeno kosi

**sjerina** neoprana, ostrižena vuna ovce
**skale** kamene stube
**skancija** polica; skancil
**skarifikacija** ukrašavanje tijela nanošenjem ozljeda na koži, direktnim zarezivanjem po koži
**sklavina** istarski pokrivač
**sklepanec** pojas za ključeve
**Sklevicky, Lydia** (Zagreb, 7.5.1952 - Zagreb, 21.1.1990) studira na zagrebačkome Filozofskom fakultetu, 1976. godine diplomira sociologiju i etnologiju. Radi u *Institutu za historiju radničkog pokreta u Hrvatskoj* do 1988. godine, kada prelazi u današnji *Institut za etnologiju i folkloristiku*. Glavno istraživačko područje joj je povijest ženske emancipacije. Posthumno joj je izdana knjiga *Konji, žene, ratovi*, Zagreb, 1996.
**sklopnice** dvije kašike ("posna i mrsna"), koje se sklope jedna u drugu i nose o pojasu
**skorup** vrhnje, slaka
**skornja** čizma, škornja
**skretan** predmet koji se nabire, skreće
**skretanje** nabiranje rublja; uglačaju se nabori, utuču manjim kamenom te se otežaju pomoću korita
**skrinja, škrinja** drveni sanduk; kasela
**skudari** ogrlica od koraljnih nizova
**skunfija** kapa ušivena od crne svile
**skuta** obrani skorup
**skuti** donji dio rubine, košulje; donji dio ženske košulje
**skutići** jednostavna bijela podsuknja iste dužine kao i košulja
**slar** trijem pred kućom, balkon
**slamnjača** vreća napunjena slamom s koje se jede od badnjega dana do mladoga božića
**slavenski jaram** podbradni tip jarma, jača gredica iznad šije, slabija gredica ispod vrata
**slipci** prosjaci; bokci, pekljari
**smesni kruh** kruh od miješanog brašna
**smilje, kovilje i neven** nakit djevojaka
**smok** mesna jela; bolja vrsta jela
**smotak** pređa skinuta s raška
**smrča, smrč** smreka
**smrič** osvježavajuće bezalkoholno piće od divljih plodova
**smrt** prikazuje se kao sablast, bijela, mršava i ružna žena
**snaja, sneha, sneja** snaha, nevjesta, sinova ili bratova žena muškoj i ženskoj osobi; nevista, snaša, snašica
**snovača** okretna sprava za pravljenje osnove; snovaljka
**snovanje** pripremanje, pravljenje osnove, osnutka
**snubočica, snubokalja** bračna posrednica; poprdulja, provodađinica
**snuboki** prosci; snoboki
**soba** prostorija sa krevetom, stolom, klupama, peći; prva hiža, iža
**socijalna antropologija** prihvaća funkcionalističke metode; funkcionalističku analizu stavlja u okvire sociološke znanosti; značajni predstavnici: Emile Durkheim, Marcel Mauss, Lucien Levy-Bruhl, E. E. Evans-Pritchard
**soč** vrsta pregiba na suknji
**soj** rod, pleme, narod, koljeno
**soje, sohe** jaki drveni stupovi
**sojenice, sočnice, sošnice** brvnare, građene na sohama, drvenim stupovima
**sokačica, sekačica** kuharica

**sol** apotropej mineralnog porijekla, zbog oštrog okusa
**solarni kalendar** razvili su stočarski narodi; sunčev kalendar
**solarni kult** štovanje Sunca
**solila** mjesta gdje se ovcama povremeno daje da ližu sol
**soparnik** poljičko jelo, varijanta pite zeljanice
**sopile, sopele** puhačka glazbala s dvostrukim jezičkom tipa oboe, mala i vela sopila; roženice
**soprapišin** pregača
**sorguč** perjanica
**sororat** običaj da se udovac oženi sestrom svoje preminule žene
**sotišanka** vrsta košulje
**sotokotul** podsuknja od bijelog tvorničkog platna
**sotoš** tkanje od najfinijeg pamuka; merim
**sovjelo** čunak na razboju; sovilja
**spada** kratak mač, vrsta bodeža
**spara** podloga od krpe za nošenje tereta na glavi; kotrlj, kotuljač, svitak
**Spasovo** 40. dan iz Uskrsa, pastirska svetkovina, ophod križara, pomični blagdan, obično u svibnju ili lipnju; Križevo, Križi, Sensa, Sensova
**spice** čipke za poculicu oko čela
**spirit** duh, duša, utvara, prikaza
**spiritizam** vjerovanje u zagrobni život duhova umrlih ljudi i u mogućnost općenja s njima
**s police** davanje privatne imovine nekom sumještaninu izvan kuće na obradu
**spona** sapetljača na košulji, končić kojim se veže košulja na zamku
**sponje** kopče načinjene od žice, uvijek su u paru: kukac i kovčica; parovi
**sprega, spreža** kooperativni običaj, ugovorni odnos, pomoć u teglećem blagu kod gospodarskih poslova, što dvoje dogovorno pružaju jedan drugome; suvez
**spret** žeravica
**spričanje, pričanje** tekst oproštaja od pokojnika
**sprta, sprtva** košara
**srce** srebrni privjesak
**srdelara** jednostruka mreža stajaćica ili potegača za srdele
**srebro** apotropej mineralnog porijekla, zbog vrijednosti, čistoće i boje
**sredoposna nedjelja** četvrta korizmena nedjelja; purgatorska nedjelja
**srma** srebro, srebrni konac koji se upotrebljava za filigran i za vez
**srpac, srpak** trava za bojenje žute vune
**staburina** deblo, panj, trupac
**stačica** mjera za dužinu u obliku pruta
**stačun** trgovina
**staćilo** koji zbija šale u svatovima, često smiješno opremljen; čauš, debeli svat
**stajaće ruho** najsvečanija odjeća
**stajaćice** stajaće mreže, spuste se iz broda i učvrste
**stan** nastamba izvan sela u kojoj netko boravi cijelu godinu sa stokom; dio je zadruge
**stanište** mjesto gdje se netko nastani
**stan, stative** vodoravni tkalački stan; krosna, vučin
**stan košulje** oblik vreće, tkanina preklopljena na pola kod dinarske košulje
**stanje** sklop gospodarskih zgrada
**stap** drveni sud u kojemu se radi maslo
**star** mjera od dubenog drveta za žitarice i druge proizvode
**stara parta** stara djevojka, usidjelica
**starešica** u zadružnoj obitelji glavarica kuće, domaćica

**stari svat** ugledan muškarac na čelu svatova, stariji od ostalih svatova; starešina, starješina
**staro sito** ples koji je u prošlosti bio vezan s kultom plodnosti
**starovirsko ruho** stariji sloj nošnje u Slavoniji
**starosno načelo** veće vrednovanje starijih osoba u društvu
**stative** tkalački stan, razboj, tara
**steća** anterija koja se nosi na blagdan
**stećak** isklesani kamen koji se stavlja na grob ili na kakav drugi biljeg; kamenje starovirsko
**stelja** naramci slame i suhog lišća da blago bude na suhom; šušanj
**Stepanov, Stjepan** (Osijek, 30.1.1901 - Zagreb, 11.6.1984) etnomuzikolog i glazbenik. Kao djelatnik *Instituta za etnologiju i folkloristiku* od 1954-1965. prikuplja i znanstveno obrađuje opsežnu melografsku građu, ali i bogatu folklorističku i etnografsku građu.
**stepka** tekućina preostala pri pravljenju maslaca
**stereotip** etnografsko tipiziranje; vrijedi u principu samo “za one druge”
**stifle** crne ili žute cipele
**stigma** znamenje, znak, točka, obilježje, žig, biljeg, ožiljak
**Stipanje, Stjepanje, Štefanje** 26. prosinca, dan konja, seljaci izlaze vani s konjima i utrkuju se
**stisak** mjesto gdje se dvije ivice sašiju
**stiva** tovarni prostor na brodu, brodsko spremište za teret
**stivan** nevjestinski ukras
**stjegonoša** barjaktar, zastavnik
**stog** sijeno složeno oko stožine; plast
**stogodnjak** stara, davno tiskana knjiga
**stoka** apotropej životinjskog porijekla, zaštita od zlih sila; i dijelovi životinja bili su apotropeji
**stolčec** stoličica, niska stolica, tronožac
**stolnica** tkani stolnjak
**stomanja** muška košulja; košulja nabrana oko vrata i na rukavima
**Stomorina** Velika Gospa
**stopanica** žena koja u stočarskim sredinama vodi domaćinstvo
**stopanin** domaćin, gazda
**stopina** stopa, otisak
**stožina** visok štap oko kojeg se slaže sijeno; stožer
**stožišće** stog
**strašin** morska mreža povlakača, kao uglata klinasta košara
**stravine** nadnaravna bića, pojave koje plaše ljude, događaji na granici vizija i halucinacija; plašine, danje
**streka** zlatom izvezeno odijelo
**stričevići** međusobno nazivanje djece dvojice braće
**strija** streha
**strijela** munja, grom u staroj mitskoj predaji te u narodnim uzrekama; strila
**strijač** ljetni lagani slamnati šešir široka oboda
**striženje** šišanje ovčje vune
**striževina** najfinija vuna
**strug, struk** sprava za slatkovodni ribolov, slična parangalu
**struga** zidom ograđen prostor za stoku; posebni dio tora za jutarnju i večernju mužnju; ravan pred kućom, prošireni dio ulice u selu
**struganjka** drvena zdjela, razne veličine i namjene, iz jednog komada izdubljena
**struka** dugački i uži komad tkanine, krpet; pastirski plašt-

pokrivač od vune i kostrijeti sa dugačkim resama, gunj, ćebe
**struke** ogrlice od jednog ili dva niza staklenih zrnaca
**strukturalna antropologija** primjena strukturalne metode u etnologiji i proučavanju kulture; preko jezika i drugih kulturnih dobara dolazi se do nesvjesnog; apovijesni pristup; najznačajniji predstavnici: Claude Lévi-Strauss, Edmund Leach
**strukturalizam** odjeljivanje kulture na strukturne dijelove; preuzeto iz lingvistike te primarno lingvistička metoda
**strumica** rukovet lana
**stružnica** tokarski stan
**stucka** zemljani vrč za piće; krugla, koršov
**studenac** izvor iz kojega se zahvata voda
**stuhać** vjedogonja, vještac, vilenjak
**stupa** nazubljena poluga koja udara po rukovetima, koje su prislonjene na donji nazubljeni dio, podiže se nogom; uređaj pokretan vodom koji velikim batovima udara sukno; valjarica; ostaci konoplje ili lana, kučina
**subaša** poljar, čuvar polja
**Sudamja** sajam sv. Duje u Splitu, zaštitnika grada
**suđenice** vilinska bića koja određuju čovjekovu sudbinu u času rođenja, porodna demonska bića, obično tri, koje kod poroda određuju sudbinu; rođenice, sudbine, sudbinice, sujenice, sudnice, rejenice
**suhozid** slaganje neobrađenog kamena bez vezivnog sredstva
**suhozidica** prizemna nastamba građena kamenom u suho, bez vezivnoga materijala; potleušica
**suk** panj, posebice badnjak, glavnja
**sukanac** debeli sukneni pokrivač za krevet
**suknena kecelja** tamna vunena pregača
**sukno** tkanina od vune, tkana u četiri nita
**sukub** ženski vampir; ženski demon koji spolno opći s usnulim ljudima
**sular** kamena terasa ispred vrata; balatura
**sunčani prah** pojam za uništenje nekoga ili nečega, razbijanje u najsitnije čestice, prašinu
**supa** juha
**supkultura** kultura ili segment kulture koji nije priznat od vladajućeg dijela društva, bilo koja kultura ili njen segment koji živi paralelno sa oficijelnom kulturom: kultura žena, djece, staraca, homoseksualaca, rock kultura itd.
**supkulturne razlike** razlike unutar jednog manjeg ili većeg područja slične kulture
**suražica, suržica** raž se sije miješana sa nekim žitom, žito u kojem ima više raži nego pšenice
**surka, surina** kratki kaput od sukna, kabanica; surica, menten, bekeš, kudmen
**survival** ostatak iz prošlosti koji se još danas vidi u narodnim običajima i vjerovanjima
**susvita** svršetak svijeta, sudnji dan
**sušac** suhi snijeg, koji škripi pod nogama
**sušnik** bezvodan oblak
**suvar, suvač** mlin na pogon stokom
**suvat** mjesto gdje se ljeti čuvaju goveda
**suvez** kooperativni običaj, ugovorni odnos, pomoć u

teglećem blagu kod gospodarskih poslova, što dvoje dogovorno pružaju jedan drugome; sprega

**suveznici** partneri u suvezu, obično ljudi unutar istoga sela

**svaća** nevjestina sestra

**svagdan** svakodnevica, ustaljeni tijek života i rada, ovisan o godišnjem dobu

**svak** sestrin muž ženskoj osobi, muž muževe sestre; svojak

**svaldanica** nabrana suknja

**svalde, svaldi** nabori na odjeći

**sv. Andrija** 30. studeni, običaj nagađanja djevojaka o budućem ženiku i uopće o sudbini

**svast, svaja** ženina sestra

**svastika** zaobljeni križ s kukama, motiv sunca indoevropske starine, najznačajniji motiv šara na pisanicama; šogorica, svast

**svatovi** svi sudionici svadbe; glavni sudionici svadbe; svati, svaća, pirovjani, pirovljani

**svatovska grana** svadbeni običaj, grana s četiri ogranka koja je nakićena i utaknuta u križ ili kolač, a koja se prodaje, daruje ili otkupljuje za mladu; svadbena grana, jabuka, gorica zelena, kravalj

**sv. Barbara** 4. prosinca, sijanje pšenice, gatanje, proricnje, običaj polaženika

**sv. Blaž** 3. veljače, blagoslov grla

**svečanica** košulja za svece

**svekar** mužev otac (ženi)

**svekrva** muževa majka

**sven** uganuće

**svetenje** blagoslov jela na Uskrs; posvećenje

**sveti kutak** dio kuće gdje visi raspelo uz nekoliko slika s biblijskim motivima

**svetinja** izvor kojemu se pridaje ljekovita moć

**svetlo** dijadema na glavi; parta

**sveza** vrpca otkana od svile i zlata

**svežanj** straga svezana vrpca; fjok, mašla, pantljika

**sv. Filip i Jakov** 1. svibnja, ukrašavanje zelenilom, podizanje maja; Filipovo, Filiplje

**svibovina** vrbovina, drvo vrbe

**svićalo** brodska željezna sprava s nekoliko rebara u kojoj gori vatra

**svićar** ribar koji u ribarskoj družini radi na svićama

**svićarica** brod koji lovi po mraku, *na sviću*, pomoću svjetlosti

**Svijećnica** 2. veljače, Svitlo Marinje, Kandalora, Svečnica; žene prave svijeće i daju ih blagosloviti; ophod sa sakupljanjem darova

**svilača** košulja, svilena košulja

**svilaj, svilaja** kožni pojas s nekoliko listova, pregrada

**svilec** lan finoga vlakna, fini lan; preja svilica

**svilina** vrsta morske trave

**svilopis** u cjevčicu kiščice (za šaranje jaja) umetne se svilena nit, pa vosak ostavlja tanje linije; naziv za jaja obojena u više boja

**svinjak** običajna vatra Velike Ivanje

**svinjar** pastir

**svinjarica** lepinja, božićni kruh sa oblikovanih dvanaest sisa

**svinjokolja** vrijeme pred Božić u kojem se kolju svinje; kolinje

**Svi sveti** 1. studeni, posljednji pastirski blagdan u godini; štovanje pokojnika, uređuju se i posjećuju grobovi

**svita** čoha, čoja

**svitica** crveni sukneni ogrtač za djecu

**svitnjaci** krijesovi, velike vatre na otvorenome, na Ivanje

**svitnjak** tkana vrpca za vezivanje gaća; gaćnjak

**sv. Ivan Glavosjek** 29. kolovoza, dan kada se ne smije počinjati nikakav posao
**svjetlica** munja
**sv. Katarina** 25. studenog, zadnji dan jeseni, do kada se mogu sklapati brakovi; sveta Kate
**sv. Kliment, Klement** 23. studenog, seljaci vode tri puta stoku oko crkve; patron stoke, spremanje drva za blagdane
**sv. Lucija** 13. prosinca, sijanje pšenice, darivanje djece, gatanje, proricanje u 12 dana od Luce do Božića
**sv. Matija** navješćuje konac zime, korizmeni datum
**svojak** muž ženine sestre
**svornica** klin na plugu ili kolima
**svračine, svračina** račvasti stražnji kraj na rudu
**svrdlo** osovina u turnju
**sv. Toma** 21. prosinca, gatanje djevojaka, klanje onog što je spremno za Božić
**sv. Tri Kralja** 6. siječnja, Vodokršće, posljednji dan božićnog ciklusa, blagoslov kuća, ophod zvjezdara
**sv. Valentin** 14. veljače, peku se i darivaju mala peciva

## Š

**šajtar** veća morska i slatkovodna mreža zaimača; veliki križak
**šalange, šalanke** dvije jednake ukrasne vrpce spuštene na pleća, u vezi s ogrlicom od dukata
**šaliž** tlo popločano kamenim pločama (u kući npr.)
**Šaluš** sredposni praznik kada se jelo meso, poznat i velebitskim pastirima
**šalvare** široke turske hlače, naročito suknene, dimije od čohe
**šamija** marama ovijena oko glave udatih žena; zavoj, zlatara
**šamlija** crvena marama, na jednome kraju šuplja gdje je obješeno puce
**šanka** svila za ječerme, šarena i prugasta
**šapćalica** basma, magijski tekst koji se u obredu tiho i nerazumljivo izgovara, da ne bi izgubio snagu ako netko nepozvan sazna sadržaj
**šapelj** nakit za glavu, iskićen điniđama i zlatom
**šara** prednji ukrašeni dio na crnim vunenim pojasima; vuneni pojas pravokutnog oblika
**šarage** koš u kolima, zadnji dio kola
**šaranje** ukrašavanje tikvica crtorezom
**šarenica** tkanina od naveza i pamuka; šareni biljac
**šargija** vrst tambure
**šarkanj** zmaj, aždaja
**šarpelj** seljačka kožna torba što se nosi preko ramena
**šarvale** suknene gaće
**šator** nastamba osobita oblika od čvrsto impregnirane tkanine; služi za stanovanje na otvorenom
**šegac** manja jednoručna pila
**šejtan** vrag
**šekati** ispolcem prazniti more i vodu iz broda
**šekret** priprost zahod; vuvodnjak
**šereg kapitan** predvodnik svatova
**šešebanji** ukrasi od tijesta na svadbenoj pogači
**šešrca** na prazan želudac (ujutro)
**šešula** drveni ispolac za grabljenje tekućine, obično vode, mora, vina i sl.
**šetemana** tjedan
**ševar** trska

**ševarica** kamena potleušica sa slamnatim krovom
**ševasta** šepava, djevojka koja u hodu zanosi na stranu
**šibanje** udaranje prutovima po crkvenim klupama u Velikom tjednu; tući barabana, tjerati korizmu
**šijavac** ribar koji u ribarskoj družini vesla; veslač
**šijun** zli morski demon koji je uzrokovao nevere i potapao brodove; jak vjetar
**šijunada** žestoki vjetar, žestoki udar vjetra, olujni vjetar
**šiljkan** opanak obrtničke izrade, sa remenčićima, naprijed ima kljun
**šimatorij** prostor oko crkve koji je nakada služio za pokapanje mrtvih
**šindra, šimla** otesana daščica za pokrivanje krova, služi umjesto crijepa; soba ugrađena u potkrovlju seljačke kuće
**širit** zlatni nakit na ječermi
**širočka** mala sjekirica
**široko** vrući vjetar; jugo, šilok
**Širola, Božidar** (Žakanje kraj Ozlja, 20.12.1889 - Zagreb, 10.6.1956) muzikolog i etnograf, bio je kustos i direktor *Etnografskog muzeja* u Zagrebu. Proučavao glazbeni folklor i narodne glazbene instrumente.
**širop** ljekoviti čaj, sirup
**šišana** vrsta puške, karabinka
**šišani, striženi, naštrigani kum** stupa u duhovno srodstvo sa kumčetom i cijelom obitelji; vrši prvo šišanje djeteta
**šišano kumstvo** običaji pri prvom šišanju kose, prvo rezanje kose, utječe na poboljšanje zdravlja; strigano kumstvo
**Šižgorić, Juraj** (1420-1509) opisuje kako su Šibenčani preuzimali običaje od susjeda, zadivljen je pučkom kulturom, uvjeren u hrvatstvo Ilira; djelo *O položaju Ilirije i grada Šibenika*, 1487.
**šjarpa, šjarpica** ovratnik
**škaf** vjedro
**škafetin** mala ladica
**škancija** polica, stalaža ovješena o zid
**škanj, škanjet** stoličica, jednostavna klupica bez naslona; klup
**škanjić** omanji tronožni stolac domaće izrade; bančić
**škapular** dvije platnene svetačke sličice spojene uzicom
**škarići** uske hlače, benevreci
**škip** drvena posuda kod prerađivanja mlijeka; drvena duguljasta zdjela za miješanje kruha
**škojar** otočanin
**škontradur** zli susret, zlo oko
**škopular, škapular** dio svećenikove odjeće ili opreme koji se kod blagoslova stavlja bolesniku ili drugome na glavu
**škrebetaljke** njima su se mještani pozivali u crkvu između Velikog četvrtka i Velike subote, kada su zvona šutjela; čegrtaljke, klepetaljke, klepetarnice
**škrij** kamena ploča
**škrilok** muški šešir
**škrilje** vapnenačke ploče za pokrivanje krova
**škripavac** sir sušen na zraku
**škrlak, škrljak** muški šešir, kapa; škriljak
**škrova** dvije grede u turnju koje se vrte oko osovine i tako pritišću i gnječe grožđe
**škudar, škude** ogrlica od velikih srebrnih novaca
**škufija, škufijica** ženska bijela kapica; počelica
**škufjun** dječja kapuljača
**škura** kapak na prozoru

**šlajer** veo
**šlarna peča** marama od jeftinog tvorničkog materijala, presložena u obliku trokuta
**šlingeraj** bijeli ukras
**šloprtki** pokvarena jaja
**šljepice** ocakljene kalijeve ploče za peć
**šmuk** nakit, ukras
**šnekle** vještački uvojci na kosi
**šofo** krevet (kupovni) sa šupljim, izrezbarenim pločama pri glavi i nogama
**šogor** ženin brat, šura, šurjak, svak, djever, zet, pašanac
**Šokci** rimokatolici za pravoslavce
**šop** snopić, rukovet slame za pokrivanje krovova na starinskim seljačkim kućama; ritak, ritek
**šopati** nasilno hraniti, kljukati
**šoriti** graditi kuće tako da budu u nizu
**šorke** pletene cipele
**šotana** podsuknja, od pamučnog platna
**šotarica** potkošulja, od tanke vune ili pamuka
**šotić** ples uz pratnju gitare i mandoline
**špajza** spremnica za hranu, smočnica, ostava
**špančera** građanski šešir
**šparanec** vrst torbe
**španga** kopča, grivna, sponka
**špašej** drvena ogradica u kojoj su se malena djeca učila hodati
**špigeta** trak, vrpca, uzica
**špila** zlatna ukrasna igla u obliku cvijeta, s velikim poludragim kamenom
**špiode, špjode** ukrasne igle
**šporet** zidani štednjak
**športa** mrežasta torba, vreća u koju se stavljaju masline pri tiještenju; reča, rječa
**špoža** nevjesta
**šprajak** šiljasti komad drveta kojim se podbada magare
**šprulja** dugačka motka, kojom djeca mlate voće sa zemlje
**špurtil** ribarska sprava
**šrefanje** puštanje krvi u svrhu liječenja zarezivanjem kože
**štacun** dućan, trgovina
**štagalj, škedenj** sjenik
**štala** nastamba za goveda
**štamet** pređa od vune
**štampari** majstori za izradu ženskih marama, zejtinjača
**štepati, štopati** prošivati
**šterika** svijeća, lojanica
**šternja** zdenac
**šticle** ukrasi na podlaktici, pleteni od tamnocrvene vunice i navezeni sitnim bijelim staklenim zrnjem; narukve
**štihanje** kopanje zemlje lopatom
**štinge** stepenice
**štopelice** cipele
**štovanje pokojnika, predaka** odnosno kult pokojnika, na razne načine pokazivanje štovanja umrlih, povezano sa vjerovanjem u duše umrlih predaka
**štrada** prošireno i uređeno mjesto okupljanja suseljana, trg, ulica; strada, štroda
**štrena** svitak vune, povjesmo, predenica
**štrepe** nakit za kosu; titrenke
**štriga, štringa** vještica, čarobnica; fantastična bića koja utječu na zdravlje i sudbinu djeteta
**štrigon, štrigun** vještac, čarobnjak, ljudi koji se nakon smrti vraćaju među žive da bi im činili zlo, rađaju se u "crvenoj košuljici"; vukodlak
**štrikana reklja** kratki vuneni kaput s dugim rukavima
**štrikati** plesti
**štrikeri** majstori koji pletu rekle, čarape i sl.
**štrokalj** kvasni kolač od sira
**štrolig** vrač

**štruklji** savijača od beskvasnog tijesta
**štuc** kratka puška, skraćene i otpilane cijevi; karabinka
**štule** drvene motke na kojima se prelaze voda ili blato, drvene noge; hodulje, gigalje
**štumfe, štumfi** ustupane čarape, pamučne bijele dokoljenice; štunfe
**šuba** dugačka ženska haljina s rukavima od čohe i postavljena kožom
**šubara** pokrivalo za glavu od krzna
**šudar** svileni ubrus, rubac, marama
**šufit** tavan, potkrovlje
**šulj** elementarna brana, na hrpu drače se na bok postavi oraća sprava i tako brana
**šupreš** glačalo
**šurjak, šura** ženin brat
**šurjinica** žena ženinog brata
**šušanj** naramci slame i suhog lišća da blago bude na suhom; stelja
**šuština** vrsta dugmeta, puceta, kopče
**šušumad** suha trava za potpaljivanje vatre
**šute** prizemne prostorije u čardaku
**švabica** moda gdje su haljetci i bluze uskih rukava
**švav** komadić lipove kore koja dođe pod potplatu
**švora** redovnica, opatica, koludrica, kaluđerica

## T

**tabar** starinska svečana kabanica, ogrtač
**tabor** ratni logor, šatorje; prostor za držanje ovaca i koza
**taborište** mjesto za tabor
**tabu** zabrana koja se stavlja na neki predmet, rad, riječ i sl.; narušavanje te zabrane povlači za sobom tešku bolest; zabranjeni predmeti, pitanja, mišljenja; nešto posvećeno, sveto, što se ne smije dirati, nepovredivo
**tabu incesta** je zabrana spolnog općenja sa bliskim srodnikom ili u okviru jedne veće agnatske grupe srodnika; to je redovno dopuna egzogamskih propisa; nalazi se već u lovačkim društvima
**taclini, tacne** široko zarukavlje na ženskoj košulji
**tak** podnožak za bačvu
**takalj** kolac
**takica, takljica** pritka, vilica
**takjat** postavljati takice u vinogradu
**taktina, taptina** donji, često prošupljeni dio debla masline, panj masline
**talisman** predmet koji svome posjedniku daje čudotvornu moć, donosi sreću, uspjeh; amajlija
**taloškinja** kćer koja dobiva za miraz zemlju, ona je jedinica ili je obitelj bogata ili je majka sačuvala od svoga miraza
**taljige** kola u koje se upreže jedan konj
**tambura, tamburica** žičani instrument; po budističkoj mitologiji prvu je tamburu načinio bog Tamburu, zaštitnik glazbe i glazbenika
**tamen** tamjan
**tanac** ples
**tancanje venca** opraštanje mladenke od njezina djevojačkog vijenca
**tancar** plesač
**tanka krv** rođaci po majci
**tapun** veliki čep na sredini bačve
**tara** uspravni tkalački stan; krosna
**tarabe** daščana ograda
**tarana** tjestenina

**tarankanje** pjevanje instrumentalne melodije uz oponašanje sopila
**tarantela** mreža stajaćica, srodna poponici
**tast** ženin otac (mužu)
**tatuaža, tetovirati** urisivati neizbrisive slike na čovječje tijelo s pomoću uboda u kožu i stavljanje boje u te ubode; običaj raširen među nekim plemenima od kojih su ga preuzeli pomorci i ostali slojevi različitih zemalja
**tauširanje** postupak umetanja kovine u kovinu (npr. zlata i srebra u čelik) pri kome se duboko u gravirani crtež na kovini umeće druga kovina, zakiva i grijanjem stapa s podlogom; urešavanje kovine kovinskim intarzijama
**tavaja** stolnjak, stolni prekrivač
**tavan** potkrovlje
**tazbina** ženina obitelj
**tefebaš** zlatna anterija
**tegeltija** prošivena koža ili sukno na sedlu
**tehara** uskrsni kolač s jajetom u sredini; teharica
**teizam** religiozno-filozofska dogma koja tvrdi da postoji jedan bog, predstavljen u liku jedne osobe koja je stvorila svijet i koja njime upravlja
**tela** tkanje, tkanina, platno od debljeg pamuka
**tenac, tenjac** vjedogonja, vještac
**tenda, tjenda** šator koji samo s jedne strane čuva od sunca
**tenka gibanica** gibanica od beskvasna tijesta
**tentacija** demonsko biće u obliku dječačića, sa zelenim hlačama, kaputom i šeširićem, nečista savjest za one koji se ne znaju prekrižiti i moliti Boga; beštija, vražić
**teofagija** u nekim religijama učenje da se bog nalazi u stanovitoj hrani i da osoba koja tu hranu jede prima boga u sebe (kod kršćana je to slučaj sa pričešću, a kod starih naroda razumijevalo se pod tim pojmom blagovanje žrtvene životinje)
**teofanija** vjerovanje da božanstvo, duh ili demon dolazi prerušen u ljudskom liku u posjetu, odatle razni oblici gostoprimstva
**tepalek** drveni batić za pravljenje maslaca
**tepeluk** tjemeni nakit; kovinska pločica, nosi se na tjemenu kape; tepelak
**terluci** vrsta papuča, nazuvaka; priglavci
**tesla** oruđe za dubenje, kopanje
**tesnek, tasnak** gornji dio odjeće, opleće; suknja i opleće
**tešerska krosna** savršeniji tip krosana, manufakturni tip
**tetak** muž očeve sestre, muž majčine sestre
**tetka** očeva ili majčina sestra
**tetići** međusobno nazivanje djece dviju sestara
**tetoviranje** ukrašavanje tijela trajnim nanošenjem boje na kožu; tatauiranje
**teurgija** zaklinjanje duhova, spiritizam, vidovnjaštvo, čudotvorstvo, čarobnjaštvo
**teza** prizemna kućica, služi za spremište, u gospodarske svrhe, katkada se u njoj drži i perad
**težačka lepinja** božićni kruh na kojem su oblikovane četiri dojke; volarica
**tibet** cvijetni uzorak
**tiftik** čisto pamučno platno
**tiganj** tava
**tiha molitva** tajna magijska stihovana formula, magija riječi uz magijski obred za liječenje bolesnika

**Tijelovo** pomični blagdan, obično u lipnju ili svibnju, deset dana nakon Duhova
**tikva, tikvica** prva posuda; posuda ili ukras; tukvanj
**til** laka, rijetka, prozirna mrežasta tkanina
**tilut** hrbat noža, sjekire ili kojeg drugog oštrog predmeta
**timariti** brinuti o konjima
**timon** rudo
**timun** kormilo
**tinac** veliki drveni sud s rupičastim podnožjem pri vrhu za gnječenje maslina
**tindirik** kovni nakit, zvonca
**tintilin** kućni, domaći duh
**tip** obrazac, model za grupu, forma nečega
**tipizacija** uređivanje ili svrstavanje koje se vrši po određenim tipovima, po značajnim osnovnim obilježjima
**tipologija** znanost o tipovima, svrstavanje u tipove, klasifikacija
**tisto** smjesa dobivena meljavom maslina; pašta
**tišljar** stolar
**titular** momak koji se sprema zaručiti djevojku
**tkalački stan** naprave za tkanje; postoje dvije osnovne vrste: vertikalni i horizontalni
**Tkalčić, Vladimir** (Zagreb, 30.9.1883 - 11.11.1971) muzeolog, povjesničar umjetnosti i etnograf, studirao zemljopis i povijest na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Djelovao je u tri zagrebačka muzeja: bio je kustos u Arheološkome (1907-1919) i Etnografskome muzeju, potom ravnatelj Etnografskoga muzeja (od 1927) i Muzeja za umjetnost i obrt (1933-1952). Značajniji etnografski radovi: *Seljačke nošnje na području Zagrebačke Gore*, Narodna starina, 10, 1925, *Seljačko ćilimarstvo u Jugoslaviji*, Zagreb, 1929, *Etnografski muzej u Zagrebu 1919-1929*, Zagreb, 1930, *Seljačko zgradarstvo u Turopolju*, Etnografska istraživanja i građa, 1934.
**tkalice, kalice** vještije žene koje su tkale pretežno vunom za novčanu naknadu
**tkanica** ženski pojas od raznobojne vune
**tkanjače** sprave za tkanje
**tmora** crna oblačina
**tobalica** vodir, vodijer, brušnjača
**tocilj** brus, gladilica
**toć** preša za masline, jednostavni mlin smješten uz kuću i s jednostavnim kamenim koritom; valjavac, vajavac
**toka** dugme ili pločica od kovine na nošnji (na prsima)
**tokmak** mali buzdovan, topuz, malj, palica, toljaga, drveni bat u suknarskoj stupi
**Tommasini, Giacomo Filippo** (17. st.) iz Kopra daje dobar opis seoskoga života u Istri; djelo *Povijesno – zemljopisni prikaz provincije Istre*, 1645.
**Tončić, Kamilo** (Zadar, 28.10.1878 - Split, 29.6.1961) građevinski inženjer, Visoku tehničku školu završio u Beču. U razdoblju od 1910-1925. godine utemeljitelj i ravnatelj Obrtne škole, Graditeljske i umjetničke škole, te Srednje tehničke škole u Splitu. Bavio se skupljanjem i proučavanjem dalmatinskoga folklora. Godine 1907. organizira prvu službenu etnografsku izložbu, a 1910. godine osniva Pokrajinski muzej za narodni obrt i umjetnost, današnji Etnografski

muzej Split. Godine 1926. muzej preuzima splitska općina i Kamila Tončića postavlja za ravnatelja. Tridesetih godina od Etnografskog muzeja odvaja se Galerija umjetnina te je Tončić osnivač i prvi ravnatelj Galerije (1931-1941). Godine 1913. pokrenuo muzejski časopis Koledar Pokrajinskog muzeja za narodni obrt i umjetnost u Splitu, ali su izašla samo dva broja. Od brojnih radova treba istaknuti mape *Narodne šare*, 1937. i *Narodne nošnje s jadranskog primorja i zagorja*.

**tonda** vjenčani prsten

**tondin** omanja jednostavna željezna ručna sprava iz koje se udarcem o zid puca o božićnim blagdanima i uoči njih, sastoji se od ručice, udarne igle i udubljenja (obično dijela kakve okrugle cijevi) u koje se stavi nešto smjese, praha tj. mješavine klora i sumpora

**toponim** naziv nekog zemljopisnog mjesta, mjesno ime

**toponimija** znanost koja se bavi proučavanjem toponima

**toponomastika** znanost o značenju i podrijetlu imena mjesta

**topuz** buzdovan, malj, kijača

**tor** pomična i nepomična ograda za ovce i sl.

**torara** malena pastirska kolibica, koja je položena na plazove pa se može premještati

**torbač** torbar, ide po selima i prodaje

**torci, torac** svijeće na visokim štapovima, nose se u procesiji o Uskrsu; duplir

**torkul** složeniji mlin za masline; toš, toklarija

**tornica** pokrajnja apsidalna prigradnja kuće

**torniček** svadbena kruna od crvenih pera, cvijeća i stakalaca

**toš** prostorija ili zgrada sa svim uređajima i priborom za mljevenje, tj. drobljenje maslina, mlin, tijesak i uzidani kotao za grijanje vode; toć, toklarija, torč, torkula, malin, mlinica

**tošar** unajmljeni poslovođa kod prerade maslina u tošu; proto

**totem** životinja, biljka ili predmet kojemu svi članovi prvobitne socijalne grupe (roda, plemena) iskazuju specijalno poštovanje pri čemu se totem smatra začetnikom plemena

**totemizam** kult totema; jedan od najranijih oblika religije, ponikao istodobno s rodovskim uređenjem

**tovar** magarac

**tovilica** stol za jelo

**tozluci** dokoljenica; tozluke, tozlučine

**trabakul** teretni obalni jedrenjak sa dva jarbola

**traboloz** svileni pojas, vrsta muškoga pojasa; trabulos

**tradicija** predanje, usmena predaja povijesnog materijala; običaj, poredak, pravila ponašanja, konstante koja prelaze od pokoljenja na pokoljenje

**tradicijski** koji je došao do nas po predanju, koji prelazi, koji se predaje od pokoljenja pokoljenju; koji je uobičajen od davnine; osnovan na tradiciji, predajni

**tradicijski kalendar** obuhvaća blagdane koji se ponavljaju svake godine, a u Hrvata su vezani uz blagdane katoličkog kalendara

**tradiranje kulture** proces prenošenja kulture s naraštaja na naraštaj

**trag** dio rukava odjeće u Slavoniji

**trajina** udica
**trak** srma, lanac obložen oko zlatne ploče na fesu, srebrn je a krajevi mu se spuštaju niz oba obraza
**tralje, traglje** nosiljka, nosila; krošnje
**tram** masivna središnja greda, protegnuta duž stropa; poprečna greda u tijesku, preši
**tramontana, tramuntana** sjeverni, sjeverozapadni vjetar; tremuntana
**transhumantno stočarstvo** selidbeno stočarstvo; jednom ili više puta na godinu stoka sa pastirima seli na druga selišta ili u bazično selo
**trap** ostava za krumpir, dijelom u zemlji i sa krovićem
**trapula** zamka, klopka, stupica, mišolovka
**trata** mreža, vrsta povlačne mreže
**tratina** zemlja na kojoj je narasla sitna trava
**travan** travanj
**travar, travarica** muškarac ili žena koji se bavi sakupljanjem i liječenjem ljekovitim biljem
**travarica** rakija dobivena pečenjem tropa u rakijskom kotlu uz dodatak aromatičnog bilja
**traversa** uska svilena pregača, od kupovnog materijala; travesa, traveša, traveza
**traversada** platno otkano od modrog pamuka s uskim prugama
**trbok** mala mreža; vuče se po dnu
**treba** žrtva poganskim božanstvima
**trebež, trebežište** krčevina
**trećaki** treći roj pčela u godini; čele
**treća košulja** nosi je žensko dvogodišnje dijete, ima ogrlicu a natrag je malo nabrana
**trem, trim** trijem; ganjak
**tremanat** zlatna igla, ukosnica
**trenfus** tronogi željezni stalak, u obliku kruga ili trokuta, za prženje
**trepača** stupa, sprava kojom se nabija kudjelja
**trepetljika** zlatna igla, ukosnica; tremanat
**treskavice** glazbeni oblik srodan ojkanju
**trgačina** berba grožđa, trgati grožđe
**trganci** tjestenina
**tri kralji** ophod na Sv. Tri Kralja; zvezdari
**trim** kamena kućica čunjastog oblika, građena u suhozidu, uobičajena na jadranskom području; bunja, kažun, ćemer
**tri nedjelje pred Božić** djetinjci, materice i oci
**trinoge** tronožac; bančić
**trizir** čipka oko ženske kape poculice
**trklja, brklja** uspravna grana sa izbočinama na koje se nabaca sijeno
**trkmar, dakmar** malo sidro ili grana s pomoću koje se vadi otkinuta mreža s dna; grančik, šebig
**trlac** gornji dio stupe za konoplju; daska na kojoj se tkaju tkanice
**trlagan** kaput od smeđeg ili modrog sukna; koporan
**trlica** ručna naprava sastavljena od drvenog noža umetnutog u procijep između dviju uzdužnih daščica, za čišćenje vlaknastih dijelova konoplje i lana
**trliš** debelo platno; odijelo od takva platna
**trnac** voćnjak; šljivik
**trnka, trnjka, trmka** košnica zvonolika oblika, od pruća
**trnov ili glogov kolac** apotropej, štiti od vukodlaka

**trodijelna rala** ručica i plaz iz jednog komada, gredelj i kozlac zasebno
**trojica** trokraka božićna svijeća
**trojstvo** među božićno žito stavljaju se tri svijeće
**tronog, tronoga** stoličica sa tri noge; tronožac
**trostrana rala** gredelj, kozlac, ručica i plaz tvore trokutasti lik
**trpeza** stol; astal
**trs** loza, čokot
**trsje** vinograd, loza; lozje
**trst** trstika
**truba** bala platna; cijeli komad tkanja koji je na stativama otkan; ono što se sa prednjeg vratila izmota
**truhnjeta, truhnjela** noseća žena, žena u drugom stanju
**trvelji** dvije pletenice koje se umjetno odebljavaju savijene kraj uha
**tucanje jaja** uskrsni običaj, igra, najčešće na Uskrsni ponedjeljak
**Tucin dan, Tučin dan** dan prije Badnjaka; isto kao i sv. Toma, klanje onoga što je spremno za Božić
**tuč** bronca, mjed
**tuča, toča** grad
**tukača, tukač** ručna stupa za konoplju
**tukalo** gornji dio preslice
**tulac** stupica, izdubeni panj kroz koji bi životinja morala proći
**tuligan** šuplje stablo za lov na somove
**tumban** duga pačetvorinasta marama
**tunara** jednostruka mreža stajaćica za lov na tune
**turanj** tijesak za grožđe; turan, preša
**turica** maskirani lik u karnevalu, bivol
**turnjačina** tiještenje grožđa
**turo** umetnuti središnji kvadratni dio gaća
**turšek** lan; len, lenšek, keten
**turšija** sok od mljevenih i tiještenih krušaka
**turta** torta, pogača, pogača bijeloga kruha
**tušelj** zimski, kratak haljetak podstavljan vatom
**tušl** vuneni kaputić dugih rukava
**tušlin** haljetak od finih vunenih i polusvilenih tkanina
**tužaljke** pripadaju pogrebnim običajima svih naroda; svrha im je zaklinjanje i zazivanje
**tuženina** bijela odjeća upotpunjena velikim bijelim rupcima, nosi se osobito u posljednjim danima korizme; prostina, crni se v belini
**tužiti** glasno naricati, tradicijski obrazac oplakivanja pokojnika; jafkati, navijati, narekati, naricati
**tvez po tvezu** bijeli vez kombiniran sa čipkanim bodom
**tvorilo** drvena forma za oblikovanje sira
**tvorčenka** šuplja klopka za tvorove s pomičnim vratima

## U

**uboga** gore, vrlo visoko
**ubojni kamen** brus, kamen osobite vrste, služi za oštrenje kose kod košnje; služi za liječenje, s magijskim značenjem
**ubotnica** hobotnica
**ubrada** nakit glave, od umjetnoga cvijeća i svilenih vrpca
**ubradać** vrsta koprene, od fine prozirne tkanine obrubljena zlatnom čipkom, kojom mlada žena u prvo vrijeme braka zastire lice kada ide u crkvu

**ubrusac** rubac od kupovne poluvunene tkanine
**u čelo** oglavlje, okrugla i debela tkanina koja se meće na čelo
**ugar** dio njive koji se ostavi neobrađen da se regenerira
**ugota** magarica
**ugovor** sastanak na kojemu se ugovara vjenčanje, obveze obiju strana o darovima, proceduri i sudionicima svadbe
**ujak** majčin brat; ujac, daidža
**ujam** naplaćivanje za mljevenje u mlinu
**ujna** žena majčina brata
**ujvenik** vrlo dugačak pojas
**ukliči** napovijedi
**uknica** mali prozorčić
**ukopnica** ukopna, pogrebna košulja
**ukopnina** odjeća koja se spremi za ukop
**uksorilokalna rezidencijalnost** prelazak muškarca u ženinu kuću, žene i nakon udaje ostaju u roditeljskom kućanstvu
**ul** košnica
**ular** povodac, oglav, uzda, vođica
**ulašnik** uzica za vezivanje hlača
**ulenjaci** božićni valjušci prženi u ulju
**ulično selo** kuće uz ulicu ili rijeku
**ulika, uljika, uljka, uljikva** maslina
**ulište** pčelinjak, čelinjak, vulnjak, čelci
**uljenica** posudica u kojoj je ulje i služi za rasvjetu
**ulje violito** ulje u kojemu su otapane latice ljubica
**uljez** muškarac koji nakon vjenčanja dođe stanovati u ženinu kuću; pripuz, dohodar, domazet, domazetović, prišupak, privuk, utoskalo
**uma** žuta ljepljiva zemlja pomiješana sa slamom koja služi za jednostavne papuče između đona i podstave
**umicanje** otmica djevojke kod neželjenog braka ili kada se žele izbjeći troškovi vjenčanja, pira
**undurulja** kisela surutka
**unkos** prednji kraj sedla, jabuka
**unterok** podsuknja od domaćeg platna
**upletnjak** nakit u kosi, sastavljen od lančića, lijevanih kuglica, listića i novčića; uplet
**uprta** vunena uzica za nošenje
**urbana etnologija** proučavanje običajnosti i tradicija urbanih cjelina, kako u prošlosti tako i u svakodnevici, bliska urbanoj sociologiji
**urbar, urbarij** propisi kojima se uređuju odnosi između feudalaca i kmetova; zemljišne knjige
**urda, vurda** vrsta mliječne hrane, sirutka se grije uz dodavanje mlijeka; provaka
**uročljiva trava** trave koje su poznavale samo osobe koje su, po vjerovanju, mogle nabacivati ili skidati uroke; djelovanje im je uglavnom u značenju lijeka protiv uroka
**urok** škoditi nekome ili nečemu pomoću pogleda i želja; kljuka, urek
**usklisure** zimske vunene bijele čarape
**uskočiti** intiman odnos djevojke s momkom prije vjenčanja, imati odnos prije vjenčanja
**Uskrs** dan Isusova uskrsnuća; čišćenje kuće i okućnice, bojanje i ukrašavanje jaja, blagoslov jela, djevojke s blagoslovljenim jelom trče kući, pomični blagdan, obično u travnju ili ožujku; Vuzem, Vazam
**uskrsna peciva** kolači koji se samo o Uskrsu peku, značajna

su pletena peciva s umetnutim jajem
**uskrsna kola** na uskrsni ponedjeljak počinje doba plesanja kola, kolanje
**uskrsni krijes** običaj paljenja vatre u noći od Velike subote na Uskrs
**uskrsno jaje** simbol periodičke obnove prirode
**usmena epika** opjevava događaje i junake, karakteristične su formule, modeli tvorbe stihova
**usmena književnost** poseban oblik jezičnog stvaralaštva, koji u principu nije zapisan u knjigama
**usmena predaja** usmeni književni žanr, a ne izravno svjedočenje o zbilji i zato predaje nisu vjerodostojna svjedočanstva
**usnivanje** najjednostavnije ukrašavanje prilikom samog snovanja
**usnivanica** košulja od jednostruka pamuka
**usprema** ostava s gotovim mliječnim proizvodima i krevetom, dio stana u planini
**usuho** zidanje kamenom bez veziva
**uši** dodatak kose daske na ralu; za razgrtanje zemlje, brazda ispada šira, ali ne prevrće zemlju kao daska
**ušoreno selo** kojemu kuće čine ulicu, nisu razbacane već u pravilnome nizu
**uštipak** slatko jelo, umiješano brašno, jaja i voda te prženo na masti
**ušur** ujam, dio brašna koji se ostavlja mlinaru kao plaća za mljevenje, umjesto novca
**Utješenović-Ostrožinski, Ognjeslav** (Ostrožin kraj Vrginmosta, 21.8.1817 - Zagreb, 8.6.1890) napisao prvu raspravu o tematici zadruga, *Kućne zadruge u južnih Slavena*, Beč, 1859. Školovao se u Beču. Bio je priklonjen ilirizmu. Osim zanimanja za zadruge, bavio se pisanjem spisa pravnoga karaktera. Stvorio je "model zadružnog života".
**utkanica** bod kod veza brojem
**utor** dno bačve
**uvača** drveno vedro sa dva drška
**uvrati** prostor za okretanje pluga
**uzanca** navika, običaj, upotreba; užanca
**uzdarje** povrat dara, odgovor na darivanje
**uzengija** u što jahač utiče noge na konju
**užanca** običaj, navada
**uže** usukane vlati kojima su na njivi snopovi povezani
**u žežin** uoči, dan prije blagdana
**užina** ručak, podnevni obrok
**uživo** zidanje kamenom i vezanje žbukom

# V

**vabac, babac** niz udica unaokolo nanizanih u olovnom središtu, za lov sipa, liganja
**vaćel** ubradač, konjga, ženska povezača od krpa; vaćov
**vagir** oval koji leži na konjskoj šiji i na koji je prikačen plug ili drugo pomagalo koje vuče
**vala** tanka, prozirna tkanina; starinski šupljikavi vez, npr. za rukave
**vald** nabor na odjeći
**valdanica** ljetna suknja od tankoga sukna, modra; carza
**valov** korito za napajanje stoke; kopanja
**Valvasor, Johann Weikhard** (17. st.) opisuje život Hrvata u sjevernoj Istri, Rijeci, Senju i

Žumberku; djelo *Slava vojvodine Kranjske*, 1689.

**valjavac, vajavac** preša za masline, jednostavni mlin smješten uz kuću i s jednostavnim kamenim koritom za mrvljenje maslina; toć

**valjanje jaja** uskrsna igra, čije jaje ode najdalje pobjednik je; kotrljanje

**valjenke** čizme od valjanog sukna, pusta ili čohe; obuvaju se preko druge obuće

**valjušci** tjestenina

**vampir** zao duh pokojnika, noćno strašilo, vukodlak; mrtvac za kojega se vjeruje da je izašao iz groba kako bi sisao krv živima

**vandrovanje** putovanje obrtničkog pomoćnika svijetom radi stjecanja radnog iskustva

**vanga** vrsta ribarske mreže

**vanjkuš** jastuk punjen kokošjim perjem ili pljevom

**varak** pozlata

**varenik** vruće vino u koje je dodan med i biber, po običaju pije se na Božić prije jela

**varenika** mlijeko ugrijano usijanim kamenjem koji se ubace u posudu; cjeđ od crnog grožđa koji se kuha na vatri

**varenje** kuhanje u loncima

**varga** opančar; kožar, štavitelj

**varićak** mjera za žito (oko deset litara); varčak, varečak

**varizlana, varzlana jaja** uskrsna jaja koja se samo bojaju; ovarzilita jaja, broće, broćka, bojak, tučak, kaluđer

**varjača, varnjača** velika žlica; kutlača

**varnica** kaca ukopana u zemlju, u kojoj se opančarska koža zalužuje

**varoš** grad

**varoška nošnja** pučka odjeća s velikim gradskim utjecajem u kroju i materijalu

**varotice** sitni pozamanterijski svileni ukras za žensku nošnju

**varzilo** crvena kupovna boja za bojanje jaja; vrazilo, fernambuka

**vasiljica** vrst blagdanskog kolača sa oblikovanim križem na sebi

**vašar** sajam, pazar

**vatra** zdravonosna, lustrativna i apotropejska moć, ima mističnu snagu i kultnu ulogu u životu

**vazmeni ognji** uskrsne vatre

**vedi** gorostasna bića obiteljsko patronatskog značenja, rado su se družili sa ljudima

**vela berita** duga muška kapa ispletena od modre vune i povaljana, u obliku tuljca je i vrh pada prema ramenu

**vela ort** veliki organizirani ribolov

**Veles** zmijoliki bog stoke; u slavenskoj predaji Velesova postojbina je voda

**veleta** veo, koprena; malo trokutno jedro pri vrhu jarbola

**Velika Gospa** 15. kolovoz, prinošenje prvog grozda u crkvu gdje se objesi; sinjska alka

**Velika nedjelja** sedma korizmena nedjelja

**Velika subota** dan u Velikom tjednu kada se razvežu crkvena zvona

**velike poklade** tri dana prije Pepelnice

**Veliki četvrtak** dan u Velikom tjednu kada se vežu crkvena zvona

**Veliki petak** strogi post, ponegdje se pije vino, pjevanje muke

**veliki staćilo** svatovski dužnosnik

**Veliki tjedan** priprema za predstojeće uskrsne blagdane,

uređivanje kuće, vezivanje crkvenih zvona, post, baraban
**veliko obilježe** završetak razdoblja vjereništva
**velur** vrsta baršuna, samt, somot, kadifa; velud
**Velja noć** poganska Nova godina
**veljun** krabuljni ples; maskenbal, karneval
**venčanice** završne grede na kojima počiva krov
**venec navijat** pletenje svadbenog vijenca
**ventula** lepeza; mahalica
**venturin** razdoblje prije prvog mraka i poslije zadnjega (dva puta ljeti), kada se lovi mrežom plivaricom
**verige, verižnjača** željezni lanac nad kominom; komoštre
**verižnjača** drvena greda na kojoj su učvršćene verige
**Vetranović-Čavčić, Mavro** (1482/3-1576) opisuje Židove u Abramovo doba kao Vlahe u Dubrovačkom zaleđu
**vez brojem** ukras na ruhu, izvodi se brojenjem niti podloge
**vezivanje čvora** otežava porod, sputava “muškost”
**vez po papiru** vez sa podmetnutim papirom, izveden zlatnim koncem bez dodavanja drugih boja
**vez po pismu** ukras na ruhu, prema nacrtanom ili zamišljenom liku
**vez naskroz** zlatni vez, izvodi se plosnim bodom
**Vezdin, Ivan Filip** (1748-1806) od 1776-1789. godine boravi u Indiji. Svojim radovima utemeljio europsku indologiju. U raspravama o indijskoj kulturi unosi mnogo etnoloških elemenata. Značajno djelo: *Brahmanski liturgijski, mitološki, civilni ... sustav,* 1791.
**vezenka** naziv rubine u starijem sloju slavonske nošnje; odnjica
**veža** kuhinja
**viaticum** prilog u grobu, popudbina
**vidari** narodni ljekari koji manuelno liječe iščašenja i druge slične bolesti
**vide** oveći drveni vijci na suprotnim stranama kamene podloge tijeska za masline, uz čiji je rub dubljeni kanalić
**vidina** vila, žena nadnaravnih osobina, vještica
**vidjelica** otvor u krovu u potleušici
**vidjelo** svjetlost
**Vidovo** pale se kresovi
**viganj** ženska haljina
**viganj, duganja** kovačnica
**vijača** drvena lopata za vijanje
**vila** maskirani lik u karnevalu
**vilaet** zemlja, zavičaj, postojbina
**vilaš** mladi ovan
**vile** jezerkinje, vodene vile, vile u oblacima, biljarice; vjerovanje u sveprisutna bića, često mrtve osobe; samovila, samodiva; stvorovi kao ljudi a ipak nisu ljudi; tajanstvena ženska bića koja žive daleko od ljudi, a ipak im pomažu i s njima komuniciraju
**vilci** vile muškog roda
**vilenice** ljudi miljenici vila; vilaši
**vileni kovitlac** kolo vila koje je, po vjerovanju, opasno za ljude, ali isto tako i za “bolest”, vještice i personificirana zla uopće
**vilenjaci** muška djeca koju rode vile
**vinac** kovinski ukras koji se prihvaća na ruho visoko na prsima, sastavljen od tankih lančića i mnoštva lijevanih, kucanih i na proboj rađenih listića; perišan

**vinotok** oveći drveni vinogradarski sud, više širok nego visok, u kojemu se u vinogradu nogama gnječi grožđe

**vinovina** list od trsja vinove loze

**viraj** zemlja u koju odlijeću ptice selice u jesen

**virilokalna rezidecijalnost** muškarci i nakon ženidbe ostaju u roditeljskom kućanstvu, a žene samo do udaje

**visilice** nakit za žensko oglavlja, stakleno zrnje

**vitlac** komadić drveta sa kukom, služi umjesto vretena

**vitl, vitlić** za namatanje pređe u klupka

**vitrica** košara pletena od kalanih drvenih trakova; brukvica

**vižlini** mala bića sa svjetlima, obično po grobljima

**vjedogonja** vidovnjak, čovjek iz kojega u snu iziđe duh; jedogonja, vidogoja

**vjedovit** vidovit

**vještac, vještica** baca čini na ljude kojima želi zlo; odaje se vračanju uz pomoć svakojakih postupaka, u potrazi za tajnama prirode, kako bi stekao čarobne moći, ili stekao materijalna dobra, vješticama postaju more kada se udaju; coprnice, ceprnice, ceprnjaki, viške, štrige, štrigi, štringe, vidine, vištice, višćice, vešće, višćun, višćak, bilfo, dobrice, nedobrice

**vlača** drljača, brana

**vlačale** konstrukcija od drva na kojima se plug vozi od kuće na njivu i s njive kući

**Vlačić, Matija** (16. st.) naučavao je kako tumačenje starih tekstova ili prošlosti nije moguće bez poznavanja načina govora i načina života ljudi i vremena; djelo *Ključ Svetome pismu*

**Vlah** kod različitih naroda naziv za različite tuđe narode; stanovnici kopna za otočane; pravoslavci za rimokatolike

**Vlaj** i danas naziv za stanovnike Dalmatinske zagore

**vlaka** terasica u krškome terenu (u vinogradu i sl.)

**vlak šajtar** mreža potegača; spušta se u more iz čamca; držak se nasloni o bok čamca

**vlak virnjaš** velika mreža; vuče se sistemom konopaca

**vlas** kosa, često magijski objekt

**vlaško brojenje** ovaca u zagorskoj Dalmaciji, do=2, pato=4, šasto=6, šopći=8, zeći=10 itd.

**voda** daje život i zdravlje, ima očisnu moć, ona se dariva, ne smije ju se prevariti

**vodenica** mlin na rijeci, potoku, mjesto gdje se sakupljaju vile i druga nadnaravna bića

**vodir** brusna torbica od dubenog drva, posebna posudica za brus s vodom i mazalom; vodijer, tobolac

**Vodokršće** Sv. Tri Kralja, blagoslov kuće, blagoslov blaga

**vojkavice** glazbeni oblik srodan ojkanju

**volat, volta** bačvasti svod

**Volos** stroslavenski bog stoke; Veles

**volovača** bič za volove

**voranci** uzdužne pruge u osnovi su naborane, opuštene; čeranci

**voštari** majstori koji prerađuju vosak i proizvode svijeće

**votiv** zavjetni dar, obično crkvi, i to takav koji simbolizira želju darodavca; figurica od srebra ili voska

**votivan** zavjetan, posvećen

**voz** kola

**vrač** narodni ljekar

**vračanje** magijski postupci, odnose se na izazivanje neke materijalne koristi, izazivanje štete drugome i sl.

**vrače** snopovi konoplje dok se moči u vodi

**vračitel, vračitelka** onaj koji liječi tradicijskim metodama

**vračiti** liječiti narodnim lijekovima

**vračtva** narodni, magijski lijekovi i trave; vraštvo

**vragodusni** koji je pod utjecajem vraga

**vratilo** dio tkalačkog stana; navijač

**Vraz, Stanko** (Cerovec kraj Ljutomera, 30.6.1810 - Zagreb, 24.5.1851) ilirac, pjesnik. 1839. godine izradio pravila za zapisivanje i opisivanje folklornih sadržaja i života na selu (*Kolo* od III do VII). Razradio metode terenskog rada.

**vražarica** vračarica od koje postoji strah kao od vještice

**vražda** krvna osveta, običajno etično i moralno zaduživanje; mirenje krvnika s rodbinom ubijenoga

**vražji pečat** žena je vještica ako ima madež ispod pazuha desne ruke, pod grudima ili gdje drugdje; madež

**vrčanac** opanak

**vrčina** noćna posuda

**vrdako** vešta od sukna

**vretenača** mjerica, kotarica

**vreteno** pomagalo za sukanje niti, konusni štapić; uspravna greda na tijesku za masline na koju su ljudi okretanjem namatali konop čiji je drugi kraj bio vezan za vidu

**vrimenjak** osoba koja može prouzročiti tuču i nevrijeme, utječe na vrijeme

**vrit** površinska mjera, 864 $m^2$

**vrganj** hibrid rala i pluga; plužica

**Vrhovac, Maksimilijan** (Karlovac, 23.11.1752 - Zagreb, 16.12.1827) biskup i političar. 1813. godine uputio prvi Poziv svećenstvu svoje dijeceze da mu šalje narodno blago, tj. folklorne sadržaje. Između ostaloga jedan je od osnivača sadašnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

**vrnčanje** prepletanje kožnih traka

**vrnja** košara za darove

**vrsta** stucani i samljeveni kalcit

**vrša, vršva** sprava od pruća za lovljenje ribe

**vršaj** rasprostrto snoplje na gumnu

**vrtača** dolina

**Vrtičava srida** srijeda u pola korizmenog posta

**vrulja** izvor bočate vode

**vrvica** uže od kostrijeti za nošenje brimena

**vrzino kolo** vilinsko kolo u kojem đaci izuče trinaestu školu i postanu grabancijaši

**vučija** plosnata posuda od drvenih dužica

**vuglič** ugao usječen u preklop

**vukari, vučari** ophod oko Božića, mlađi muškarci obilaze selom s vučjom kožom

**vukodaška mišina** mješina vukodlaka

**vukodlak** vampir, demon; nastaje nakon smrti vještice koja je prije bila mora, ljudi koji se nakon smrti vraćaju među žive da bi im činili zlo, rađaju se u "crvenoj košuljici", mrtvac koji noću izlazi na Zemlju, a vidljiv je samo u času ubijanja, u liku mješine pune krvi; vukudlak, kudlak, fudlak, ukodlak, ukodlačica, ukosica, korlak, štrigon, štrigun, obrstar

**vukolovka** klopka izrađena kao ograda od pruća, sastoji se od

dvaju koncentričnih krugova; kotar, tor

**vul** košnica

**Vuletić-Vukasović, Vid** (Brsečine kraj Dubrovnika, 16.12.1853 - Dubrovnik, 10.7.1933) kulturni povjesničar, proučavao je i spašavao korčulansku spomeničku baštinu. Bio je učitelj u Dubrovniku i Korčuli. Objavio je niz članaka i rasprava s područja povijesti, povijesti umjetnosti, arheologije i etnologije: *Napomene o narodnom umijeću*, Dubrovnik, 1913; *Imena i prezimena zlatara u Dubrovniku XV. vijeka*, Rešetarov zbornik, Dubrovnik, 1931.

**vunenaš** vuneni rubac za glavu

**vureki, vroki** uroci

**vuštan** ženska suknja od domaćeg bijelog platna

**vutlak** šupljikavo prebirano tkanje geometrijskih motiva

**Vuzem, Vazam** Uskrs, prestanak nemrsa, ponovno uzimanje mesa

**vuzmenka, vazmenka** uskrsni krijes, visok i do 6 metara, sastavljen od velikih motki među kojima se naslaže granje; vuzmica, vuzemlica, vuzelnica, vuzmenjak, vuzemljak, vuzijelnjak, vuzmeni oganj, kris

## Z

**zaboj** mjesto gdje se krči zemlja

**zabratka** rubac zabrađen i vezan otpozadi

**zabrdnjača** mala gredica na razboju, stoji odozgo preko stativica, a o njoj vise šipila i brdila

**zacoprati** začarati

**zacrtnjak** zaglavak u plugu kojim se crtalo odozgo zaglavljuje

**zadavača** oje, gredelj

**zadavčići** demonska bića koja nastaju od umorene, pobačene ili nekrštene djece (kao i macići), noću plaču i zovu roditelje kojima jedino i mogu nauditi; nevidinčići, medivančići

**zadruga** život više generacija u jednoj zajednici, velika obitelj i kućanstvo s više bračnih parova, zajednička imovina, zajednički rad i zajedničko starješinstvo, održavanje patrijarhalnih odnosa u gospodarenju, čvrste običajne norme; oblik obiteljske zajednice

**zadružna obitelj** svi članovi zadruge, odnosno proširene obitelji

**zagažnja** vrsta pletene ribarske mreže

**zagledačina** pretprošnja, gledanje prije prošnje

**zagovor** zavjetna molitva

**zagrljač** okovratnik

**zahlađe** mjesto gdje je hlad

**zaimače** morske ili slatkovodne mreže koje se uvis podižu

**zajam** recipročna razmjena radne snage pri većim poslovima, s nedefiniranim datumom uzvraćanja

**zaklade** skupni naziv za srebrne toke, dugmad i oružje

**zaklinjanja** način magijskog djelovanja uz magiju riječi

**zakon** brak; hižni zakon

**Za križen, Za križem** uskršnja procesija na Hvaru, između četvrtka i petka

**zakuljaviti** zatrudnjeti

**zakunđak** stražnji dio poculice

**zakusniti** napojiti, kao dio svatovskog običaja

**zaoblica** božićna pečenka; veselica
**zaova** muževa sestra; zava
**zapanjivati** okopavati vinograd prvi put, zgrtati zemlju uz panj
**zapara** sparina, omara
**zaperak** maleni listić od loze koji se odreže da ne raste dalje da bi grozd bio jači
**zapetak** čarapa oko pete
**zapetnica, zapetnjica** stražnji dio opanka
**zapinjač, zapinjača** drvo, motka na tkalačkom stanu za popuštanje pređe na vratilo
**zapirač** slatkovodna mreža potegača
**zapisi** prave ih svećenici, često druge vjere, imaju apotropejsku i kurativnu moć; magijske formule zapisane na papiru ili kruhu koje bolesnik nosi uza se ili pojede
**zapitki** prošnja
**zaponac** vrpca za stezanje na kiklići, prsluku
**zapreg** suknena pregača
**zapunit** svojim dahom nanijeti nekome bolest
**zar** vanjska odjeća muslimanki
**zarač** čavao ili što slično čime se čisti lula ili kamiš
**zaramlje** zlatom izvezeni dio na koretu
**zaruke** predsvadbeni običaj, iskaz odluke da se zasnuje brak
**zaspel** mjera za pređu
**zastor** pregača panonskog dijela; fertun
**zaštitna magija** odbijanje i zastrašivanje zlih sila
**zatka** vez na okrajku pregače
**zaušit** uzrokovati kome kakvu bolest (vjerovalo se da mrtvaci mogu zaušit)
**zavađa** svađa
**zavijača** bolest na vinovoj lozi od koje se list zavija; ženska marama
**zavjeti** obećani materijalni dar crkvi za izlječenje i ophodi oko svetišta
**zbijena sela** stisnute kuće
**zdelnjača** zidna stalaža za posuđe sa tri do četiri police
**zdig** silazak stoke s planine, ljetnih staništa
**zduhač** vjedogonja, vještac; zduha
**zđulo, zjalo** otvor za loženje na peći
**zec** darovatelj pisanica za Uskrs
**zejtinjača** pamučna marama bojana tehnikom batika; mumlija
**zelenčina** grožđe koje raste na neplodnu tlu
**zeleni Juraj** proljetni jurjevski ophodni lik u direktnoj vezi sa starom slavenskom mitologijom; hoda poklopljen spletenim košem; sam zeleni Juraj u povorci šuti
**zeljanica** pita od zelja
**Zemlja** štovala se poput nebeskih tijela, daje ljudima zdravlje ili bolest
**zet** kćerin ili sestrin muž (bratu)
**zibača** kolijevka koja se može zibati
**zidanica** prostorija
**zijev** u zijev, ukrasna tehnika prebiranjem niti osnove
**zikva, zivka** kolijevka
**zimorad** ružmarin
**zimski običaji** počinju u studenome i traju do Poklada; središnje mjesto zauzima božićni skup
**zivalo** nakit na glavi
**zlatara** slavonska odjeća bogato urešena zlatnim vezom; marama, šamija
**zlatni šudar** trokutasta marama od žućkastobijelog finog atlasa ili svilenog damasta
**zlato** apotropej mineralnog porijekla, zbog vrijednosti, čistoće i boje

**zlatovez** tehnika prošivanja zlatnom žicom
**zlevanka** kolač od kukuruznog brašna pomiješanog sa mlijekom, jajima, maslom i vrhnjem
**zlogoda** oblak koji nosi oluju, grad
**zmaj** čuvar skrivenih blaga, protivnik kojeg valja savladati da bi se došlo do blaga; poistovjećuje se sa zmijom; lik u staroj slavenskoj mitologiji
**zmija** dio mitologije, poistovjećena sa zmajem
**zmijari** osobe koje se profesionalno bave lovom i prodajom zmija, vjeruje se da nad zmijama imaju neku moć
**zmijski kralj** shvaćanje da zmije imaju funkciju starješine, vladara; zmijska kraljica, modros, kačec
**znak** kombinacija pojma i akustične slike, označenog i označitelja; stimulans čiju mentalnu sliku naš duh vezuje uz sliku drugog stimulansa koju treba oživjeti u cilju općenja; nosilac značenja, nešto što posjeduje značenje, predmet koji upućuje na neki drugi predmet
**zobun, zubun** vrsta prsluka; ženski haljetak koji se nosi preko haljine; bez rukava
**zobnica, zovnica** torba sa hranom koja se konju objesi o vrat
**zora** košulja od debelog platna
**Zoranić, Petar** (1508-1550?) opisuje život seljaka u zadarskome zaleđu, postavljanje majskog drvca, guslanje, vjerovanja; djelo *Planina*, 1536
**zornica** jutarnja misa
**zrak** uz Zemlju i vodu "treći junak", zdravonosan
**zrman** rođak
**zrnčani** bod kod veza po pismu
**zub** kamena konzola
**zubac** istureni kamen na kući pored prozora
**zubača** grablje sa drvenim zubima za sijeno
**zubatica, zuba** brana koju su izrađivali tesari, gredice s klinovima su učvršćene u okvir; brnača, drljača
**zubato sunce** zimsko sunce
**zunj** lipanj
**zurna, zurla** glazbeni duhački instrument, vrsta frule, elementarna oboa
**zvekači, zvekače** praporci; zvekačice
**zvjezdari, zvezdari** ophod na Tri Kralja s elementima koleda; tri kralji
**zvonar** ovan sa zvonom, predvodnik stada
**zvončari** pokladna ophodna grupa
**zvrk** ukras na suknenoj odjeći, velika suknena ploha

## Ž

**žagra** zglob koji spaja dijelove oja između jarma i kolica
**žaket** vrsta muškog svečanog kaputa; kaputić, prsluk
**žalba** nošnja za žalost
**žara** velika teška zemljana posuda za vodu, rjeđe vino ili ulje; velike spremnice
**žar-ptica** rajska ptica u našim narodnim pričama
**žbanja** malen drveni sud u kojemu se drži i prenosi piće
**žbjaka** bjelilo za obuću
**ždrilo** otvor na gornjim dijelovima suknje ili drugih dijelova ženske nošnje
**ždrilj** struk
**žegar** svadbeni dar

**željezo** apotropej mineralnog porijekla, zbog tvrdoće i otpornosti
**ženidbar** mladić koji se ženi
**žešnica** pokrivalo istog oblika kao i rub, ali od tankog batista
**žetica** sirutka, dobivena sažimanjem svježe usirenog sira
**žežin** post; velika vatra paljena na blagdan
**žganci** kaša od kukuruznog zrnja; palenta, pura
**žitak** razne vrste žita
**žitnica** zgrada za spremanje žita
**žitovica** ječmeni kruh
**živac** kamen izniknuo iz zemlje i ne da se pomaknuti
**živa vatra** vatra koja se pali kresanjem drveta o drvo; obredna, božićna vatra na ognjištu na kojoj gore badnjaci
**žlajf** kočnica na seljačkim kolima
**žličar** mlin vodenica s vodoravnim vodnim kolom
**žmul** čaša
**žoke** vrsta obuće od vune
**žrtva** odricanje od zemaljskih veza iz ljubavi prema božanstvu; zamjena za prinositelja – žrtvovanje mora postići svoj cilj u njegovu korist; vrhunac obreda
**žrtva ljevanica** žrtvovanje, prolijevanje tekućine (vode i vina najčešće) u obredne svrhe; libacija
**žrtva paljenica** spaljivanje životinje ili biljke u obredne svrhe
**žrtvenik** mjesto na kojemu se ostvaruje žrtva, odnosno ono što se čini svetim
**žrvanj** naprava za ručno mljevenje žita; žorna
**žuka** brnistra
**župan** nadglednik pri jematvi, u primorju obično dalmatinski Zagorac koji je štitio probitke vlasnika vinograda
**župetac** muški prsluk od svile ili samta
**žurka, zurka** sukneni haljetak dugih rukava
**žutaci** žuti dukati kao nakit na đerdanu, fesu ili kapi
**žuteljci** djevojački nakit za glavu

# INDEKS IMENA

# INDEKS TEORIJSKIH POJMOVA

# INDEKS BLAGDANA I SVETAČKIH DANA

## *LITERATURA*

**Andrić**, Jasna: *Predavanja*, Filozofski fakultet, Zagreb, 1983/1986

**Bagur**, Radojka: *Neretvanska narodna nošnja – Metković i okolina*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1989

**Bakrač**, Ivanka: *Narodna nošnja Kupinca*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986

**Barjaktarović**, Mirko: *Osnovi opšte etnologije*, Beograd, 1977

**Belaj**, Vitomir: *Predavanja*, Filozofski fakultet, Zagreb, 1983/1986

******* *Hod kroz godinu. Mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*, Golden marketing, Zagreb, 1998

**Belović-Bernadzikowska**, Jelica: *Gragja za tehnološki rječnik ženskog ručnog rada*, Sarajevo, 1906

**Benc-Bošković**, Katica: *Konavle – tekstilno rukotvorstvo i narodna nošnja*, Etnološka istraživanja 2, Etnografski muzej, Zagreb, 1983

******* *Narodna nošnja Podravine – Koprivnički Ivanec*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986

******* *Narodna nošnja Dubrovačkog primorja – Doli*, Kulturno-prosvjetni sabor, Zagreb, 1987

**Braica**, Silvio: *Retorikom Starih u Carstvu Znakova*, Ethnologica Dalmatica 7, Etnografski muzej Split, Split, 1998

******* *Mala splitska kronologija*, Etnografski muzej Split, Split, 1999

**Chevalier**, Jean i **Gheerbrant,** Alain: *Rječnik simbola. Mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1983

**Cooper**, Jean Campbel: *Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola*, Prosveta – Nolit, Beograd, 1986

**Čapo Žmegač**, Jasna: *Hrvatski uskrsni običaji. Korizmeno-usksni običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća: svakidašnjica, pučka pobožnost, zajednica*, Golden marketing, Zagreb, 1997

**Čapo Žmegač**, Jasna – **Muraj**, Aleksandra – **Vitez**, Zorica – **Grbić**, Jadranka – **Belaj**, Vitomir: *Etnografija. Svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, Matica hrvatska, Zagreb, 1998

**Čulinović-Konstantinović**, Vesna: *Aždajkinja iz Manite Drage (običaji, vjerovanja, magija, liječenje)*, Logos, Split, 1989

**Eckhel**, Nerina: *Narodna nošnja ogulinskog kraja – Ogulin*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986

*Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture*, Školska knjiga, Zagreb, 1980

*Enciklopedija likovnih umjetnosti*, sv. I – IV, Leksikografski zavod FNRJ – Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, MCMLIX-MCMLXVI

*Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1995-1996

**Fazinić**, Alena: *Narodna nošnja otoka Korčule - Blato*, Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 1993

**Filipi**, Goran: *Betinska brodogradnja. Etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, Županijski muzej, Šibenik, 1997

**Furčić**, Ivo: *Narodno stvaralaštvo šibenskog područja, I. šibensko otočje*, Muzej grada Šibenika, Šibenik, 1980

******* *Narodno stvaralaštvo šibenskog područja, III. mjesta u šibenskom zaleđu*, Muzej grada Šibenika, Šibenik, 1988

**Gamulin**, Jelena: *Narodna nošnja Vrlike*, Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1988

**Gavazzi**, Milovan: *Vrela i sudbine narodnih tradicija kroz prostore, vremena i ljude*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1978

******* *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1988

******* *Baština hrvatskoga sela*, Otvoreno sveučilište, Zagreb, 1991

**Gušić**, Marijana: *Tumač izložene građe*, Etnografski muzej, Zagreb, 1955

**Hatch**, Elvin: *Theories of Man and Culture*, Columbia University Press, 1973

*Hrvatska enciklopedija*, sv. I – V, Naklada konzorcija Hrvatske enciklopedije – Naklada hrvatskog izdavalačkog bibliografskog zavoda, Zagreb, 1941-1945

*Hrvatski leksikon*, sv. I – II, Naklada Leksikon, Zagreb, 1996-1997

**Iveković**, F. i **Broz**, Ivan: *Rječnik hrvatskoga jezika*, sv. I - II, Zagreb, 1901

**Ižgum**, Marija: *Predavanja*, Filozofski fakultet, Zagreb, 1983/4

**Katičić**, Radoslav: *Predavanja*, Filozofski fakultet, Zagreb, 1985/1989

**Klaić**, Bratoljub: *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988

**Kušar**, Marcel: *Narodno blago (Riječi, fraze, poredbe, poslovice, pričice, izrazi od mila i od pošte, pozdravi, čestitke, blagoslovi, pohvale, zahvale, molitve, psovke, kletve, zakletve, tužbalice, pitalice, zagonetke)*, Etnografski muzej, Split, 1934

*Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada Liber – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985

**Lozica**, Ivan: *Hrvatski karnevali*, Golden marketing, Zagreb, 1997

**Mikac**, Jakov: *Istarska škrinjica. Iz kulturne baštine naroda Istre*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1977

**Mileusnić**, Zlatko – **Šestan**, Ivica: *Ljudi i masline*, Etnografski muzej, Zagreb, 1994

**Muraj**, Aleksandra: *Narodna nošnja Žumberka*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1988

******* *Živim znači stanujem. Etnološka studija o kulturi stanovanja u žumberačkim Sošicama*, HED-IEF-ZIFF, Zagreb, 1989

*Pisanica. Hrvatski uskrsni običaji*, Otvoreno sveučilište, Zagreb, 1991

**Radauš-Ribarić**, Jelka: *Narodne nošnje Hrvatske*, Spektar, Zagreb, 1975

**Rihtman-Auguštin**, Dunja: *Knjiga o Božiću. Božić i božićni običaji u hrvatskoj narodnoj kulturi*, Golden marketing, Zagreb, 1995

**Šestan**, Ivica: *Narodna nošnja Slavonije*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1984

******* *Narodna nošnja Baranje – Topolje*, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1986
**Vidović**, Radovan: Rječnik, u: *Ivan Kovačić: Smij i suze starega Splita,* Split, 1971, str. 235-267
**Vidović-Begonja**, Ilda: *Narodna nošnja Splita*, Kulturno prosvjetni sabor Hrvatske, Zagreb, 1988
**Vitez**, Zorica - **Antoš**, Zvjezdana – **Biškupić-Bašić**, Iris: *Mladenka u hrvatskim svadbenim običajima*, Etnografski muzej – Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 1996
**Vrtovec**, Ivanka: *Narodni nakit Hrvatske*, Grafički zavod Hrvatske - Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985
**Wesel, Uwe**: *Mit o matrijarhatu*, Prosveta, Beograd, 1983